

ŠIAULIŲ
UNIVERSITETAS

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS INSTITUTAS**

Edukologijos magistro švietimo kokybės vadybos studijų programa

AISTĖ STAKUTIENĖ

**TĖVŲ, PEDAGOGŲ IR SPECIALISTŲ BENDRADARBIAVIMO
VALDYMAS, ĮVEIKIANT IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ
ELGESIO IR BENDRAVIMO SUNKUMUS**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas – prof. dr. Aušrinė Gumuliauskienė

Darbas originalus.....

Šiauliai, 2019

TURINYS

SANTRAUKA	3
SUMMARY	4
ĮVADAS	5
1. TĖVŲ, PEDAGOGŲ IR SPECIALISTŲ BENDRADARBIAVIMAS UGDANT IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKĄ: TEORINĖ ANALIZĖ	10
1.1 Šiuolaikinės ikimokyklinio ugdymo įstaigos paskirtis.....	10
1.2 Šeimos ir ikimokyklinio ugdymo įstaigos bendradarbiavimo reikšmė kokybiškam vaiko ugdymui(si).....	15
1.3 Ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio ir bendradarbiavimo sunkumai ir jų charakteristikos.....	20
2. ŠVIETIMO PAGALBOS FUNKCIJOS IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGOJE	24
2.1. Kompleksinės pagalbos vaikui poreikis ikimokyklinio ugdymo įstaigoje.....	24
2.2. Socialinio pedagogo funkcijos ikimokyklinio ugdymo įstaigoje	30
3. TĖVŲ, PEDAGOGŲ IR SPECIALIŲ BENDRADARBIAVIMAS SPRENDŽIANT IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ ELGESIO IR BENDRAVIMO SUNKUMUS	34
3.1. Bendradarbiavimo sampratos ir reikšmingumo teoriniai aspektai	34
3.2. Tėvų, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimo ypatumai ikimokyklinio ugdymo įstaigoje.....	36
3.3. Tėvų, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimo valdymas ikimokyklinio ugdymo įstaigoje.....	40
4. TĖVŲ, PEDAGOGŲ IR SPECIALISTŲ BENDRADARBIAVIMO VALDYMO, ĮVEIKIANT IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ ELGESIO IR BENDRAVIMO SUNKUMUS TYRIMO REZULTATAI IR JŲ ANALIZĖ	49
4.1. Tyrimo metodologija ir metodika.....	49
4.2. Tyrimo imtis	52
4.3. Tėvų, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimo valdymas: kokybinio ir kiekybinio tyrimo rezultatai ir jų analizė.....	52
DISKUSIJA	88
IŠVADOS	89
REKOMENDACIJOS	91
LITERATŪRA	92
PRIEDAI	100

SANTRAUKA

Siekiant užtikrinti kokybišką ikimokyklinį ugdymą, švietimo sistemoje vyrauja didelis poreikis socialinių pedagogų ir kitų specialistųdarbui su specialiuųjų poreikių, elgesio ir bendravimo sunkumų turinčiais vaikais.

Magistro darbe analizuojamas tėvų, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimo valdymo procesas, įveikiant ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus.

Tyrimo problemakonkretizuojama šiais klausimais:

- Kokiais būdais tėvai yra įtraukiami į bendradarbiavimą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, siekiant įveikti vaikų ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus?
- Kaip vykdomas bendradarbiavimo valdymas tarp tėvų, pedagogų ir specialistų ikimokyklinio amžiaus vaiko ugdymo(si) procese įveikiant elgesio ir bendravimo sunkumus?

Tyrimo tikslas - teoriškai ir empiriškai pagrįsti tėvų, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimo valdymą ikimokyklinio ugdymoįstaigoje, įveikiant vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus. Tyrime dalyvavo 3 tiriamųjų grupės: ikimokyklinio ugdymo įstaigųšvietimo pagalbos specialistai, pedagogai ir tėvai. Tyrimo imtį sudarė 168 respondentai. Iš jų: 13 ikimokyklinio ugdymo įstaigose dirbantys švietimo pagalbos specialistai, 45 ikimokyklinio ugdymo įstaigose dirbantys pedagogai, 110 tėvų.

Magistro darbe taikyti teoriniai (mokslinės literatūros šaltinių, strateginių ir norminių švietimo dokumentų turinio analizė, sisteminimas, apibendrinimas), empiriniai (kiekybinio ir kokybinio tyrimo strategija - anketinė apklausa), statistiniai metodai.

Tyrimo duomenų analizė atskleidė, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigos turi skirtingą pedagogų, pagalbos specialistų, tėvų bendradarbiavimo bei šio proceso valdymo patirtį. Tėvų, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimo valdymo procesas, įveikiant ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus, yra tobulintinas. Tyrimo rezultatai rodo, kad siekiant užtikrinti kokybišką bendradarbiavimo valdymo procesą,vyrauja pagalbos vaikui specialistų paslaugų plėtojimo, vadovų įsitraukimo, tėvų pedagoginio švietimo bei komandinio darbo organizavimo poreikis.

Prasminiai žodžiai: bendradarbiavimo valdymas, ikimokyklinis ugdymas, elgesio ir bendravimo sunkumai, bendradarbiavimas, įsitraukimas.

SUMMARY

In order to ensure high-quality preschool education, there is a great need of social educators and other specialists for work with children with special needs, behavioural and communication difficulties.

In this Master's thesis the process of cooperation management among parents, teachers and specialists are analysed, overcoming behavioural and communication difficulties of preschool-age children. The problem of the research is concretized by the following questions:

- In what ways are parents involved into cooperation in preschool education institution in order to overcome behavioural and communication difficulties of preschool-age children?
- How is cooperation management among parents, teachers and specialists implemented in the education process of preschool-age child, overcoming behavioural and communication difficulties?

The aim of the research is to theoretically and empirically justify cooperation management of parents, teachers and specialists in preschool education institution, overcoming behavioural and communication difficulties of children. 3 subjects groups: education support specialists of preschool education institutions, teachers and parents participated in the research. The research sample consisted of 168 respondents: 13 of them are education support specialists working in preschool education institutions, 45 – teachers working in preschool education institutions and 110 – parents.

In this Master's thesis theoretical (analysis of scientific literature sources, strategic and standard educational documents content and their systematisation as well as summary), empirical (quantitative and qualitative research strategy—a questionnaire), statistical (systematized information is presented in tables and illustrations) methods are applied.

The analysis of the research data has revealed that experiences of preschool education institutions differ in cooperation of teachers, support specialists and parents as well as this process management. The process of cooperation management among parents, teachers and specialists, overcoming behavioural and communication difficulties of preschool-age children, should be improved. The research results show that in order to ensure high-quality process of cooperation management there is a need of support for children specialists' services development, involvement of directors, organization of pedagogical education and teamwork.

Keywords: cooperation management, preschool education, behavioural and communication difficulties, cooperation, involvement.

IVADAS

Temos aktualumas. Pastebima, kad ikimokyklinės įstaigos lankančių vaikų elgesys tampa vis problematiškesnis, daugėja vaikų, kuriems būdinga socialinių įgūdžių ir bendravimo stoka, linkę netinkamai elgtis, turi elgesio sunkumų ar sutrikimų, turintys dėmesio ir kitų sutrikimų. K. Kovaitė (2016) teigia, kad švietimo pagalbos vaikui įgyvendinimas ir rezultatai nėra pagrįsti sistema ir įrodymais, o priklauso nuo individualių specialistų savybių ir tarpusavio sutarimo. Trūksta individualiu lygmeniu asmeninio specialistų bendradarbiavimo derinant interesus, kompetencijų, o instituciniu lygmeniu – bendradarbiavimo valdymo ir koordinavimo modelio.

Pakankama pedagogų ir tėvų partnerystės problema, sprendžiant vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus. Trūksta sąveikos ir tarpusavio ryšio analizuojant vaiko elgesį: priežastis, dėl ko jis turi bendravimo ir elgesio sunkumų, galimybių paieškų, bendrų tikslų siekimo išspręsti iškilusią problemą. Ypatingai emocinė ir socialinė vaiko raida turi reikšmę jo, kaip asmenybės vystymuisi, todėl visi šiuose procesuose neigiami aspektai ir patirtys gali lemti vaiko tinkamą ar netinkamą elgesį, todėl pagalbos vaikui specialistų, pedagogų, tėvų bendradarbiavimo valdymas ikimokyklinio ugdymo įstaigoje yra aktuali problema.

J. Biliūnienės, L. Miltenienės (2013), atlikti tyrimai rodo, kad tėvai dažniausiai patiria sunkumų dėl vaiko ypatingumo ir neretai jiems kyla klausimų, susijusių su psichologinėmis ir socialinėmis žiniomis, auklėjant savo vaiką, jiems rūpi bet kokio pobūdžio informacija, susijusi su jų vaiku ir ugdymo(si) situacija, todėl stebima ryški tendencija ikimokyklinėse įstaigose - švietimo pagalbos ar kitų specialistų poreikis, efektyvesnių tėvų, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimo, dalijimosi informacija būdų ir priemonių įvairovės poreikis.

Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo įstatymas (2011) reglamentuoja, kad: *„Ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikui, turinčiam specialiųjų ugdymosi poreikių, ir jo tėvams (globėjams) gali būti kompleksiskai teikiamos švietimo pagalba, socialinė parama, sveikatos priežiūros paslaugos švietimo ir mokslo ministro, socialinės apsaugos ir darbo ministro ir sveikatos apsaugos ministro nustatyta tvarka“*. Todėl svarbiausi vaiko ugdymo(si) proceso aspektai yra nuolatinis šeimos bei ugdymo įstaigos pedagogų bendravimas bei bendradarbiavimas, tikslų planavimas bei uždavinių įgyvendinimo strategijų kūrimas, tarpusavio pagalba vieni kitiems. Valstybės pažangos strategijoje „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ vienas iš įtvirtintų vertybinių principų: bendradarbiavimo, bendro darbo ir įvairių visuomenės grupių nuomonių nuolatinis keitimasis ir indėlis į bendrus tikslus (Valstybinė švietimo 2013-2022 metų strategija, 2014).

Vienas iš svarbiausių švietimo sistemos tikslų – ugdyti asmenį gebantį bendrauti ir bendradarbiauti, kritiškai mąstyti, spręsti problemas, savarankiškai ugdytis. Bendradarbiavimo

bei įsitraukimo efektyvumo nesėkmės bei problematika dažniausiai būna tai, kad pedagogai bei tėvai nenori arba negeba vienas kito suprasti, neieško ir netaiko tinkamų būdų kaip tinkamai bendradarbiauti vieniems su kitais, dėl to iškyla partnerystės problemos, kurios lemia menką šeimos dalyvavimą vaiko ugdymo(si) procese bei socialinėje aplinkoje. S. Ališauskienė, L. Miltenienė (2004), išanalizavo, kad skirtingų ugdymo procesų dalyvių (tėvų, pedagogų, specialistų, vadovų) požiūriai skiriasi ir palankiausiai savo veiklą vertina patys specialistai ir vadovai, o nepalankiausiai – ugdytinių tėvai. Todėl praktiškai būna taip, kad kiekvienas ugdymo dalyvis skirtingai įsivaizduoja ugdymo proceso veiklą.

V. Indrašienė, V. Suboč (2008), akcentuoja šeimos ir ikimokyklinio ugdymo įstaigos bendruomenės bendradarbiavimo būtinybę ir teigia, kad organizuojamos ir planuojamos pagalbos vaikui mechanizmas dažnai neveikia todėl, kad neveikia visų ugdymo proceso dalyvių bendradarbiavimo mechanizmas.

Ikimokyklinio ugdymo įstaigos ir šeimos bendradarbiavimo kokybės valdymo svarbą įrodo pati ugdymo proceso esmė. Abi institucijas (ugdymo įstaigą ir šeimą) jungia tas pats ugdomas subjektas - vaikas. Todėl būtinas vienodais pedagoginiais tikslais pagrįstas mokyklos ir šeimos poveikis ugdytiniui, vienoda tėvų ir pedagogų pozicija. Esant skirtingoms tėvų ir pedagogų vertybinėms orientacijoms, sumažėja ir pedagoginio poveikio efektyvumas ugdytiniams (Balčiūnaitė, 2004, cit. Juodaitytė, Karzanauskienė, 2007).

Temos iširtumas. Pastaraisiais metais šeimos, pedagogų ir ugdymo institucijų bendradarbiavimo procesus nagrinėjo R. Želvys (2003), A. Juodaitytė (2007), R. Kontautienė (2010), A. Gumuliauskienė, J. Starkutė (2018), bendradarbiavimo efektyvumą S. Puškorius (2007), D. Martišauskienė (2010), partnerystės ir komandinio darbo aspektus švietimo organizacijoje A. Gumuliauskienė, E. Taputis (2005); tėvų ir pedagogų dalyvavimą vaiko socializacijos procese S. Dapkienė (1997, 2002); J. Ambrukaitis (2002); A. Juodaitytė (2003, 2004), G. Kvieskienė (2003); V. Gevorgianienė (2003) ir kt. analizavo pedagogų ir tėvų bendradarbiavimo būdus ir formas, kurie skatintų ir suteiktų vaiko ugdymo(si) eigos ir proceso teigiamus rezultatus.

Tyrimo problema konkretizuojama šiais klausimais:

- Kokiais būdais tėvai yra įtraukiami į bendradarbiavimą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje siekiant įveikti vaikų ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus?
- Kaip vykdomas bendradarbiavimo valdymas tarp tėvų, pedagogų ir specialistų ikimokyklinio amžiaus vaiko ugdymo(si) procese įveikiant elgesio ir bendravimo sunkumus?

Tyrimo objektas. Tėvų, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimo valdymas, sprendžiant ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus.

Tyrimo hipotezė. Tikėtina, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigose, sprendžiant vaikų elgesio ir bendravimo problemas, vyrauja individualaus tėvų ir pedagogų, tėvų ir specialistų

bendradarbiavimo formos. Tėvų, pedagogų, specialistų bendradarbiavimas nefunkcionuoja ikimokyklinio ugdymo įstaigoje kaip valdoma sistema ir todėl nėra pakankamai veiksmingas.

Tyrimo tikslas. Teoriškai ir empiriškai pagrįsti tėvų, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimo valdymą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, įveikiant vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus.

Tyrimo uždaviniai.

1. Pagrįsti šeimos ir ikimokyklinio ugdymo įstaigos bendradarbiavimo reikšmingumą kokybiškam vaiko ugdymui(si).
2. Atskleisti teorinius šeimos ir ikimokyklinio ugdymo įstaigos bendradarbiavimo aspektus.
3. Išryškinti šeimos ir ikimokyklinio ugdymo įstaigos reikšmingumą įgyvendinant personalizuotą ugdymą.
4. Ištirti tėvų, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimo valdymo situaciją ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, sprendžiant vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus.
5. Tyrimų rezultatų pagrindu pagrįsti vyraujančias tėvų, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimo valdymo tendencijas ikimokyklinio ugdymo įstaigoje.

Tyrimo metodai.

Teoriniai: mokslinės literatūros šaltinių, strateginių ir norminių švietimo dokumentų turinio analizė, sisteminimas, apibendrinimas.

Empiriniai: kiekybinio ir kokybinio tyrimo strategija - anketinė apklausa.

Statistiniai: aprašomoji statistika. Tyrimo duomenys apdoroti ir analizuoti taikant *Microsoft Office Excel* (Microsoft Office Professional Plus 2016) programą. Susisteminta informacija pateikta lentelėse ir paveiksluose. Kokybiniai tyrimo duomenys buvo apdorojami turinio analizės būdu, tyrimo dalyvių nuomonės analizuotos keletą kartų, teksto pavidalu gauta pirminė informacija interpretuojama, kategorijos suskaidytos į subkategorijas, kuriose atsispindi esminiai dalykai. Subkategorijos interpretuojamos remiantis autentiškais tyrimo dalyvių teiginiais.

Tyrimo imtis. Tiriamųjų grupės ir imtis suformuotos atsižvelgiant į tyrimo tikslą bei uždavinius. Siekiant įvairiapusės problemos analizės, tyrimui buvo pasirinkta trys tikslinės tiriamųjų grupės: ikimokyklinį ugdymą teikiančių ikimokyklinių įstaigų pedagogai, švietimo pagalbos specialistai, VGK nariai, įstaigų administracija. Informantai atrinkti remiantis savanoriškumo principu, tikslinė imtimi.

Tyrimo metodologija. Tyrimas remiasi esminėmis vadybos teoretikų (E.W. Deming, M. P. Follett, Juran, Crosby ir kt.) nuostatomis apie organizacijoje vykstančių procesų valdymo reikšmingumą. Pasak D. Martišauskienės (2010), bet kuri švietimo organizacija, kokybės vadybos teoretikų (Harvey, Green, 1993) nuomone, turi būti visuomet suinteresuota vartotojo poreikiais, lūkesčiais, nes tuomet įgauna jų pasitikėjimą ir lojalumą.

Atiktas tyrimas taip pat remiasi socialinio konstruktyvizmo teoretikų (Berger, Luckman, 1999; Gergen, 1994; Foucault 1972) nuostatomis, kad reikia įvertinti asmens, šeimos ar bendruomenės socialinius poreikius bei problemas taikomosios mokslinės veiklos kontekste, teikti pagalbą įvairiais adaptyvaus funkcionavimo sunkumų atvejais ir prevencijos bei sveikatinimo aspektais tikslinei grupei; gebančius įvertinti esamą socialinę politiką ir galinčius teikti pasiūlymus jai tobulinti (Baranauskienė, 2014). Tyrimas grindžiamas socialinio konstruktyvizmo teorija, kuri akcentuoja ryšį tarp žinojimo ir socialinio elgesio. Kaip teigia B. Bitinas, L. Rupšienė, V. Žydžiūnaitė (2008), konstruktyvizmas – žmogaus įgytos žinios yra jų sąmonės konstrukcijos, tai, kas yra realu, ir yra konstruktas, sudarytas žmonėms tarpusavyje sąveikaujant. Metodologinis tikslas – suprasti individų išgyvenimus. Atitinkamai pagal tam tikrą pasaulėžiūrą vieni elgesio tipai tampa teisingi, „savime suprantami“, o kiti nepriimtini. Pasak P. Berger, T. Luckmann (1999), socializacijos procese – vaikui tapatintis su reikšmingais kitais padeda įvairiausi jo emociniai saitai. Vaikas perima jam reikšmingų kitų vaidmenis ir požiūrius, juos ir paverčia savais vaidmenimis ir požiūriais. D. Gerulaitis (2007) pažymi, kad konstruktyvizmo šalininkai akcentuoja, jog naujos prasmingos žinios įgyjamos iš tikslingo socialinio veiksmo ir veiksmingos sąveikos. Socialinis konstruktyvizmas akcentuoja, kad skirtingo pasaulio suvokimo išdava – skirtingas socialinis elgesys, todėl socialinė žinių ir tiesos struktūra turi socialinių pasekmių (Juodaitytė, Rūdytė, 2009), bei nuostata, kad bendruomenės institucijos tarpusavyje bendradarbiaudamos sprendžia vaikų socialines problemas (Berger, Luckmann, 1999).

Socialinis konstruktyvizmas, kaip socialinio veiksmo ir bendravimo teorija, šių derinių prigimtį grindžia dėmesiu bendravimo praktikoms, leidžiančioms išsamiau pažinti, kaip diskursyviai suformuoti tam tikri procesai ir kaip veikėjai bando įvaldyti jų reikšmes (Risse, 2007; cit. Rekis, 2014). Ugdymo turinys orientuotas į kasdienių problemų sprendimą bendruomenėje, visi proceso dalyviai sąveikaudami socialinėje aplinkoje nuolat dalijasi tam tikromis žiniomis, patirtimi ir gebėjimais.

Tyrimė remiasi humanistine asmenybės ugdymo teorija. Humanistinės teorijos nuostatos reikšmingos elgesio ir emocijų sunkumų turinčių vaikų socialinių įgūdžių kontekste. Socialiniai įgūdžiai grindžiami humanistinėmis idėjomis, nes įgyjami bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžiai. (Humanistinės pedagogikos manifestas, 2012). Pasak B. Bitino (2013), šia idėja pagrįstu ugdymu siekiama padėti ugdytiniams suvokti savo individualius poreikius ir taip skatinti ugdytinio asmenybės tapumą ir sklaidą. Ugdytojas, kuris remiasi humanistinės pedagogikos idėjomis, yra nusiteikęs sąveikauti su ugdytiniu kaip realybe, įsivaizduoti save ugdytinio padėtyje, jausti jo išgyvenimus, nuoširdžiai ir atvirai su juo bendrauti. Humanistinės pedagogika sąveikauja siekdama nuoširdaus bendravimo su vaiku, jį nuolat teigiamai vertindama, padeda ugdytiniui suvokti save, savo problemas, bendradarbiauja planuojant ugdymo veiklą, optimizuoja ugdymo

procesą, grindžiamą ugdytinių poreikiais. Humanistinės pedagogikos ugdymo procesai vadovaujami bendradarbiavimo, abipusio supratimo, pasitikėjimo, kūrybingo kantrumo, laisvo pasirinkimo, pažinimo džiaugsmo, meilės principais (Humanistinės pedagogikos manifestas, 2012). Kaip akcentuoja Martišauskienė (2015), pedagogo vaidmuo ir funkcijos –sudaryti tinkamas sąlygas vaikui pažinti save ir savo poreikius.

Darbo aprobacija.

1. 2019 m. gegužės 8 d. Respublikinė metodinė – praktinė konferencija „Ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių ugdymo ypatumai, problemos ir situacija“. Pristatytas pranešimas „Tėvų, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimas įveikiant vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus“.

2. 2019 m. gegužės 16 d. Studentų mokslinių darbų konferencija, sekcija „Vaiko socialinė gerovė šeimoje ir ugdymo institucijose“. Skaitytas pranešimas „Tėvų, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimo valdymas, įveikiant vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus“.

Magistro darbo struktūra. Magistro darbą sudaro: magistro darbo santrauka, įvadas, teorinė dalis, tyrimo rezultatų analizė, diskusija, išvados, rekomendacijos, naudotos literatūros sąrašas (103 šaltiniai), priedai. Tyrimo duomenis iliustruoja 16 lentelių, 22 paveikslai. Prieduose pateikiamas tyrimo instrumentas – interviu protokolai, pirminė kategorizacija. Darbo apimtis – 911lapas.

1. TĖVŲ, PEDAGOGŲ IR SPECIALISTŲ BENDRADARBIAVIMAS UGDANT IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKĄ: TEORINĖ ANALIZĖ

1.1 Šiuolaikinės ikimokyklinio ugdymo įstaigos paskirtis

Geros mokyklos koncepcija (2015) reglamentuoja, kad šiuolaikinis ugdymas turi būti dialogiškas ir tyrinėjantis, personalizuotas ir savivaldis (pagrįstas asmeniniais poreikiais ir klausimais, savistaba ir įsivertinimu); interaktyvus (pagrįstas sąveikomis ir partnerystėmis, dialogiškas, ugdantis įvairias šiuolaikiniam gyvenimui būtinas kompetencijas, susietas su gyvenimo patirtimi, rengiantis spręsti realias pasaulio problemas.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2011), nurodoma, kad:

Ikimokyklinio ugdymo paskirtis – padėti vaikui tenkinti prigimtinius, kultūros, taip pat ir etninės, socialinius, pažintinius poreikius. Ikimokyklinis ugdymas teikiamas vaikui nuo gimimo, iki jam pradedamas teikti priešmokyklinis arba pradinis ugdymas.

Ikimokyklinio ugdymo programą, parengtą pagal švietimo ir mokslo ministro patvirtintus ikimokyklinio ugdymo programų kriterijus, vykdo ikimokyklinio ugdymo, bendrojo ugdymo mokyklos, laisvasis mokytojas ar kitas švietimo teikėjas.

Ikimokyklinio amžiaus vaikui ir jo tėvams (globėjams) kompleksiskai teikiamos švietimo pagalba, socialinė parama, sveikatos priežiūros paslaugos švietimo ir mokslo ministro, socialinės apsaugos ir darbo ministro ir sveikatos apsaugos ministro nustatyta tvarka (Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme 2011).

Pasak A. Juodaitytės (2003), socializacijos sąvoka vaikystėje yra dažnai analizuojama siejant ją su ugdymo sąvoka. *Socializacija* – spontaninis poveikis, kurio dėka vaikai įsitraukia į kultūrą ir pamažu tampa visateisiais visuomenės nariais.

S. Neifachas (2008), išskiria šiuos socialinius edukacinius pokyčius ikimokykliniame ugdyme:

- Ikimokyklinis ugdymas yra grindžiamas naująja švietimo filosofija, sisteminio mąstymo sąvokomis ir naująja visuomenės edukacine kultūra, kurioje ikimokyklinis vaikų ugdymas yra grindžiamas humanistine ideologija.

- Ikimokyklinio ugdymo, kaip švietimo sistemos grandies, pokyčiai turi įtakos mažų vaikų, kaip socialinės grupės, statusui visuomenėje, bei vaikystės periodo reikšmingumo suaugusio žmogaus tapsmui, o ypač tokiam jo socialiniam kontekstui kaip sąveika su aplinka stiprinti.

- Besikeičiančioje visuomenėje beveik nelieka socialinių grupių, kurios nebūtų suinteresuotos švietimu. Visuomenės kaitos esminiai socialiniai – edukaciniai procesai, jų suvokimas tampa reikšmingi tiek pedagogams tiek ir tėvams. Ikimokyklinėse įstaigose kuriama

nauja, neformali aplinka, stiprinamas vaiko įvaizdis, įsivyravusios naujo vaiko, kaip bręstančio ir nuolat besikeičiančios asmenybės, edukacinės idėjos jo pažinimo procesus daro dar labiau sudėtingus.

- Ikimokyklinės ugdymo įstaigos stiprėja kaip organizacijos, teikiančio visuomenei ir jos bendruomenės grupėms kokybiškas suaugusiųjų švietimo ir vaikų ugdymo paslaugas. Ryškėja dar viena ikimokyklinio ugdymo kaitos tendencija – orientacija į tęstinį vaikų ugdymą kitose švietimo sistemos grandyse.

Paprastai išskiriamos dvi ikimokyklinio ugdymo kokybės kriterijų grupės:

- Struktūros kokybės kriterijai (teisinio ikimokyklinio ugdymo kokybės reglamentavimo pakankamumas,

- Ugdymosi materialiniai ir finansiniai ištekliai, prieinamumas, pedagoginio personalo išsilavinimas, personalo darbo sąlygos, vaikų skaičius grupėje, vaikų, tenkančių vienam pedagogui, skaičius, fizinė aplinka);

- Proceso kokybės kriterijai (ikimokyklinio ugdymo funkcionavimas kiekvieną dieną – kaip ikimokyklinio ugdymo auklėtojai bendrauja su vaikais, kaip bendrauja ir bendradarbiauja personalas, kaip sąveikauja vaikai, personalas ir vaikų tėvai). (Ikimokyklinio ugdymo metodinėse rekomendacijos, 2015).

A. Juodaitytė, D. Martišauskienė (2009) (cit., Ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo turinio ir jo įgyvendinimo kokybės analizė, 2009) išanalizavusios LR švietimo dokumentus pateikė ugdymo kokybės sampratų suvestinę, kuri rodo vaikų ugdymo(si) kokybės sampratų lauką švietimo dokumentuose (žr. 1 lent.):

1 lentelė. Ugdymo kokybės ir jos valdymo prasmų kontekstai švietimo dokumentuose

Dokumentai	Ugdymo kokybės ir valdymo prasmų kontekstai
LR Vaikų teisių apsaugos įstatymas (1996)	Vaiko teisė į kokybišką ugdymą.
LR švietimo įstatymas (2003)	Vaiko poreikių (pagrindinių) tenkinimas, tėvų teisės ir pareigos: galimybė pasirinkti vaiko ugdymo(-si) programas, dalyvauti ugdyme ir gauti informaciją apie vaiko ugdymosi procesą, rezultatus.
Ikimokyklinio ugdymo koncepcija (1989)	Efektyvaus ugdymo sąlygos: vaiko ugdymas šeimoje, žinios apie socialinės paramos šeimai būdus ir suaugusiųjų švietimą, gebėjimas taikyti žinias, palaikyti ryšį su visuomene, ugdytojoms bendradarbiauti tarpusavyje bei su kitomis socialinėmis grupėmis.

1 lentelės tęsinys 12 puslapyje

1 lentelės tęsinys

Dokumentai	Ugdymo kokybės ir valdymo pasirūpinimo kontekstai
Valstybinė švietimo strategijos 2003-2012 m. nuostatos (2003)	Ikimokyklinio ugdymo paslaugų plėtotė, prieinamumas, Šeimos pedagoginio informavimo ir konsultavimo sistemos sukūrimas.
Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija (2005); LR Specialaus ugdymo įstatymas (1998)	Socialinių, kognityvinių, kultūrinio vaiko kompetencijų ugdymas kaip sėkmingo tolesnio vaiko ugdymosi prielaida; vaiko galimybių užtikrinimas pasirenkant pageidaujamos veiklos kryptį, pagalba vaikui įgyjant joje papildomų kompetencijų.
Ikimokyklinio ugdymo mokyklų vidaus audito metodika (2005)	Vaikų kultūra kaip kokybiško ugdymosi (procesu) esminė sąlyga. Ikimokyklinio ugdymo įstaigos mikroklimato kokybė kaip sąlyga ugdytojų (tėvų ir pedagogų) darniai veiklai. Kokybiško bendradarbiavimo požymiai: aktyvus, prasmingas tėvų dalyvavimas vaiko ugdymo(-si) procesuose.

Ikimokyklinio ugdymo metodinėse rekomendacijose (2015) akcentuojama, kad modernioje visuomenėje kinta požiūris į vaiką, jo ugdymą bei ugdymą(si) ikimokyklinio ugdymo įstaigose. Šiuolaikinėje visuomenėje vaikai, jų poreikiai ir patirtys yra skirtingi, negu suaugusiųjų vaikystėje. Kiekvienas vaikas vienodai dalyvaujantis veiklose, kaupia skirtingą patirtį. Todėl vienas iš aktualiausių uždavinių ikimokyklinio ugdymo pedagogams bei švietimo pagalbos specialistams - suprasti vaikus, pažinti jų poreikius, personalizuoti ir diferencijuoti jų ugdymąsi, kurti kiekvieno vaiko individualumą atitinkantį ugdymo turinį bei aplinką.

Pavyzdiniame auklėtojo veiklos aprašyme (2005), nurodomos ikimokyklinio ugdymo auklėtojo funkcijos:

- 1) Organizuoti ir vykdyti ugdymąsi procesą;
- 2) Planuoti grupės ugdymąsi veiklą;
- 3) Ugdyti ir/ ar dalyvauti vaikų ugdymąsi procese;
- 4) Dalyvauti rengiant individualias vaikų ugdymąsi programas;
- 5) Sistemingai vertinti, fiksuoti vaikų daromą pažangą, apie vaikų pasiekimus informuoti tėvus (globėjus);
- 6) Teikti informaciją, pagal kompetenciją konsultuoti tėvus (globėjus), kitus įstaigoje dirbančius specialistus ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymąsi klausimais;

- 7) Bendradarbiauti su šeima, skatinti tėvus (globėjus) dalyvauti grupės veikloje, derinti šeimos ir įstaigos interesus, didinti vaiko kokybiško ugdymo(-si) galimybes;
- 8) Bendradarbiauti su kitais grupėje, įstaigoje dirbančiais specialistais vaikų ugdymo klausimais;
- 9) Sistemingai informuoti tėvus (globėjus) apie vaikų pasiekimus, ugdymo(-si) poreikius ar iškilusias problemas (sveikatos, prigimtinių, socialinių poreikių tenkinimo ir pan.);
- 10) Informuoti įstaigos administraciją apie vaiko turimas socialines arsveikatos problemas, pastebėtą ar įtariamą vaiko teisių pažeidimą;

Užsienio tyrimais nustatyti *lengvai pastebimi aukštesnės ikimokyklinio ugdymo kokybės požymiai, į kuriuos dažniausiai dėmesį atkreipia tėvai* (pagal Ikimokyklinio ugdymo metodines rekomendacijas, 2015):

- Ikimokyklinio ugdymo pedagogai ir kiti įstaigos darbuotojai išklauso vaikus ir visada atsako jiems. Vaikai psitiki ikimokyklinio ugdymo pedagogais, yra prie jų emociškai prisirišę.
- Ikimokyklinio ugdymo įstaigose gausu įvairių edukacinių veikų, kurias vaikai gali savarankiškai rinktis.
- Vaikai draugiškai bendrauja ir bendradarbiauja vienas su kitu.
- Vaikai dažniausiai siekia savarankiškai išspręsti išspręsti patys taikiai išspręsti iškilusius elgesio ir bendravimo sunkumus.
- Konfliktinėse situacijose ikimokyklinio ugdymo pedagogai skatina vaikus reikšti savo jausmus ir emocijas, patarti ir ieškoti išeičių, kaip spręsti konfliktą ir išvengti neigiamų pasekmių.

Ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo turinio ir jo įgyvendinimo kokybės analizėje (2009), akcentuojama, kad ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo teikėjų, tėvų ir švietimo politikų bei visuomenės požiūris sutampa šiais ugdymo kokybės sampratos aspektais:

- Kokybiškas ugdymas turi remtis šiuolaikine į vaiką orientuoto ugdymo filosofija.
- Jis turi tenkinti prigimtinius, socialinius, pažintinius ir kultūrinius vaiko poreikius bei laiduoti ugdymo(-si) tęstinumą.
- Jis turi apimti svarbiausias vaiko ugdymo ir ugdymosi sritis, t.y. būti integralus.
- Ugdymas turi laiduoti vaiko gyvenimo ugdymo įstaigoje gerovę.
- Turi būti taikomos šiuolaikinės ugdymo technologijos, orientuotos į spontaniško ir pedagogo inicijuoto vaiko ugdymo dermę.
- Turi būti kuriama tinkamai struktūruota ugdymo aplinka.

Siekiant rezultatyvaus vaikų turinčių elgesio ir bendravimo sunkumų ugdymo, ikimokyklinėje ugdymo įstaigos turėtų vadovautis personalizuotu bei inkliuziniu ugdymu:

Personalizuotas ugdymas. Ikimokyklinio ugdymo rekomendacijose (2015) akcentuojama, kad vaikų ugdymas turi būti personalizuojamas: pritaikomas kiekvienam vaikui individualiai pagal jo patirtį, poreikius, galimybes. Planuojant ugdymo turinį turi būti išsiaiškinti vaiko gebėjimai, pasiekimai ir pažanga ir sukuriama aplinka, kurioje yra priemonių, atitinkančių jo individualius poreikius, interesus, parenkami ugdymo būdai, kurie atitinka jo ugdymo(si) poreikius.

Personalizuotas (ugdymas), tai daugiasluoksnis procesas, kai ugdymas yra pritaikytas skirtingus ugdymo poreikius turinčių vaikų interesams, o tam skirti, patarimai, siejami su individualiais vaiko poreikiais ir skatina jo aktyvų dalyvavimą ugdymo(si)procese. Tiek suaugusiųjų, tiek vaikų ugdymo procesas turėtų būti maksimaliai personalizuotas, grįstas konkrečių problemų sprendimu. Personalizuotas ugdymas turėtų ugdyti bendradarbiavimo gebėjimus: dirbti komandoje, spręsti problemines situacijas, stimuliuoti sprendimų priėmimus (Kvieskienė, Kvieska, 2018)

Inkliuzinis ugdymas. Pastaruoju metu daug dėmesio skiriama elgesio ir emocijų, bendravimo sunkumų turinčių vaikų inkliuziniam ugdymui, kuris prisitaiko prie esamų vaikų gebėjimų ir leidžia plėsti žinias jų suvokimo lauke. Švietimo problemos analizėje(2012), inkliuzinis švietimas apibūdinamas, kaip filosofija, kuri teigia, kad mokiniai, turintys elgesio ir (ar) emocijų sunkumų, turi tokią pačią teisę ugdytis kaip ir kiti, ir gali lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą. Kad taip įvyktų, švietimo sistemos turi atsižvelgti į vaikų turinčių įvairių ugdymosi poreikių, įvairovę. Atsirandantys ugdymosi sunkumai turi būti įveikiami įgyvendinant inkliuzinio ugdymo idėjas (Miltenienė, Melienė, 2010).

Visi asmenys dalyvaujantys bendradarbiavimo procese turi vaiką priimti kaip lygiavertį partnerį, aktyvų ugdymo proceso dalyvį. Kaip teigia T. Stulpinas (2004), tėvams, pedagogams ir specialistams svarbu laikytis pagrindinio reikalavimo – pažinti vaiką, kaip individualią asmenybę; jo dinaminį stereotipą, jo vystymosi ir gyvenimo sąlygas, patirtį, išžvelgti susidariusią situaciją ir kiekvieną momentinę būseną. Todėl kiekvienu atveju vaikas yra unikalus, originalus, kūrybiškas ir nepakartojamas.

Apibendrinant galima teigti, kad šiuolaikinėje, modernioje visuomenėje vyrauja požiūris į ikimokyklinio amžiaus vaiką, kaip į individualią asmenybę. Stengiamasi akcentuoti jo gebėjimus, poreikius, individualiai pritaikyti ugdymo(si) procesą. Vaikas yra lygiavertis visuomenės narys, kuriam ir siekiama sudaryti sąlygas dalyvauti socializacijos procese, kaip asmenybei, turinčiam skirtingus gebėjimus, poreikius, interesus ir užtikrinti vaiko gerovę. Vyrauja diferencijuotas, personalizuotas, inkliuzinis ugdymas, kurių vienas bendras tikslas – atskleisti kiekvieno vaiko asmenybę, jo galias ir ugdymo procesą rengti taip, kad pozityviai ir rezultatyviai paveiktų visus ikimokyklinio ugdymo(si) procese dalyvaujančius dalyvius: vaiką, šeimą, pedagogus, specialistus.

1.2 Šeimos ir ikimokyklinio ugdymo įstaigos bendradarbiavimo reikšmė kokybiškam vaiko ugdymui(si)

Apibūdindama šeimos sampratą, I. Leliūgienė (1997) teigia, kad *šeima* - pagrindinis socializacijos veiksnys, kurio dėka vaikas įgyja esminių socialinių žinių, susiformuoja įgūdžius bei gebėjimus, perima vertybes ir idealus, taisykles ir normas, būtinas gyvenant jį supančioje visuomenėje. Valstybinėje šeimos politikos koncepcijoje (2008), *šeima* konceptualizuojama kaip esminis visuomenės gėris, kylantis iš žmogaus prigimties ir grindžiamas savanorišku vyro ir moters santuokiniu pasižadėjimu skirti savo gyvenimą šeiminiams santykiams kurti, užtikrinantis šeimos narių – vyro ir moters, vaikų bei visų kartų gerovę ir sveikos visuomenės raidą, tautos bei valstybės gyvybingumą ir kūrybingumą. Todėl valstybės ir nevyriausybinių institucijos privalo užtikrinti šeimos integralumui palankią aplinką, plėtodamos ir tobulindamos jos teisinę ir socialinę bazę.

Šeima – tai asmenų bendrija, kurią sieja giminystės, tarpusavio priklausomybės, atsakomybės ir globos saitai, patvirtinti įstatymine ar socialiai pripažinta tvarka. Šeima yra socialinė bendruomenė, ją sieja dorovė ir dvasingumas, meilė ir savitarpio pagarba, ištikimybė ir tolerancija (Bajoriūnas, 2004). N. Dale (1996), šeimą apibūdina kaip socialinę sistemą ir socialinį tinklą.

Kaip teigia I. Leliūgienė (2003), šeima – tai pirmoji ugdymo institucija, kuri labiausiai įtakoja tolimesnį visą asmens gyvenimą, ji įtakoja ne tik asmenybės formavimąsi, bet ir žmogaus savęs vertinimą, pasitikėjimą, o taip pat stimuliuoja kūrybinį bei socialinį aktyvumą.

Darni šeima pati savaime yra gėris, nes atitinka prigimtinius asmens poreikius ir socialumą ir leidžia visiškai juos išreikšti:

- būti besąlygiškai mylimam ir priimamam, nepaisant galių, gabumų ir pasiekimų, nes kiekvienas asmuo yra unikalus ir savaime vertingas;
- būti atviram kitam asmeniui, pasitikėti ir dalytis gyvenimu su juo (bendrauti ir bendradarbiauti);
- turėti tėvus kaip autoritetą, kuriais pasitikima, iš jų mokomasi, lygiuojamasi kaip į vyro ir moters tarpusavio santykių pavyzdį, taip atskleidžiant ir įtvirtinant savo tapatybę (Valstybinė šeimos politikos koncepcija, 2008).

Vaikas yra besiformuojanti asmenybė ir jis taip pat kaip ir šeima dalyvauja socializacijos procese. Ypač aktyvus socializacijos procesas vyksta ankstyvojoje vaikystėje, tačiau jis visiškai priklauso nuo šeimos ir aplinkos (Vaitkevičius, 1995). I. Leliūgienė (2003), šeimai priskiria kaip vieną svarbiausių edukacinę funkciją, nes pirminės socializacijos procese vienas svarbiausių vaidmenų tenka vaiko ugdymui šeimoje. Tėvų dalyvavimas vaiko ugdymosi procese pirmiausiai formuoja teigiamą pavyzdį ir ugdymosi motyvaciją (Smit, 2007).

Pasak A. Juodaitytės (2003), tėvai ir pedagogai moko vaikus, kaip įsijungti į visuomenės gyvenimą, moko vaikus socializacijos aplinkoje būdų. Suaugusiems yra patikėtas sudėtingas socialinis uždavinys – padėti vaikams tapti tinkamais visuomenės nariais.

Kitas socializacijos veiksnys, turintis tokią pačią svarbą sėkmingai vaiko socializacijai, kaip ir šeima - *švietimas*. Per jį vaikas susitapatina su vertybėmis, vyraujančiomis konkrečioje visuomenėje. Dalyvaudamas žinių perėmimo procese, vaikas ne tik įgyja išsilavinimą, bet ir adaptuojasi prie gyvenimo visuomenėje (Leliūgienė, 2003).

I.Leliūgienė, G. Simanavičiūtė (2010), išskiria *pedagoginio tėvų švietimo* sąvoką, kurio tikslas yra sėkminga vaiko socializacija, pasiekama gerinant tėvų švietimo kokybę bei partnerystę su jais. Ugdymo kokybė pasiekama nuolat puoselėjant tėvų pedagoginės kultūros lygį (padedant įgyti reikalingų kompetencijų), kintant tėvų požiūriui, teikiant jiems žinių, konsultacijų, įtraukiant juos į konstruktyvią veiklą. A. Juodaitytė (2003), teigia, kad pedagogai ir tėvai yra lygiaverčiai partneriai, kurie bendromis jėgomis gali sėkmingai tobulinti vaikų ikimokyklinį ugdymą.

J. Ambrukaitis, I. Antonovaitė (2002) pažymi, kad šeimos ir ugdymo institucijos bendradarbiavimo idėjos nėra naujos: ši problema visų laikotarpių etapais buvo svarbi ir aktuali. Anksčiau pirmenybė buvo teikiama ugdymo įstaigai, o pastaruoju metu akcentuojamas šeimos ir ugdymo įstaigos bendradarbiavimas kaip lygiaverčių partnerių sąveikair partnerystė.

Kiekvieno vaiko ugdymo(si) procese bene svarbiausią vaidmenį atlieka šeima bei pedagogai. Kaip teigia D. Winnicott (2000), nuo ikimokyklinės ugdymo įstaigos veiklos bei aprūpinimo priklauso vaiko pažintinių, emocinių, socialinių, intelektinių ir fizinių potencialų suklestėjimas. Pedagogas šioje veikloje atlieka esminį vaidmenį įvertindamas individualius vaikų poreikius grupėje. Šeimų lūkesčiai ikimokykliniam vaiko ugdymui nevienodi. Vieniems tėvams aktualu, kad vaikas būtų kokybiškai ugdomas, kad būtų plėtojami jo gabumai, kiti tėvai iš ugdymo įstaigos labiau tikisi meilės vaikui, priežiūros ir geros vaiko emocinės savijautos, dar kiti tikisi pagalbos įveikiant vaiko socialines ir pažinimo problemas (Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos, 2015).

Pasak A. Ruzgienės, S. Petružienės (2005), vaiko asmenybės savybių formavimąsi skatina ne pati aplinka, o sąveika su ja, vaiko iniciatyva pažinti ją, todėl ugdymo procese, svarbu atskleisti ryšius, kurie sąlygoja vaiko sąveiką su aplinka, nustatyti vaiko būsenų ir jo ryšio su aplinka funkcionavimo veiksnius. K. Trakšėlys (2010) pabrėžia, kad svarbiausias prioritetas ugdymo procese atitenka šeimai kaip svarbiausiam socialiniam institutui, kur asmuo patiria pirmąją ir svarbiausią socializaciją. Kitose visuomenės struktūrose socializacija vyksta kiek vėliau. Šeima laikoma ne pagalbinio institutu, siekiančiu sukurti ir išlaikyti egzistuojančias valstybėje struktūras ir santykius, o pagrindine sąlyga realizuojant žmogaus galimybes. Tai institucija, turinti unikalias galimybes, didelę įtaką socialiniam asmenybės formavimuisi ir raidai.

Dažniausiai problema iškyla todėl, kad visi ugdymo(si) proceso dalyviai: tėvai, vaikas, pedagogai, specialistai, taiko skirtingus ugdymo metodus, vadovaujasi skirtingais požiūriais ir teorijomis. Dauguma pedagogų vadovaujasi bihevioristinės psichologijos teorijos metodais, tačiau turėtų remtis ne tik viena kryptimi, bet taikyti įvairias teorijas ir ieškoti, kas tinka kiekvienam vaikui individualiai, atsižvelgiant į jo asmenybę, poreikius ir supančią socialinę aplinką.

Ypatingai svarbus tėvų įtraukimas į ugdymo procesą ir aktyvus jų dalyvavimas. S. Koviėnė (2017), atliktu tyrimu išskiria dvi tėvų įsitraukimo į ikimokyklinio ugdymo įstaigos veiklą priežastis: galimybė įsitraukti į ugdymo įstaigos veiklą bei galimybė įsitraukti į vaiko ugdymą: domėjimasi vaiko emocine savijauta ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, domėjimasi vaiko pasiekimais, gebėjimais bei vaikų ugdymo kokybe. Kaip teigia R. Geležinienė, L. Vasiliauskienė, A. Vyšniauskienė (2011), teigiamų rezultatų duoda ne tik vaiko elgesio koregavimas, bet ir tėvų mokymo programos, kursai, skatinantys jų įgalinimą. Tyrimai rodo, kad pedagogai, dirbantys su specialiųjų poreikių, elgesio sunkumų turinčiais vaikais, nepakankamai orientuojasi į jų tėvus, kaip į partnerius, siūlo jiems tik nereikšmingas bendradarbiavimo sritis, tuo patys susiaurina tėvų dalyvavimą, bendradarbiavimo galimybes ir jo efektyvumą (Ambrukaitis, Štilinienė, 2002). Kaip teigia S. Burvytė (2013), gilinantis į šeimos ir ikimokyklinių ugdymo institucijų bendradarbiavimo procesą, skatinant tiek pedagogų, tiek tėvų pozityviosios tėvystės ryšį ir santykį, išryškėja nemažai probleminių aspektų. Pastebima, kad tėvams ir pedagogams trūksta žinių apie pozityviuosius vaikų ugdymo metodus, kurie padėtų pastebėti vaikų ugdymo problemas, rasti probleminių situacijų sprendimus ir atsakyti į iškylančius klausimus dėl vaiko ir šeimos gerovės.

Šeimų lūkesčiai ikimokykliniam vaiko ugdymui nevienodi. Vieniems tėvams aktualu, kad vaikas būtų kokybiškai ugdomas, kad būtų plėtojami jo gabumai ir talentai, kiti tėvai iš ugdymo įstaigos labiau tikisi meilės vaikui ir geros vaiko savijautos, dar kiti tikisi pagalbos įveikiant vaiko socialines ir pažinimo problemas (Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos, 2015). Neretai tėvai patiria atskirtį – su jais nepakankamai bendraujama, nesuteikiama galimybė įsitraukti ir kartu spręsti vaiko ugdymosi sunkumus. Ne visada pedagogai ar specialistai, bendraudami su tėvais, stengiasi akcentuoti pozityvius vaiko ugdymosi aspektus. Vyrauja individualios, vienkartinės informacijos perteikimas, o ne pozityvus, pagarbus ir įtraukiantis pokalbis.

Tėvų įtraukimas į pozityvių bendravimo santykių modeliavimą gali sudaryti įvairių konfliktinių situacijų, kadangi ne visų tėvų požiūris į ugdymą gali būti toks, koks numatytas ikimokyklinio ugdymo įstaigos ugdymo programoje. Pedagogų užduotis – rūpintis demokratiškų santykių plėtojimusi vaikų, tėvų ir pedagogų bendruomenėje, todėl pedagogas negali skatinti vaiko agresijos, bausti ir vykdyti kitus vaikui žalingus tėvų prašymus (*Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti*, 2006, p. 11). D. Martišauskienė (2012) akcentuoja, kad ikimokyklinio ugdymo institucijos vadovams ir pedagogams, kaip ir vaikų, lankančių

ikimokyklinio ugdymo įstaigą, tėvams, vienas svarbiausių pedagogų ir tėvų bendradarbiavimo kokybę lemiančių veiksnių yra geranoriškas, pagarbus bendravimas, tėvams yra svarbūs tokie jų ir pedagogų bendradarbiavimo kokybę lemiantys veiksniai kaip:

- Šeimos įsitraukimas į ikimokyklinio ugdymo įstaigos veiklą,
- Šeimos bendradarbiavimas tarpusavyje;

S. Ališauskienė (2005) teigia, kad labai svarbu pažinti šeimą ir vaiką individualiai. Siekiant sukurti pozityvius ir konstruktyvius tarpusavio santykius su tėvais, svarbu išsiaiškinti, ką kiekvienai šeimai reiškia konkreti situacija ir kaip ji pasirengusi įveikti tą situaciją. Norint pasiekti rezultatyvią sąveiką tarp tėvų ir pedagogų, turint tikslą bendradarbiauti, įgyvendinti uždavinius bei tikslus kiekvienam specialistui bei proceso dalyviui ar organizatoriui reikia :

- Susipažinti su šeimos struktūra (kultūra, vertybės);
- Išsiaiškinti pačių šeimos narių sąveika bei jų požiūrį į savo vaiką;
- Skatinti aktyviai dalyvauti organizuojant vaiko ugdymą;
- Padėti kurti tinkamą aplinką vaiko poreikiams tenkinti mokyklos ir namų aplinkose;
- Tartis su šeima dėl efektyvesnių būdų įtraukiant juos į socializacijos procesą.

Tėvų ir mokyklos bendravimas turi būti grindžiamas geranoriškumu, tarpusavio pasitikėjimo kūrimu ir skatinimu (Dale, 1996). Pilnavertė sąveika veikloje tarp žmonių įmanoma tik pažinimo ir pasitikėjimo aplinkoje (Galkienė, 2001).

D. Pakėnienė, Atraškevičiūtė (2005) išskyrė šiuos pedagogų bendradarbiavimo su šeima tikslus:

- Tenkinti vaiko ir šeimos poreikius per socialines ir pedagogines paslaugas;
- Skatinti tėvų atsakomybę už savo vaikų ugdymą ir priežiūrą per švietėjišką veiklą;
- Įtraukti tėvus į ikimokyklinio ugdymo institucijos veiklą;
- Stimuliuoti teigiamus tėvų ir vaikų santykius;

Skatinant tėvų dalyvavimą vaiko ugdymo(si) procese svarbu (Gevorgianienė, 2003):

1) *Vaiko šeimos pažinimas: jos funkcionavimo resursų ir ribotumų identifikavimas.* Pažinti vaiko šeimą – tai ne tik sužinoti jos materialines-ekonominės sąlygas, bet ir suprasti psichosocialinę situaciją, bendravimo su vaiku ypatumus, auklėjimo stilių. Kuriant bendradarbiavimo planą, numatant šeimos dalyvavimo vaiko ugdymo procese laipsnį, reikėtų atsižvelgti į vidinius šeimos išteklius (tarpusavio santykius, asmenines savybes ir pan.); išorinę paramą ir įvertinti šeimos išteklių ribotumą.

2) *Pasitikėjimas tėvų patirtimi, pagarba jų nuomonei ir jausmams.* Reikia sudaryti galimybę tėvams dalytis savo patyrimu, baimėmis, rūpesčiais. Pedagogams ir tėvams labai svarbu *kalbėtis*: kalbantis neretai pastebima, kad vaikas skirtingai elgiasi namuose ir ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Kalbantis atsiskleidžia ir skirtingos suaugusiųjų (tėvų ir pedagogų) į vaiko elgesį reakcijos, kurias labai svarbu suderinti.

3) *Įsiklausymas į šeimos prioritetus, pagal galimybes jų pavertimas savotiksišlais.* Pedagogai turi tapti tėvų partneriais, pagalbininkais, ir pagal savo galimybes suteikti šeimai visapusišką pagalbą.

4) *Tėvų supažindinimas suugdymo įstaigoje dirbančių specialistų veiklos specifika.* Tėvai turėtų būti supažindinti ir išmanyti kiekvieno, ugdymo įstaigoje su vaiku dirbančio specialisto, funkcijas, suprasti jo veiklos tikslą. Tai padeda jiems suvokti ir savo vaidmenį vaiko ugdymo procese. Gali būti suteikiama galimybė tėvams nors retkarčiais dalyvauti ugdymo veikloje ir stebėti savo vaiko aktyvumą, elgesį, bendraamžių santykius su juo, tėvai geriau suvokia savo vaiko emocinę būseną, vietą socialiniame grupės kontekste ir adekvačiau vertina jo galimybes.

5) *Tėvų ir pedagogų lūkesčių bei tikslų suderinamumas.* Tėvų ir pedagogų sutarimas dėl vaiko ugdymo tikslų ir bendras jo potencialių gebėjimų matymas yra svarbi sėkmingos tėvų adaptacijos naujoje situacijoje prielaida. Nuo vienodos vaiko ateities vizijos, bendrai aptariamų ir bendrai siekiamų tikslų priklauso vaiko gebėjimų plėtra, bendras emocinis ugdymo kontekstas.

Šeimos dalyvavimo ikimokyklinio ugdymo įstaigos ugdymo procese bei veikloje efektyvinimo strategija turi būti nukreipta į tėvų funkcijų ir pareigų nustatymą bei skatinimą jas vykdyti (Jonutytė, Budreikaitė, 2005). Tačiau vykdant bendradarbiavimo procesą ir jame dalyvaujant tėvams, pedagogams bei ikimokyklinio ugdymo įstaigai reikia nepamiršti ir vieno svarbiausio šio proceso dalyvių – vaiko. Dažnai vaikas yra ne lygiavertis partneris, o objektas, kurio ypatumų pažinimu užsiima pedagogai, tėvai (Stulpinas, 2004). Neretai vaiko problemos sprendžiamos be jo, ne visada vaikas tinkamai išklausomas ir išgirstamas. Reikia pasiteirauti kaip vaikas pats supranta problemą, kokios pagalbos jam reiktų ar priimtina jam siūloma pagalba (Ališauskas, 2002). Pedagogai ir šeima turi vadovautis prielaida: kaip kiekvienoje situacijoje prie problemos sprendimo proceso gali prisidėti vaikas, panaudoti jo individualius gebėjimus ir galimybes visame bendradarbiavimo procese.

Pagrindinė priežastis sukurti tokius bendradarbiavimo santykius yra ta, kad kai tėvai, pedagogai ir kiti specialistai vieni į kitus žiūri kaip į partnerius, ugdymo procese, tarp visų proceso dalyvių formuojasi glaudūs ryšiai, pozityvūs ir konstruktyvūs tarpusavio santykiai, kurie lemia sėkmingą partnerystės ir bendradarbiavimo proceso veiklos įgyvendinimą (Epstein, 1995).

Tik palaikant konstruktyvius santykius galima laukti teigiamų rezultatų bendradarbiavimo procese bei problemų sprendimų ieškojimuose. Šeimos nariams labai svarbus pedagogų, specialistų teigiamas požiūris į jų vaiką, o konstruktyvaus ir pozityvaus santykio kūrimas iš visų ugdymo(si) proceso dalyvių (pedagogų, šeimos, specialistų, vadovų), lemia efektyvų visų įsitraukimo ir dalyvavimo procesą.

1.3 Ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio ir bendradarbiavimo sunkumai ir jų charakteristikos

A. Juodaitytė (2004) teigia, kad vaikų socializacijos procesai yra itin sudėtingi dėl jų socialinės patirties įvairovės, nes vaikai gyvena trijose aplinkose (šeima-ikimokyklinio ugdymo įstaiga-visuomenė), tarp kurių egzistuoja skirtingi ryšiai. Individai ir jų grupės (tėvai, pedagogai, bendraamžiai), turi įtakos vaikų socializacijos proceso funkcijoms, nes vaikai negali būti nepriklausomi socialiniai veikėjai, nes jie yra tam tikrų socialinių institutų nariai, atliekantys juose tam tikrus apibrėžtus vaidmenis (šeimoms vaikas, ugdytinis ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, mažas vaikas visuomenėje ir kt.).

Vaiko socialinei raidai svarbią reikšmę turi sugebėjimas elgtis savarankiškai, supratimas, kas gerai ar blogai, adaptacija toje socialinėje aplinkoje, nuo kurios priklauso jo santykiai su aplinkiniais ir pačiu savimi. S. Lesinskienė, V. Karalienė (2008) akcentuoja, kad ikimokyklinio amžiaus vaikai labiau akcentuoja savo fizinius požymius, veiklos kokybę (galiu greitai bėgti), nuosavybę (turiu šuniuką), pasirinkimą (noriu raudonos spalvos). Šiame amžiuje vaikai teigiamas savo ir kitų žmonių emocijas suvokia geriau nei neigiamas. Taip pat šiuo amžiaus laikotarpiu jie geriau supranta aplinką, tampa jautrūs šeimos bendravimo normoms, taisyklėms.

Ikimokykliniame amžiuje pradedami žaisti žaidimai pagal taisykles, susitarimus. Formuojasi bendradarbiavimo, žaidimo grupėje suvokimas, taisyklių, susitarimų laikymasis. Tai labai svarbu socialinių įgūdžių formavimuisi. Tam, kad vaikas tinkamai prisitaikytų visuomenėje, jam būtini socialiniai įgūdžiai, tinkamo elgesio pavyzdžių rodymas ir pagalba įveikiant elgesio ir bendravimo sunkumus.

Kalbant apie vaiko elgesio ir emocijų problemas, privalu atskirti vaiko gyvenime atsiradusius sunkumus nuo sutrikimų. Mokslininkai pabrėžia, kad edukacinėje praktikoje dažniau susiduriama ne su elgesio ir emocijų sutrikimais, bet su elgesio ir emocijų sunkumais. Tai – sutrikimo lygio nesiekiantys elgesio ar emocijų požymiai, trukdantys asmens socializacijai ir saviraiškai. Jei vaiko elgesys ir emocijos trukdo jo socialinei adaptacijai ir saviraiškai, tačiau požymių nepakanka sutrikimui nustatyti, laikoma, kad vaikas turi elgesio ir emocijų sunkumų (Elgesio ar (ir) emocijų sunkumų arba sutrikimų turintys vaikai: ugdymo ir pagalbos teikimo specifika, 2017).

A. Ališauskas, G. Šimkienė (2013) teigia, kad edukacinėje praktikoje žymiai dažniau susiduriama ne su elgesio ir emocijų sutrikimais, o su elgesio ir emocijų sunkumais, pasireiškiančiais netinkamu, nepriimtiniu elgesiu tam tikrose situacijose. Remdamiesi atliktų tyrimų rezultatais mokslininkai nurodo, kad ugdant vaikus, kurie turi elgesio ir emocijų sunkumų pedagogai susiduria su šiomis problemomis: dėmesio ir aktyvumo problemos, elgesio problemos, tėvų pagalbos ir abipusio bendradarbiavimo stoka, emociniai sunkumai.

J. Biliūnienė, L. Miltenienė (2013) akcentuoja, kad ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio ir emocijų sunkumai dažniausiai pasireiškia bloga asmens savikontrole, chaotiška, netolygia veikla, dėmesio ir aktyvumo stoka. Retai stebimi arba tėvų neatpažįstami vaiko socialiniai ir emociniai sunkumai, agresyvumas ir netinkamas elgesys. R. Barkauskienė, L. Paulaitienė (2014) teigia, kad elgesio problemos ir sutrikimai vaikystėje yra didelį susirūpinimą kelianti problema, nes destruktivaus elgesio apraiškos sukelia daug neigiamų padarinių ne tik tokių sunkumų turintiems vaikams, bet ir aplinkiniams – tiek artimiausiai socialinei aplinkai, tiek didesnei visuomenės daliai.

Šio amžiaus vaikai aktyviai prašo suaugusiųjų pagalbos. Jie skiria, kas yra gera ir bloga, gali atsakyti už savo veiksmus. Atsiranda bandymų užgniaužti net emocijų protrūkius, kartu gimsta ir noras fantazuoti – tai lyg sušvelnina neigiamų emocijų įtaką. Vaikas palaipsniui išmoksta save padrašinti, spręsti konfliktus, priimti sprendimus (Lesinskienė, Karalienė, 2008).

Tačiau be šeimos, ikimokyklinio ugdymo įstaigos pedagogų ir specialistų tai padaryti gali tapti sudėtinga ir vaikas gali negebėti tinkamai išreikšti emocijų: jo pyktis, nepasitenkinimas, baimė, liūdesys gali būti išreiškiamas agresyviu elgesiu, pykčio protrūkiu ir negebėjimu prisitaikyti į supančioje aplinkoje. Dažnai tėvai nepakankamai kreipia dėmesio į vaikų agresyvią elgesį, netinkamai reiškiamą pyktį tol, kol jis tampa sunkiai valdomas. Agresyviam elgesiui atsirasti įtakos turi daugybė veiksnių, kurie nuolat yra tiriami, siekiant pagerinti prevenciją (Juozulynas, Jurgelėnas, Narkauskaitė, Venalis, 2012).

Probleminiu vaiko elgesį būtų galima vadinti tuomet, jei jis skiriasi nuo tikėtinių jo amžiaus vaikų reakcijos, neatitinka socialinės grupės taisyklių. Toks elgesys gali būti pastebimas ne tik šeimoje, bet ir kitoje socialinėje aplinkoje: ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, vaikų žaidimų aikštelėje, kitoje aplinkoje (Braidokienė, Ignatovičienė, 2015). Elgesio ir emocijų sunkumai (pagal Buzaitytę - Kašalynienę, Gudžinskienę, 2018):

2 lentelė. Elgesio ir emocijų sunkumai

Elgesio ir emocijų sunkumų požymiai
<ul style="list-style-type: none"> • Elgesio bei tvarkos taisyklių laužymas ir opozicinis neklusnumas; • Agresyvumas; • Socialinių įgūdžių stoka: nemoka susidraugauti, palaikyti draugiškus santykius, užmegzti pokalbį, išvengti konfliktinių situacijų, nežino, kaip elgtis vienoje ar kitoje socialinėje situacijoje, neturi draugų, yra atstumiamas bendraamžių;

2 lentelės tęsinys 22 puslapyje

2 lentelės tęsinys

Elgesio ir emocijų sunkumų požymiai
<ul style="list-style-type: none">• Dažnai netinkamai interpretuoja kitų žmonių užuominas, nesupranta aplinkinių nuotaikų, jausmų;• Negeba valdyti savo jausmų ir emocijų bei prisitaikyti socialinėse situacijose;• Žino tam tikras socialinio elgesio normas, bet nesieltgia pagal jas;• Padidėjęs nerimastingumas: demonstruoja susijaudinimą ir nepasitikėjimą savimi, kai skiriamos užduotys arba tam tikri vaidmenys;• Neadekvatus savęs vertinimas: arba aukštas perspektyvinis savęs vertinimas (įsivaizduoja, kad, kai panorės, galės pasiekti pageidaujama rezultatą), arba labai žemas savęs vertinimas ir išmoktas bejėgiškumas, nepasitikėjimas savimi;• Nuolat liūdnas, blogos nuotaikos, abejingas viskam, kas vyksta aplink;• Nerimas, pablogėjusi nuotaika;

Siekiant pozityvaus ir rezultatyvaus ugdymo yra reikalinga tinkama socialinė aplinka, kurioje vaikas yra ugdomas. Vaikų elgesį veikia tie elgesio modeliai, kuriuos pirmiausia demonstruoja tėvai. Pozityvus vaikų auklėjimas (motiniška šiluma, laiku suteiktas mokymas, disciplina ir teigiamas skatinimas veiklai) teigiamai veikia bet kurio amžiaus vaikų socialinį prisitaikymą. Manoma, kad dėmesingas pozityvus auklėjimas veikia kaip apsauginis veiksnys, neleidžiantis pasireikšti netinkamam elgesiui. (Braidokienė, Ignatavičienė, 2015). Daugelis tėvų, auklėdami savo vaikus ir nesugebėdami kitaip kontroliuoti vaiko elgsenos, pirmenybę teikia fizinėms bausmėms. Agresyviai besielgiančių vaikų tėvai, bausdami tikisi sustabdyti nenorimą vaikų elgesį, tačiau dažniausiai bausmių pasekmės būna nelauktos ir ne tokios, kokių tikėtasi. Vėliau vaikai, spręsdami savo problemas, gali atkartoti tėvų elgesį. Svarbiausia yra tai, kad baudimas už agresyvų elgesį tik dar labiau skatina pačią agresiją. Netinkamas elgesys visuomet turi sulaukti neigiamų pasekmių, o ne bausmių, vaikui geriausia netinkamo elgesio neigiama pasekmė – privilegijų netekimas. Tačiau teigiamas elgesys turi taip pat būti pastebimas ir skatinamas (Nasvytienė, 2005).

Pasak R. Geležinienės, L. Vasiliauskienės, A. Vyšniauskienės (2011), vaikams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sunkumų, svarbu užtikrinti tinkamą ugdymosi aplinką, reguliariai teikti specialistų pagalbą. Pedagogams reikėtų mokyti laiku pastebėti ir fiksuoti netinkamo elgesio proveržius bei siekti žinių apie tai, kaip stiprinti ir skatinti tinkamą, pageidaujama elgesį. Būtina ugdyti šių vaikų ir bendraamžių socialinius ir bendravimo gebėjimus, įtraukiant šeimą į elgesio modeliavimo programas.

Bendravimo įgūdžiai ir juos sudarantys gebėjimai yra svarbiausi, lyginant su kitomis grupėmis. Bendravimas skatina visų kitų socialinių įgūdžių raidą: padeda išmokti socialiai priimtino elgesio ir jausmų, emocijų raiškos būdų, kontroliuoti elgesį ir neigiamų emocijų reiškimą, konstruktyviai spręsti konfliktus ir stiprinti tarpusavio ryšius.

Siekiant rezultatyvaus vaikų turinčių elgesio ir bendravimo sunkumų ugdymo, ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje turėtų vadovautis personalizuotu, diferencijuotu bei inkluziniu ugdymu.

Visi asmenys dalyvaujantys bendradarbiavimo procese turi vaiką priimti kaip lygiavertį partnerį, aktyvų ugdymo proceso dalyvį. Pedagogai turėtų tikėti vaiko galimybėmis, akcentuoti jo stipriąsias ypatybes, leisti klausti jį visus jį dominančius klausimus, pastebėti net menkiausią pažangą ir apie tai pranešti ne tik tėvams bet ir pačiam ugdytiniui (Ališauskas, 2002).

Apibendrinant galima remtis V. Targamadzės, D. Valeckienės, E. Kvieskaitės (2008) atliktais tyrimais, kurie rodo, kad vaikų socialinės ir psichologinės, kartu ir pedagoginės problemos tarpusavyje yra labai susijusios. Vaiko problemas galima suprasti trejopai: asmenybine, socialine ir pedagogine prasme. Vaikų tiek socialinės, tiek psichologinės problemos yra susijusios su šeima, pačių vaikų netinkamu elgesiu ir bendravimo ypatumais.

2. ŠVIETIMO PAGALBOS FUNKCIJOS IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGOJE

2.1. Kompleksinės pagalbos vaikui poreikis ikimokyklinio ugdymo įstaigoje

Tinkamas savo darbo ir pačios šeimos pažinimas padeda įtraukti šeimas į edukacinį procesą, tačiau tai dar nereiškia, jog ikimokyklinio ugdymo įstaiga ir tėvai bendradarbiauja. Dažnai vaiko, kuris turi elgesio ir bendravimo sunkumų ir, kuriam yra sudėtinga prisitaikyti socialinėje aplinkoje, tėvai pasirenka gynybinius mechanizmus arba neigimo principą, todėl stengiasi blokuoti ir nepriimti jokios siūlomos pagalbos ar siekio įtraukti į bendradarbiavimo procesą. Tai ypač pastebima ikimokyklinio ugdymo įstaigose, kur svarbiausią vaidmenį vaiko ugdymo(si) procese užima šeima ir jos vertybės bei pedagogai – jų ugdymo filosofija bei metodai, kuriais jie remiasi ugdydami ir auklėdami vaikus.

Pasak A. Juodaitytės (2003), šiuolaikinėje visuomenėje plėtojantis tėvų teisėms ir pareigoms, jiems atsiranda būtinumas gauti kvalifikuotą vaikų ugdymo edukacinę pagalbą. Todėl ikimokyklinėse įstaigose yra sprendžiami ir tėvų švietimo klausimai, plėtojami neformalaus mikromokymosi modeliai. Tėvams sudaroma galimybė mokytis toje pačioje aplinkoje, kurioje yra ugdomi ir jų vaikai. Tai atitinka tėvų poreikius, padeda jiems kartu su pedagogais spręsti vaikų ugdymo tobulinimo klausimus. Ikimokyklinėse įstaigose yra stiprinamas tėvų, kaip suaugusių žmonių grupių asmeninis suinteresuotumas švietimu. Metodinėse rekomendacijose ikimokyklinio ugdymo programai rengti (2006) pabrėžiama, kad šiandieninės ugdymo įstaigos misija suprantama daug plačiau, nei teikti tik įprastas ugdymo paslaugas. Atsižvelgdamos į vaiką, šeimos poreikius ir susitarimą su bendruomene, ugdymo įstaigos dažnai plečia teikiamų paslaugų spektrą. Dažniausios paslaugos, kurios praplečia įstaigos teikiamų paslaugų spektrą, yra parama specialiųjų ugdymo(si) poreikių vaikams bei jų tėvams. Kuriamos ir įgyvendinamos individualios vaikų ugdymo programos, vaikų reikmėms pritaikoma specialioji ugdymo(si) aplinka. Tėvams teikiamos informavimo ir konsultavimo paslaugos. K. Hansen, R. Kaufmann (1997) akcentuoja tai, kad kuriant demokratinę bei humanistinę vaikų ugdymo modelį ikimokyklinėse įstaigose itin svarbia problema tampa ikimokyklinės įstaigos bendruomenės valdymas. Ikimokyklinės institucijos bendruomenę sudaro vadovas, pedagogai, tėvai, vaikai bei švietimo pagalbos specialistai. Jos valdymo strategiją lemia bendruomenės narių interesai, poreikiai, tikslai bei pedagoginio darbo specifika.

A. Grudžinskytė (2009) atliktais tyrimais atskleidžia, kad ikimokyklinių ugdymo įstaigų pedagogų nuomone, vaikams labiausiai trūksta psichologinės ir socialinės pedagoginės pagalbos. Galima daryti prielaidą, jog visos pagalbos rūšys ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje yra tarpusavyje susijusios ir reikalingos, kad būtų užtikrintas kokybiškas vaikų ugdymas ikimokyklinėje ugdymo

įstaigoje. Akcentuotina ir tai, kad tėvų įtraukimo į bendradarbiavimo procesus efektyviausi būdai yra ikimokyklinio ugdymo įstaigos specialistų ir vadovų pagalba tėvams, taip patenkinant jų, kaip ugdymo paslaugų vartotojų, poreikius ir užtikrinant galimybę dalyvauti grupės veikloje (Martišauskienė, 2012).

Pedagginės ir psichologinės pagalbos teikimo modelio struktūros pirmojo lygmens paskirtis – teikti pirminę specialiąją pedagoginę ir psichologinę pagalbą arčiausiai vaiko esančioje aplinkoje, ugdymo įstaigos pedagogams teikti metodinę pagalbą, šviesti įstaigos bendruomenę, šeimas ugdymo klausimais. Šią pagalbą teikia ugdymo įstaigose dirbantys specialistai: specialieji pedagogai, logopedai, psichologai, socialiniai pedagogai (Pedagginės psichologinės pagalbos teikimo modelis, 2003).

Pastaraisiais dešimtmečiais, išsiplėtus švietimo pagalbos įstaigų tinklui, gerinant įvairių žinybų tarpusavio bendradarbiavimą – siekiant švietimo pagalbą, socialinės paramos ir sveikatos priežiūros paslaugas vaikams ir tėvams teikti kompleksiskai, be to, sudarytos sąlygos jau ikimokykliniame amžiuje, pastebėjus vaikui kylančius sunkumus, jo ugdymo(si) poreikius įvertinti pedagoginiu, psichologiniu, medicininiu ir socialiniu pedagoginiu aspektais ir pradėti teikti reikiamą specialistų pagalbą, taip padedant įveikti šiuos sunkumus ir sudaryti sąlygas tolesniam kokybiškam ugdymuisi (Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos, 2015). Ugdymo įstaigos bendruomenė yra mikromodelis visuomenės, kurioje siekiama vaikų gyvenimo kokybės, kiekvienam bendruomenės nariui prisiimant tam tikrą atsakomybę ir pareigas. Stiprėjant tėvų, vaikų ir pedagogų tarpusavio ryšiams, stiprėja ikimokyklinių ugdymo įstaigos bendruomenė. (Juodaitytė, Gaučaitė, Kazlauskienė, 2009).

Pasak J. Ruškaus, G. Mažeikio (2007), tėvų įsitraukimas neįmanomas be konkrečių įsipareigojimų prisiėmimo, dalyvavimo darbo pasidalijime, kur kiekvienas proceso dalyvis jaučiasi atsakingas už tam tikras funkcijas. Kaip teigia L. Miltenienė (2005), skatinant bendradarbiavimo procesą, pirmiausiai reikėtų įvertinti bendradarbiavimo situaciją konkrečiame instituciniame kontekste ir išsiaiškinti palankius bei nepalankius veiksnius, susijusius su bendradarbiavimu ir dalyvių pasirengimu bendradarbiauti, bei svarbiausia sąlyga, kuriant bendradarbiavimo modelį, – visų ugdymo proceso dalyvių (si) traukimas į šio proceso modelio kūrimo procesą.

Tėvus, pedagogus ir švietimo pagalbos specialistus vienija vienas bendras tikslas – vaiko gerovė (Jorutyte, Budreikaitė, 2005). Būtina atkreipti dėmesį į tai, kad reikia skirti didesnę ikimokyklinio amžiaus vaikų švietimo pagalbos vaikui galimybes, kurios padėtų vaikams, turintiems elgesio sunkumų tapti pilnaverčiais visuomenės nariais. Teikiant pagalbą šiems vaikams ikimokyklinio ugdymo įstaigoje būtina užtikrinti kokybišką įvairių specialistų darbą (Grudžinskytė, 2009). Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo įstatymas (2011) reglamentuoja,

kad: „Ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikui, turinčiam specialiųjų ugdymosi poreikių, ir jo tėvams (globėjams) gali būti kompleksiskai teikiamos švietimo pagalba, socialinė parama, sveikatos priežiūros paslaugos švietimo ir mokslo ministro, socialinės apsaugos ir darbo ministro ir sveikatos apsaugos ministro nustatyta tvarka“.

Švietimo pagalbos mokiniui komponentai (pagal Mokymosi pagalba bendrojo ugdymo mokyklų mokiniams: padėtis ir problemos 2015):

1 pav. Švietimo pagalbos mokiniui komponentai

Švietimo pagalbos kryptyse išryškėja šios konkrečios pagalbos įgyvendinimo funkcijos:

- Informacinė pagalba – padėti ugdymo institucijai ir kitam švietimo teikėjui gauti informaciją apie švietimą, jo kokybę ir pan.
- Psichologinė pagalba – padėti vaikui atgauti dvasinę darną, gebėjimą gyventi ir mokytis.
 - Socialinė pedagoginė pagalba – padėti vaikui įgyvendinti jo teisę į ugdymą, užtikrinti jo saugumą ugdymo institucijoje.
 - Specialioji pedagoginė ir specialioji pagalba – didinti specialiųjų poreikių asmens ugdymosi veiksmingumą
 - Sveikatos priežiūra – padėti vaikui saugoti ir stiprinti sveikatą (Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas, 2003).

Lietuvoje įgyvendinamas pedagoginės psichologinės pagalbos teikimo modelis yra trijų lygmenų: pirmas lygmuo – švietimo įstaigų vaiko gerovės komisija; antras lygmuo – pedagoginė psichologinė tarnyba; trečias lygmuo – Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras. Visais lygmenimis siekiama šių tikslų: užtikrinti, kad laiku būtų nustatytas pagalbos poreikis vaikui, laiduoti, kad pagalba būtų prieinama ir kokybiška, padėti vaikui pasiekti jo galias atitinkančius

ugdymosi tikslus. Ugdymo įstaigoje teikiama pagalba elgesio ir emocijų sunkumų turintiems vaikams atitinka pirmojo lygmens pagalbą, už kurią atsakinga ikimokyklinio ugdymo įstaigoje veikianti vaiko gerovės komisija (Elgesio ar (ir) emocijų sunkumų arba sutrikimų turintys vaikai: ugdymo ir pagalbos teikimo specifika, 2017).

Ikimokyklinio ugdymo įstaigoje pagalbą elgesio ir bendravimo sunkumų turintiems vaikams teikia ir kiti švietimo pagalbos specialistai. Ikimokyklinio ugdymo įstaigoje švietimo pagalbos sistemą sudaro:

2 pav. Švietimo pagalbos teikėjai ikimokyklinio ugdymo įstaigoje

Teikiant švietimo pagalbą ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje, svarbų vaidmenį ir funkcijas atlieka Vaiko gerovės komisija. Mokyklos vaiko gerovės komisijos sudarymo ir jos darbo organizavimo tvarkos apraše (2011) nurodoma, kad „Mokyklos vaiko gerovės komisijos paskirtis – organizuoti ir koordinuoti prevencinį darbą, švietimo pagalbos teikimą, saugios ir palankios vaiko ugdymui aplinkos kūrimą, švietimo programų pritaikymą mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, atlikti mokinio specialiųjų ugdymosi poreikių pirminį įvertinimą ir atlikti kitas su vaiko gerove susijusias funkcijas“. Ši komisija savo veiklą grindžia šiais pagrindiniais švietimo pagalbos teikimo ikimokyklinio amžiaus vaikui principais:

Individualizavimas. Priimant su vaiku susijusius sprendimus, turi būti atsižvelgiama į vaiko amžių ir brandą, jo psichikos ir fizinės savybes, poreikius, socialinės aplinkos ir kitas svarbias ypatybes;

Vaiko interesų ir gerovės pirmumo. Imantis bet kokių su vaiku susijusių veiksmų, svarbiausia – vaiko interesai. Vaiko priežiūra, socialinė integracija ir socializacija, grindžiamos visų šiame procese dalyvaujančių asmenų, vietos bendruomenės, nevyriausybinėse organizacijų, valstybės ir savivaldybių institucijų, įstaigų, įmonių, organizacijų bendradarbiavimu ir tarpusavio pagalba.

Ikimokyklinio ugdymo metodinėse rekomendacijose (2015) nurodoma, kad vienas iš aktualiausių uždavinių ikimokyklinio ugdymo pedagogams – suprasti vaikus, atpažinti jų poreikius, personalizuoti jų ugdymą(si), t.y. kurti kiekvieno vaiko individualumą atitinkančias ugdymo ir ugdymosi situacijas bei aplinkas.

Dažniausiai kylantis klausimas – kaip sukurti tokią aplinką, kad būtų galima ugdyti įvairių poreikių turinčius ugdytinius. Įtraukiojo ugdymo sėkmė priklauso nuo pedagogo darbo, nuo programų ir metodų pritaikymo, specialistų pagalbos. Nepaisant sunkumų Europos šalių tyrimų rezultatai liudija, kad įtraukusis ugdymas yra reali praktika, o ekspertai nurodo, kad įtraukusis ugdymas yra veiksmingas, kai taikomi (pagal Elgesio ar (ir) emocijų sunkumų arba sutrikimų turintys vaikai: ugdymo ir pagalbos teikimo specifika, 2017):

- Kooperuotas ir komandinis mokymas;
- Individualizavimas;
- Problemų sprendimas bendradarbiaujant;
- Mokymo diferencijavimas;
- Šeimos įtraukimas.

J. Epstein (1995), pateikia veiklos būdus, kuriais ikimokyklinio ugdymo įstaiga galėtų teikti švietimo pagalbą:

- Tėviškai. Kiekvienuose namuose siekdama sukurti palankią mokymosi aplinką;
- Bendraudama. Aiškiai ir tiesiai informuodama tėvus apie savo veiklą;
- Vadovaudamasi savanoriškumo principu. Naudodamasi savanoriška tėvų bei bendruomenės pagalba ir ją skatindama;
- Patarimais. Patardama tėvams, kaip dalyvauti vaikų ugdymo ir kitoje su edukacija susijusioje veikloje;
- Priimdama sprendimus. Į sprendimų priėmimo procesą įtraukdama tėvus ir skatindama juos dalyvauti, kai aptariami svarbūs darželio reikalai;
- Bendradarbiaudama su bendruomene. Pasitelkdama jos išteklius ir naudodamasi paslaugomis, kad padėtų šeimoms ir vaikams.

S. Koviėnė (2017), atliktu tyrimu, išskiria dvi tėvų įsitraukimo į ikimokyklinės ugdymo įstaigos veiklą priežastis: galimybė įsitraukti į ugdymo įstaigos veiklą bei galimybė įsitraukti į vaiko ugdymą: domėjimasi vaiko psichologine savijauta ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje, domėjimasi vaiko pasiekimais bei vaikų ugdymo kokybe. Tėvų, kaip bendros veiklos proceso dalyvių, dalyvavimas, įsitraukimas ir nuomonės išreiškimas svarbus ir būtinas kuriant bendradarbiavimo su šeima modelį.

Sprendžiant problemas, susijusias su vaikų, turinčių elgesio ar (ir) emocijų sunkumų, ugdymu, reikėtų ne stengtis izoliuoti vaiką iš įprastinės ugdymo(si) aplinkos, ar pakeisti vaiko

elgesį, bet ieškoti sąveikos veiksnių ir kurti prevencinių priemonių sistemą, kuri padėtų išvengti nepageidaujamo elgesio. Tuo pačiu turėtų būti tobulinamos alternatyvios pagalbos formos mokykloje, skatinamas pedagogų mokymų organizavimas, specialistų pagalbos teikimas, reikiamų išteklių pasitelkimas ir pan. (Geležinienė, Vasiliauskiene, Vyšniauskiene, 2011). Teikiant socioedukacinę pagalbą ugdymo įstaigose ir siekiant užtikrinti vaiko gerovę jam teikiama kompleksinė pagalba, orientuota į individualius jo poreikius. Instituciniame bendradarbiavime svarbi kiekvieno pagalbos teikėjo atsakomybė, visų jų tinkama elgsena vienas kito atžvilgiu ir tikslų derinimas su kiekvienos institucijos tikslais (Misiukevičienė, Putauskiene, 2009) Šeimos dalyvavimas komandoje yra ne tik pageidautinas, bet ir būtinas. Specialistai ir pedagogai turėtų padėti tėvams pasijusti kompetentingiems ugdyti savo vaiką. Tėvų atsakomybė bei pasitenkinimas savimi padidės tik tada, kai jie pasijus gebantys ir galintys padėti savo vaikui. Todėl labai svarbu suprasti, ką ir kiek tėvai, pedagogai ir specialistai bei įvairios su jais susijusios institucijos turi bendro ir kiek jie turi išmokti vienas iš kito (Inkliuzinis ugdymas ir komandinė pagalba mokiniui, 2011).

Švietimo pagalbos vaikui, turinčiam elgesio ar ir emocijų sunkumų, ir jo šeimai teikimas turėtų būti įgyvendinamas įvairiais lygmenimis, atsižvelgiant į vaiko amžių, jo sunkumų ar sutrikimo lygį ir reikiamos pagalbos pobūdį: tarpinstitucinis bendradarbiavimas, tėvų įtraukimas, ugdymo įstaigose diegiama pozityvaus elgesio skatinimo ir palaikymo sistema, pozityvus ugdymo įstaigos bendruomenės narių požiūris į įvairių ugdymosi poreikių turinčių vaikų ugdymą(si) kartu su bendraamžiais, profesinė pagalba pedagogams, tinkamos ugdymo aplinkos užtikrinimas, vaiko gerovės komisijos veikla (Elgesio ar (ir) emocijų sunkumų arba sutrikimų turintys vaikai: ugdymo ir pagalbos teikimo specifika, 2017).

Tačiau R. Zuozos (2013), atlikta švietimo pagalbos įstatymų ir kitų teisės aktų dokumentų analizė, išryškina problemą, kad reikalinga efektyvi teisės aktų įgyvendinimo stebėsenos sistema, tyrimai ir vertinimai turi būti nukreipiami į švietimo pagalbos sistemos tobulinimą, duomenų analizę ir įsivertinimu grįstą švietimo kultūrą bei reikalingi švietimo pagalbos ir jos reglamentavimo sričių moksliniai, ilgalaikiai tyrimai (kokybei ir efektyvumui nustatyti).

Kaip teigia S. Puškorius (2007), švietimo pagalbos teikimo valdymas bei bendradarbiavimo efektyvumas priklauso nuo daugybės veiksnių. Efektyvumą reikia vertinti konkretizavus nagrinėjamą situaciją ir išskyrus pagrindinius veiksnius, kurie yra svarbiausi šioje situacijoje. Tai reiškia, kad reikia smulkiai apibūdinti bendradarbiavimo tikslus ir uždavinius, bendradarbiavimo planą, organizacinius ir kitus bendros veiklos derinimo aspektus. Norint parodyti, kaip tai galėtų būti daroma, reikia susiaurinti arba konkretizuoti nagrinėjamą situaciją.

Tėvų, pedagogų, visuomenės pedagoginė kultūra yra visų ugdytojų santarvės, tarpusavio supratimo bei ugdymo perimamumo tarp įvairių ugdymo institucijų bei ugdytojų kooperavimosi

garantija (Vaitkevičius, 1995). Visiškai nesvarbu, ar šeimos linkusios lengvai priimti paramą ir pagalbą, kooperuotis su specialistais ar yra nelinkusios bendrauti ir bendradarbiauti, specialistai privalo siekti įtraukti tėvus į vaiko pasiekimų vertinimo, veiklos planavimo ir individualios programos vykdymo procesus (Ališauskienė, Miltenienė, 2004).

A. Gumuliauskienė, J. Starkutė (2018), akcentuoja, kad švietimo organizacijos ir jų vadovai turi žinoti bendradarbiavimo lygius, tėvų dalyvavimo šiame procese poreikius ir veiksmus, nes pedagogų ir tėvų bendradarbiavimas mokykloje nėra ribotas tik asmeniniais ir tarpasmeniniais interesais. Būtina planuoti tėvų dalyvavimą, atidžiai apgalvoti kiekvieno bendradarbiavimo etapo veiksmus (kaip ir kokiomis priemonėmis tėvai dalyvaus, kokio tėvų dalyvavimo tikisi pedagogai ir apie tai aiškiai pranešti), elementus, kurie skatintų bendradarbiavimą (bendradarbiavimo formos, priemonės, tėvų įtraukimas, ir nuolatinis šio proceso eigos stiprinimas mokantis kartu).

Visi Lietuvos Respublikos reglamentuoti teisės aktai, dokumentai rodo, kad švietimo pagalbos specialistų pareigybė labai reikalinga siekiant suteikti visapusišką pagalbą visiems ugdymo proceso dalyviams: vaikui, tėvams, pedagogams. Be visų specialistų, pedagogų, švietimo pagalbos teikėjų, nebus bendradarbiavimu grindžiamas pilnavertis ugdymo(si) procesas, o svarbiausias švietimo pagalbos gavėjas, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje yra vaikas, kuriam pagalba įveikti elgesio ir bendravimo sunkumus yra būtina.

2.2. Socialinio pedagogo funkcijos ikimokyklinio ugdymo įstaigoje

Kaip efektyvią netinkamo elgesio prevencinę priemonę būtų galima įvardyti pozityvią vaiko socializaciją. Socializacija gali turėti tiek teigiamą, tiek neigiamą poveikį vaiko elgsenai. Čia svarbus vaidmuo priklauso socialinėms vertybėms ir normoms, kurias kartu su įvairia patirtimi perima žmogus. Jeigu šeimoje neužtikrinama socializacijos kokybė, būtina sudaryti tinkamas antrinės socializacijos sąlygas ugdymo institucijoje. Reikšmingas vaidmuo čia tenka socialiniam pedagogui kaip pozityviosios socializacijos vadybininkui. Jo paskirtis yra siekti vaiko socialinės gerovės, užkirsti kelią negatyviajai socializacijai, ugdyti socialinius gebėjimus, būti tarpininku tarp šeimos ir pedagogų, kurie ugdo ikimokyklinio amžiaus vaiką, padėti visiems kartu mokytis bendradarbiauti, įveikti vaiko elgesio sunkumus (Juozulynas, Jurgelėnas, Narkauskaitė, Venalis, 2012). *Socialinio pedagogo profesija* – tai atitinkamomis žiniomis, mokėjimais, sugebėjimais ir įgūdžiais pagrįstos žmonių veiklos kombinacijos, teikiančios jiems materialinio apsirūpinimo ir aktyvaus įsijungimo į visuomeninio gyvenimo struktūras bei prielaidas (Laužackas, cit. Kučinskis, Kučinskienė, 2000).

Teikiant paramą šeimai ir skatinant bendradarbiavimą bei teigiamą tarpusavio požiūrį tarp specialistų ir tėvų, lemia didelis socialinio pedagogo vaidmuo. Jis turi sugebėti ne tik veiksmingai

bendrauti su įvairiomis šeimomis, bet ir skatinti gerą bendravimą pačioje šeimoje ir jų narių tarpusavio santykiuose (Sutton, 1999). Pagal V. Indrašienės, V. Suboč (2008), atliktų tyrimų rezultatus, prieinama išvada, kad tėvai iš visų ugdymo dirbančių specialistų labiausiai pasitiki socialiniais pedagogais. Tėvai dažniausiai kreipiasi į šį specialistą dėl bendravimo, tarpusavio santykių, adaptacijos, socialinių problemų, jų požiūriu socialinis pedagogas sprendžia įvairesnes kylančias problemas nei kiti specialistai.

Socialinis pedagogas – asmuo, įgijęs socialinio pedagogo profesinę kvalifikaciją aukštosiose mokyklose arba turintis socialinio darbuotojo kvalifikaciją ir įgijęs pedagogo profesinę kvalifikaciją. Turi būti pasirengęs dirbti švietimo įstaigose bei socialinėse institucijose, atliekančiose ugdymo funkcijas, gebėti teikti vaikui socialinę pedagoginę pagalbą. Socialinis pedagogas siekia padėti vaikams geriau adaptuotis visuomenėje, bendruomenėje, švietimo ar globos įstaigoje, kitose socialinėse įstaigose, vykdančiose ugdymo funkcijas, racionaliai išnaudoti visas teikiamas galimybes lavintis, mokytis ir augti savarankiškais piliečiais. Socialinis pedagogas dirba kartu su pedagogais, kitais specialistais, tėvais ar teisėtais vaiko atstovais, bendruomene. (Socialinio pedagogo kvalifikacinių reikalavimų ir pereinamųjų instrukcijų aprašas, 2001).

Anot I. Leliūgienės (2003), socialinis pedagogas vadovaujasi trimis pagrindiniais vaidmenimis:

- a) Patarėjas – informuoja šeimą apie tėvų ir vaikų tarpusavio santykių svarbą ir galimas pozityvias jų formas;
- b) Konsultantas – konsultuoja šeimos teisės klausimais, supažindina su galimais auklėjimo ir ugdymo metodais, tinkančiais tam vaikui;
- c) Gynėjas – gina vaiko teises;

Pedagogų etikos kodekse (2018) akcentuojama, kad socialinis pedagogas prireikus bendradarbiauja su vaiko tėvais (globėjais, rūpintojais), kolegomis, imasi priemonių kiekvieno vaiko emocinei savijautai ir socialinės įtraukties situacijai gerinti, geba kritiškai įvertinti savo požiūrį ir nuostatas bei jų poveikį savo veikla. *Socialinis pedagogas* – socialinės pedagoginės pagalbos teikėjas. Remiantis vadybos teorija, tam, kad rezultatai būtų efektyvūs, jis turi lyginti juos su numatytais tikslais, o atsiradus neatitikimams imtis veiksmų, tobulinančių veiklą ateityje. I. Leliūgienės, V. Baršauskienės, E. Mertinkaitytės (2008) atlikti tyrimai rodo, kad socialiniai pedagogai dažnai įsivertina savo veiklos stipriąsias ir tobulintinas sritis bei nusistato savo asmeninius veiklos standartus (normas): galvoja, ką gali padaryti iš anksto, kad pasiektų numatytą veiklos tikslą, stebi savo veiklą kiekvienu momentu, atlieka refleksiją. Todėl galima teigti, jog socialiniai pedagogai linkę įsivertinti savo veiklos stipriąsias ir tobulintinas sritis, nusistatyti savo

asmeninius veiklos standartus (normas), bei numato, ką gali padaryti iš anksto, kad pasiektų numatytą veiklos tikslą.

Pasak G. Kvieskienės (2003), socialinio pedagogo veiklos sritis labai plati. Jo darbo specifika neįmanoma iš anksto suplanuoti, išsprauti į konkrečius rėmus ir taikyti daugeliui ugdytinių, kurių problemos ir poreikiai yra skirtingi ir būdingi tik jam vienam. Be to, socialinis pedagogas turi sugebėti dirbti įvairiose institucijose ir skirtingoje veikloje.

Socialinis pedagogas yra profesionaliai parengtas specialistas pedagoginių santykių sociumo srityje (šeimoje, šeimos-kaimynų bendrijoje, bendrojo lavinimo, specialiojoje ir profesinio rengimo mokyklose bei kt.), kurio pareiga įtakoti ugdomuosius ir humanistinius santykius tokiaame kontekste: asmenybė – šeima - visuomenė (Kučinskas, Kučinskienė, 2000).

Specialistai, teikiantys socialinę pedagoginę pagalbą, pagal savo kompetenciją dirba konsultacinį darbą, tiria ugdymo įstaigų problemas, kaupia ir analizuoja mokyklų situaciją atspindinčius duomenis, vykdo Pedagoginės Psichologinės Tarnybos (PPT) parengtas prevencines programas, šviečia mokyklos pedagogus, vaikus ir jų tėvus aktualiomis psichologinėmis temomis. Šie specialistai profesiskai kuruojami PPT specialistų. (Pedagoginės psichologinės pagalbos teikimo modelis, 2003).

I. Leliūgienė (1997) išskiria socialinio pedagogo veiklos kryptis, kurios gali būti skirstomos į specializacijas, ir veiklos kryptis, kuriomis remiasi socialiniai pedagogai. Tai:

- 1) *Šeimos socialiniai pedagogai*. Pedagoginė veikla apima bendro pobūdžio vaikų globos įstaigose, vaikų apsaugos, pagalbos šeimai institucijose ir kt.
- 2) *Specialiųjų poreikių vaikų ugdymo socialiniai pedagogai*. Veiklos kryptis apima darbą specialiosiose vaikų ugdymo įstaigose, vaikų sveikatos apsaugos sistemoje, psichofizinės pagalbos vaikam centruose ir kt.
- 3) *Socialiniai pedagogai – animatoriai*. Dirba papildomo ugdymo sistemoje, vaikų laisvalaikio bei poilsio institucijose, socialinio ugdymo organizavimo procese, vaikų bei jaunimo organizacijose ir kt.

J. Vaitkevičius (1995) teigia, kad socialinis pedagogas privalo dirbti, tarpininkauti ir glaudžiai bendradarbiauti su ugdytinio tėvais, ikimokyklinio ugdymo įstaiga, kitais pedagogais, asmenimis, kurie susiję su ugdytiniu. Jis įtraukia šeimą ir aplinkinius į bendradarbiavimo procesą, organizuoja ir koordinuoja visą proceso veiklą, teikia pagalbą ir konsultuoja psichologiniais pedagoginiais, šviečiamaisiais ir kitais klausimais, padeda šeimai aktyviai suprasti ir priimti savo vaiko socialinius psichologinius poreikius, geriau suprasti specialiųjų poreikių turinčius vaikus ir kartu spręsti kylančias problemas (Vaitkevičius, 1995; Kučinskas, Kučinskienė, 2000).

Ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, socialinis pedagogas svarbiausią prioritetą teikia socialinių įgūdžių ugdymui.

Socialiniai įgūdžiai – tai verbalinio ir neverbalinio elgesio seka, kuri yra susijusi su aplinkinių žmonių elgesiu. Socialiniai įgūdžiai įgyjami stebint, modeliuojant aplinkinių elgesį bei gaunant grįžtamąjį ryšį apie savo elgesio pasekmes (Socialinių įgūdžių ugdymo vadovas, 2001).

E. Vosylienė (2009) socialinius įgūdžius aiškina kaip verbalinio ir neverbalinio elgesio seką, kuri yra susijusi su aplinkinių elgesiu.

Socialinių įgūdžių ugdymas leidžia išvengti įvairių netinkamo elgesio apraiškų, pakeisti netinkamą elgesį tinkamu, pasiruošti savarankiškam gyvenimui. Kiekvienas vaikas turi gebėti susidoroti su kasdienio gyvenimo reikalavimais ir iššūkiais, todėl reikia formuoti ir ugdyti tokius socialinius įgūdžius kaip: sprendimų priėmimas, kūrybiškas mąstymas, kritinis mąstymas, efektyvus bendravimas, konfliktų sprendimas, asmeninis bendravimas, emocijų valdymas ir kt. (Socialinių įgūdžių ugdymo vadovas, 2001). Šiuos įgūdžius ugdo ir socialinis pedagogas, ir tėvai, ir visi vaiko socializacijos procese dalyvaujantys dalyviai: ikimokyklinės įstaigos pedagogai, specialistai, aplinkiniai.

Apibendrinant galima teigti, kad socialiniai pedagogai savo kasdienėje praktikoje gana dažnai įgyvendina vadybines veiklas, priklausančias kontrolės funkcijai. Iš dažniausiai socialinių pedagogų vykdomų veiklų galima paminėti šias: įsivertinimas stipriųjų ir tobulintųjų sričių, nusistatymas asmeninių veiklos standartų (normų) bei modeliavimas, ką galima padaryti iš anksto, kad būtų pasiektinamatyti veiklos tikslai.

3. TĖVŲ, PEDAGOGŲ IR SPECIALIŲ BENDRADARBIAVIMAS SPRENDŽIANT IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ ELGESIO IR BENDRAVIMO SUNKUMUS

3.1. Bendradarbiavimo sampratos ir reikšmingumo teoriniai aspektai

Bendradarbiavimas (angl. *collaboration*) – tai darbas kartu, sujungus intelektines jėgas, pagalba vienas kitam, bendras problemos sprendimo priėmimas (Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, 1993).

R. Kontautienė (2010), remdamasi mokslininkų, kurie atliko pedagoginius tyrimus rezultatais bendradarbiavimo sąvoką interpretuoja taip:

Bendradarbiavimas – tai pedagogų, vaikų ir tėvų konstruktyvios socialinės pedagoginės sąveikos sistema, kurios efektyvumui įtakos turi trijų šių dalyvių grupių aktyvumas. Orientuodamiesi į tarpasmeninę ir tarpgrupinę sąveiką bei nusiteikimus vienas kito atžvilgiu, jie siekia dalykinio ar asmeninio pobūdžio dialogo ir veiksmų, kurių pagrindu yra realizuojamas ugdymo tikslas.

Bendravimas yra bendradarbiavimo pagrindas. Bendradarbiavimas yra sudėtingas ir prieštaringas procesas, tačiau šeimoje turi garantuoti gana aukštą dvasingumo, emocinio komforto lygį. Šeiminio bendravimo supratimas galėtų remtis šeimos funkcionavimo ypatumais: *konkrečių žmonių sąveika* bei *šeimostenkinamų poreikių jungimu* (Navaitis, 1996). Kaip teigia autorius, šis bendravimas pasireiškia visose šeimos funkcijose, todėl nuolat ir intensyviai veikia jos gyvenseną, o tai lemia šios funkcijos įtaką visam šeimos funkcionavimui ir stabilumui.

L. Jovaiša (2001) sąvoką *bendravimas* aiškina taip:

1) Žmogaus socialinės būties forma, pasireiškianti kontakto tarp žmonių užmezgimu ir palaikymu.

2) Keitimasis informacija, patirtimi, jos turtinimas naudojantis žodžiais ir nežodiniais ženklais.

J. Bydam (2000) teigia, kad bendravimas yra socialinis reiškinys, grindžiamas tam tikromis taisyklėmis, kuris yra priemonė perduoti žinias, patirtį, išgyvenimus ir mintis.

R. Kontautienė (2010) pedagoginio bendradarbiavimo sąvoką apibūdina kaip pedagogų, vaikų ir tėvų konstruktyvios socialinės, pedagoginės sąveikos sistemą, kurios efektyvumui įtakos turi trijų šių dalyvių grupių aktyvumas. Orientuodamiesi į tarpasmeninę ir tarpgrupinę sąveiką bei nusiteikimus vienas kito atžvilgiu, jie siekia dalykinio ar asmeninio pobūdžio dialogo ir veiksmų, kurių pagrindu yra realizuojamas ugdymo tikslas.

Bendradarbiavimas komandoje – tai darbas kartu sutelkiant intelektines jėgas, pagalba vienas kitam, bendras problemos sprendimas ir sprendimo priėmimas (Ališauskienė, Miltenienė, 2004). Komandinis darbas gerina veiklos kokybę, darbuotojų aktyvumą, informacijos perdavimą, psichologinį organizacijos klimatą. Komandinis darbas yra reikšminga organizacijos demokratizacijos priemonė bei viena iš organizacinio mokymosi formų ir bendradarbiavimo strategijų švietimo organizacijoje (Gumuliauskienė, 2014).

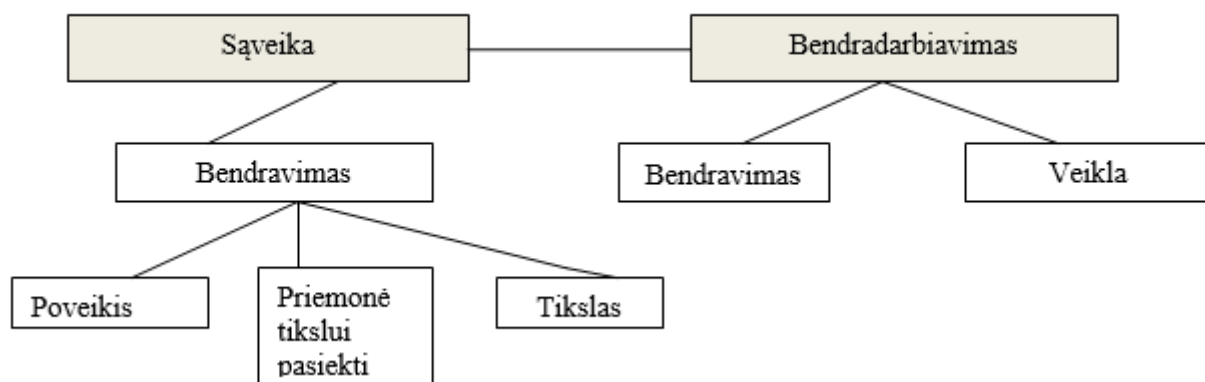
Kaip ir visos socialinės sistemos, taip ir švietimo sistema pagrįsta asmenų veiksmų koordinavimu, bendrų tikslų siekimu (Bennett, 2000). Bendravimui ir bendradarbiavimui yra būtinas bent minimalus bendraprasmiškumo laipsnis.

R. Kontautienė (2010) akcentuoja, kad kokybiškam pedagoginio bendradarbiavimo sistemos plėtojimui yra svarbios šios sąlygos:

- Ugdymo dalyvių (mokinių, tėvų) pažinimas;
- Jų turimos bendradarbiavimo patirties sureikšminimas;
- Orientacijos į ugdymo dalyvių nuostatas;
- Gebėjimas įgyvendinti konstruktyvaus pobūdžio pasiūlymus ir dalyvauti diskusijose bei priimti sprendimus.

Pasak D. Gerulaičio (2007), bendradarbiavimo procesas apima visų dalyvių nuolatinę pastangą siekiant suartinti dalyvių nuostatas, poreikius, galimybes, vidinių ir išorinių resursų mobilizavimą. Atsiradus bendradarbiavimui ir partnerystei, vyksta komandinis darbas, skatinantis konkretaus vaiko ugdymo(si) procesų plėtotę.

R. Kontautienė (2010) pateikia *bendradarbiavimo* proceso komponentų *sąveikos* schemą:

3 pav. Bendradarbiavimo proceso komponentai ir jų sąveika

Svarbiausia santykių savybė, skatinanti bendradarbiavimą su santykių partneriu, yra įsipareigojimas santykiams ir bendrai veiklai. Juo santykiai svarbesni, juo žmogus labiau yra tiems

santykiams įsipareigojęs, tuo labiau jis bus linkęs bendradarbiauti su santykių partneriu (Myers, 2008). Pasak K. Trakšelio (2001), pagrindiniais bendradarbiavimo aspektais laikytini šie:

- Vaiko, jo vystymosi ypatumų, galimybių ir gabumų pažinimas;
- Ugdymo tikslų ir uždavinių nustatymas;
- Ugdymo proceso turinio nustatymas;
- Pasikeitimas informacija apie turinio procesą;
- Socialinės aplinkos vaidmuo vaikų ugdyme;
- Ugdymo pastangų koregavimas, remiantis pedagoginio poveikio analizių rezultatais, vaiko išsivystymo ir išsiauklėjimo lygio vertinimu.

B. Bennett, L. Stevahn (2000) pateikia pagrindinius elementus, kurie padeda šalinti bendradarbiavimo procese kylančius sunkumus:

- a) *Teigiama tarpusavio priklausomybė*. Visi proceso dalyviai siekdami bendro tikslo, yra susiję vieni su kitais, todėl kiekvienas turi siekti rezultatyvumo.
- b) *Asmeninė atsakomybė*. Kiekvienas dalyvis yra atsakingas už proceso veiklą.
- c) *Glaudi sąveika*. Ir tėvai, ir pedagogai turi nuolat kalbėtis, palaikyti artimą ryšį.
- d) *Bendravimo įgūdžiai*. Reikia sąveikos su žmonėmis įgūdžių, kurie padėtų keistis informacija, spręsti bei valdyti konfliktus.
- e) *Vertinimas*. Bendradarbiavimoproceso dalyviai įvertina įdėtas pastangas ir numato ką reikia tobulinti.

Apibendrinant galima teigti, kad bendradarbiavimo procesas apima visų ugdymo(si) procese dalyvaujančių dalyvių tarpusavio sąveiką. Tik esant komandiniam darbui, vertinant proceso funkcionavimo rezultatyvumą, dedant pastangas į šio proceso veiklos tobulinimą bei įgyvendinimą galima tikėtis efektyvaus bendradarbiavimo proceso vykdymo ir plėtojimo.

3.2. Tėvų, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimo ypatumai ikimokyklinio ugdymo įstaigoje

Svarbiausia bendradarbiavimo su tėvaissąlyga – pozityvių ir konstruktyvių santykių kūrimas ir jų įgyvendinimas. Efektyvaus bendradarbiavimo kultūra formuojasi savanoriškos, skatinančios tobulėti veiklos pagrindu (Čegyė, Ališauskienė, 2009). Idealus atvejis, kai pedagogo, vaikų ir tėvų bendravimas pasiekia dvasinį lygį, tuomet galima tikėtis sėkmingo vaiko asmenybės ugdymo (Fullan, 1998).

Pasak A. Gumuliauskienės, J. Starkutės (2018), bendradarbiavimas su tėvais ir jų dalyvavimas veikloje būtinas bendrų siekių įgyvendinimui, yra susijęs su vertybėmis – abipusiu pasitikėjimu, santykių atvirumu ir pagarba, su atsakomybe tokiose srityse kaip bendri susitarimai, bendradarbiavimo santykiai, bendradarbiavimo procesai.

J. Epstein (1995) teigia, kad yra daug priešasčių ugdymo institucijos, šeimos, ir bendruomenės partnerystės vystymuisi. Viena iš jų, pagerinti edukacinio proceso formas, institucijos mikroklimatą, aprūpinti šeimas parama ir palaikymu, didinti tėvų įgūdžius ir vadovavimą, jungti šeimas su kitais bendruomenėje esančiais asmenimis, ir tuo pačiu suteikti pagalbą pedagogams sprendžiant jiems iškilusias problemas.

Tėvų pripažinimas lygiaverčiais partneriais ir visapusiška sąveika su švietimo institucija, remiasi demokratiškai priimtais sprendimais ir atsakomybė. Kuriant ir plėtojant bendradarbiavimo sistemą pagrindinis iniciatorius yra kiekvienas organizacijos narys ir pedagogas, kuris turi matyti bendradarbiavimą kaip sistemą, nuolat ją plėtoti ir plėsti. Siekiant bendradarbiavimo veiksmingumo yra ypač svarbu, kad tėvai ne tik įsitrauktų į vaikų ugdymą, bet ir į jo procesą, jame atliktų svarbų vaidmenį bei aktyviai dalyvautų (Gumuliauskienė, Starkutė, 2018).

Kaip teigia R. Dobranskienė (2004), nėra tėvų, nenorinčių bendradarbiauti su ikimokyklinio ugdymo įstaiga ir pedagogais, yra tik neatrastos priemonės, veiklos būdai bei formos kaip įtraukti tėvus į bendradarbiavimo procesą.

Efektyvus specialistų ir šeimos bendradarbiavimas didele dalimi priklauso nuo specialistų įsitikinimų apie šeimos vaidmenį ir veiksmingumą, bendravimo gebėjimus (Ališauskienė, 2005).

R. Kontautienė (2010) išskiria *bendradarbiavimo sistemos kokybinio funkcionavimo „mokytojas – tėvai“ lygmenį:*

- Aktyvus paties pedagogo dalyvavimas bendradarbiavime;
- Tėvų kaip vertingų bendradarbiavimo partnerių pripažinimas, suvokiant jų pozicijas kaip dalyvių, ypač suinteresuotų ugdymo rezultatais;
- Tėvų patirties įvertinimas bendradarbiaujant su jais paritetiniais pagrindais;
- Tėvų iniciatyvų bendradarbiauti su pedagogu palaikymas.

N. Dale (1996) teigia, kad siekiant sėkmės ir tėvai, ir pedagogai turi pasidalinti tarpusavio atsakomybe, pareigomis bei teisėmis, dirbti bei siekti bendro tikslo remiantis partneryste bei pagarba vienas kitam. Skirtingas žinias, vertybes, nuostatas bei požiūrį į socialinę aplinką turintiems bendradarbiavimo proceso dalyviams yra sudėtinga siekti problemos sprendimo, todėl reikia siekti efektyvaus bendravimo būdų paieškos, diskutuoti, išklaustyti vienas kito nuomonę bei suprasti vieniems kitus.

Norėdami užmegzti ryšį su tėvais, pedagogai ir specialistai pirmiausia turėtų pagalvoti, ką jie galėtų sužinoti iš tėvų apie vaikus, jų gebėjimus ir poreikius. Kad abipusis tėvų ir pedagogų ryšys nusisektų, pastarieji privalo mokėti išklaustyti, nes tik atidžiai išiklausant, ką sako tėvai, užsimezga tvirti abipusiai saitai (Walsh, 1998). Kaip teigia R. Barkauskienė (2005), pokalbiuose su tėvais būtina ir tikslinga panagrinėti pačių tėvų jausmų vaikui ir lūkesčių dėl vaiko temas.

Mokyklos ir šeimos bendradarbiavimo svarbą rodo pats ugdymo procesas. Visa tai jungia svarbiausias ugdymo subjektas – *vaikas*. Labai svarbi socialinių, specialiųjų pedagogų funkcija yra tėvų konsultavimas ir mokymas, kaip geriau pažinti vaikų problemas, tinkamiau padėti savo vaikams.

Esminis bendradarbiavimo *principas* – tėvai yra lygiaverčiai partneriai, pakankamai kompetetingi ugdyti savo vaiką; skatinant tėvų bei pedagogų bendradarbiavimą, aktyvesni turėtų būti mokytojai, nes tėvai dažnai yra nedrąsūs, mano esą pakankamai nekompetetingi ugdymo, ypač specialiojo ugdymo srityje. Svarbu tėvus padrąsinti ir palaikyti, įtraukti į bendrą veiklą (Ališauskas, 2002). Šeimų įtraukimas į vaiko ugdymo procesą yra būtinas.

Galima teigti, kad tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą apima *konsultavimas, alternatyvų analizė, sprendimų priėmimas* bei *stebėseną* (Merfeldaitė, 2009). Todėl visame bendradarbiavimo ir tarpusavio sąveikos procese visi dalyviai vienas nuo kito priklauso, turi vieni iš kitų mokytis, stengtis vienas kitą įtraukti ir kurti pozityvius tarpusavio santykius, kurių dėka procesas patiria sėkmę ir rezultatyvumą.

Pirma, pradedant bendradarbiavimo procesą ir tėvams, ir pedagogams reikėtų vadovautis tam tikromis taisyklėmis ir aspektais, kurie palengvintų spręsti problemas. Pasak V. Vaicekauskienės (2005), :

- a) Išsikelti ir nusistatyti bendradarbiavimo tikslą (*ko pedagogai ir ko tėvai tikisi iš šio proceso*);
- b) Pasiskirstyti atsakomybę (bendradarbiaujant svarbu nustatyti partnerystės taisykles ir susitarti dėl partnerių atsakomybės vienas kitam);
- c) Išsiaiškinti ugdymo(si) proceso dalyvių *motyvus* problemos sprendimui;
- d) Kaip kiekvienas *dalyvis* (tėvai, pedagogai) visi kartu ir atskirai apibūdina bei supranta problemą;
- e) Kokio pobūdžio bendradarbiavimo norima (ko iš tikro norima, lūkesčių pasisakymai vienu ir kitų dalyvių);
- f) Kokio rezultato tikimasi (aiškiai žinoti ko norima, po kurio laiko įvertinti, kas pavyko, kas nepavyko, išvelgti kur padarytos klaidos, o kur ryškėja teigiami rezultatai).

Bendradarbiavimo procesas gali būti vykdomas įvairiomis *formomis*:

Individualios bendradarbiavimo formos. Anot V. Gevorgianienės (2003), pageidautinas kasdieninis ryšys, kuris skatina tėvus ir pedagogus kasdien susitikti bendrauti ir bendradarbiauti. R. Dobranskienė (2004) nustatė, kad konsultacijos, pereinančios į individualų beveik kasdieninį bendradarbiavimą duoda ypač didelę naudą šeimoms, kurios eina bendradarbiavimo keliu. Tėvai ar mokytojai gali teikti pasiūlymus, idėjas, pastebėjimus vieni kitiems. Tokiu atveju tėvai tampa ir vaiko ugdymo proceso realiais dalyviais. S. Dapkienė (1997); R. Dobranskienė (2004); A.

Juodeikaitė, R. Pocevičienė (2004) prie individualių bendradarbiavimo formų priskiria ir pedagogų lankymąsi vaiko namuose, pokalbius telefonu ar susirašinėjimą elektroniniu paštu, pedagoginių konsultacijų planavimą ir organizavimą. Jų metu svarbu aptarti vaiko pasiekimus. Pedagogas gali kaupti individualius užrašus ar dienoraščius apie vaiką, kuriuose fiksuotų ugdytinio veiklos pasiekimus, ir kiekvienos konsultacijos metu tėvams parodyti, ką jų vaikas darė per tą laikotarpį nuo paskutinio tėvų apsilankymo konsultacijoje.

Pasak A. Ališausko (2002), pedagogams privalu konsultuoti ir mokyti tėvus, kaip geriau pažinti vaikų problemas, tinkamiau padėti savo vaikams, tapti lygiaverčiais partneriais, nes kartais darbas su tėvais yra netgi svarbesnis už tiesioginę pagalbą vaikui.

Anot A. Juodaitytės, R. Gučaitės, A. Kazlauskienės (2009), gauti ir valdyti informaciją tėvams naudinga, nes:

- Tėvai daugiau pasitiki ugdymo institucija;
- Igauna daugiau pasitikėjimo savo, kaip vaiko ugdytojų ir pagalbininkų, jėgomis;
- Didėja tikimybė, kad patys tėvai ims aktyviau šviestis ir mokytis;
- Sužino, kaip gali daryti įtaką sprendimams, susijusiems su jų vaiko ugdymu ir priežiūra.

Tėvų informavimas yra naudingas ir ugdymo įstaigoms, nes:

- Gerėja vaikų mokymosi pasiekimai ir elgesys;
- Išauga tėvų ir vaikų pasitikėjimas ikimokykline ugdymo įstaiga ir jos pedagogais;
- Ikimokyklinė ugdymo įstaiga ir pedagogai gauna daugiau palaikymo iš tėvų sprendžiant įvairius vaikų ugdymo kokybės klausimus, finansavimo problemas;
- Gerėja ikimokyklinio ugdymo įstaigose įgyvendintų programų kokybė, nes tėvai teikia įvairius pasiūlymus;

Rezultatyvumo galima siekti ir diskusijų tarp pedagogų bei tėvų būdu. S. Ališauskienė, L. Miltenienė (2004) akcentuoja, kad diskusijų metu galima išsakyti savo požiūrį į bendradarbiavimą su specialistais, norus, baimes ir lūkesčius. Tėvų bei pedagogų požiūriams galima taikyti konfliktinės situacijos analizes, kurių metu lyginti pedagogų ir šeimos lūkesčių į bendradarbiavimo procesą aspektus.

Grupinės bendradarbiavimo formos. Tai tokia bendradarbiavimo forma, kai tėvai dalyvauja ugdymo veiklose. Jie turėtų būti supažindami su veiklų temomis, užduotimis ko jomis siekiama (Gevorgianienė, 2003).

Pasak S. Dapkienės (2002), kai vaikas mato, kad jo tėvai yra įsitraukę į ugdomąją veiklą ir dirbančiais kartu su pedagogais, jie įgauna teigiamų emocijų bei motyvą būti aktyviais ugdymo proceso dalyviais. O. Merfeldaitė (2009) teigia, kad sėkmingos partnerystės ir bendradarbiavimo galima tikėtis pedagogų rengiama *šviečiamąjaveikla*, kuri apimtų informacinių leidinių rengimą, pažintinių seminarų organizavimą informacijos apie vykdomą veiklą ir vaiko pažangą bei

pasiekimus pateikimas. Ieškant problemų sprendimo būdų, galima taikyti „minčių lietaus“ metodą; išsiaiškinus konkrečią problemą kartu svarstyti, kaip ją spręsti, pasiūlymus užsirašyti ant lapo, tinka visokios mintys, visokie pasiūlymai, kuo daugiau idėjų, tuo geriau. Po to visiems bendrai spręsti, kuris sprendimas būtų tinkamiausias ir geriausias, kai kuriuos pasiūlymus susieti ir surasti geriausią sprendimo proceso eigą ir jo būdą (Bennett, Stevahn, 2000). Grupinio proceso metu psichologiškai saugiai jaustis turi visi dalyviai: pedagogai, tėvai, specialistai ir vaikas.

Kolektyvinės bendradarbiavimo formos. Tai tėvų susirinkimai, bendri tėvų ir vaikų renginiai, bendrų ekskursijų ar išvykų organizavimas. Tokiais būdais tėvai turi galimybę vieni su kitais giliau susipažinti, pasikalbėti, išsipasakoti.

Apibendrinant galima teigti, kad visas bendradarbiavimo procesas turi būti grindžiamas visų šio proceso dalyvių sąveika. Visame tarpusavio sąveikos procese visi dalyviai vienas nuo kito priklauso, turi vieni iš kitų mokytis, dalintis gerąja patirtimi, vienas kitą įtraukti ir kurti pozityvius tarpusavio santykius, kurių dėka procesas patiria sėkmę. Pozityvių santykių palaikymas, nuolatinis bendravimas, komunikavimas, informavimas, konsultavimas, tarpusavio ryšio palaikymas, skatina kurti vaiko socialinę gerovę, o tai lemia efektyvų bendradarbiavimo procesą.

3.3. Tėvų, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimo valdymas ikimokyklinio ugdymo įstaigoje

Šiuolaikinė ikimokyklinė įstaiga yra prie modernizacijos slenksčio, todėl efektyvus edukacinių, socialinių pokyčių valdymas yra susijęs su pedagoginių inovacijų sklaida, ugdymo institucijos tobulinimu. Kuriant demokratinį ir humanistinį vaikų ugdymo modelį, ikimokyklinio ugdymo institucijose itin svarbus tampa paslaugų *kokybės valdymas* (Martišauskienė, 2008). Socialinio konstruktyvizmo teorija leidžia švietimo paslaugos kokybės valdymą grįsti paslaugos teikėjų ir vartotojų požiūriu į jiems svarbių žinių procesą, akcentuojant ankstesnio patyrimo reikšmę ir žinias pritaikant naujose situacijoje. Švietimo paslaugų kokybės valdymas gali būti suvokiamas per socialinio mokymosi procesus, kur išryškinamos individo adaptacijos visuomenėje galimybės, išmokstant jam atlikti tam tikrus socialinius vaidmenis (paslaugos teikėjų, vartotojų) ir konstruojant bendrą supratimą, kuris reiškia, kad tik turėdami aiškų tikslą bei atsižvelgdami į švietimo situaciją ir ją lemiančius išorinius bei vidinius veiksnius jie gali ieškoti bendro susitarimo dėl švietimo paslaugų kokybės modeliavimo (Martišauskienė, 2010, cit. Trakšelys, Martišauskienė, 2016).

Ikimokyklinio ugdymo kokybę galima vertinti keliais požiūriais: tėvų, ikimokyklinio ugdymo paslaugų teikėjo, paties vaiko. Paprastai pripažįstamos dvi kokybės rūšys (tipai): struktūros kokybė ir proceso kokybė. Struktūros kokybės veiksnius papildo proceso kokybė,

nusakanti, kaip ikimokyklinio ugdymo įstaiga funkcionuoja kiekvieną dieną: kaip sąveikauja vaikai, personalas ir vaikų tėvai. Apie struktūros ir proceso kokybę sprendžiama pagal tai, kokią patyrimą įgauna vaikas. (Valantinas, 2012)

Kaip teigia D. Martišauskienė (2012), tobulinant ugdymo kokybės vadybos sistemas, didinant švietimo ir mokymo galimybių pasiūlą, įvairinant teikiamas paslaugas bei švietimo, mokymo ir žinių siekimo formas, pasitelkiant šeimos paramos tarnybas bei dalijantis atsakomybe vaiko ugdymo klausimais su tėvais, garantuojant partneriškus santykius, kurie pagrįsti nuolatiniu konstruktyviu dialogu ir bendradarbiavimu, informacijos ir ekspertinių žinių dalijimusi, išskyla būtinybė nustatyti vieną iš ugdymo įstaigų vadovų ir pedagogų profesionalizacijos elementų – bendradarbiavimo su tėvais bei informavimo būdų ir formų kokybę lemiančius veiksnius. V. Lamanauskas (2009) akcentuoja, kad kokybės vadybos sistema pirmiausia reiškia, kad procesai, kurie vykdomi konkrečioje švietimo organizacijoje, yra valdomi ir prognozuojami.

D. Martišauskienė (2010) akcentuoja, kad iki šiol lieka neapibrėžtas ikimokyklinio ugdymo įstaigų bendradarbiavimo su šeima modelis. Taip pat neišsiaiškinta, kokią vietą ikimokyklinio ugdymo sistemoje užima šeima. Tėvų poreikiai ikimokyklinio ugdymo srityje kinta tiek turiniu, tiek forma, nes keičiasi tėvų užimtumo rinka ir pats šeimos modelis. Vaikų ugdymu pradeda domėtis abu tėvai, papildydami šeimos poreikių turinį ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdyme. Ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo vadybos kokybės vertinimo ataskaita (2009) rodo, kad tėvų informavimas ir švietimas yra svarbiausias bendradarbiavimo prioritetas, o taip pat ir didžiausia praktinė patirtis lyginant su kitomis bendradarbiavimo sritimis. Įdomu tai, kad patys tėvai savo informavimo ir švietimo nesuvokia nei kaip būtinybės, nei kaip esančios praktinės patirties. Būtent švietimo skyrių atstovai labiausiai problemizuoja tėvų informavimo ir švietimo dabartinę padėtį ir aktualizuoja tėvų informavimo kaip švietimo prioritetą.

E. Urnėžienė, V. Tučienė (2014) ištyrė, kad ikimokyklinio ugdymo pedagogai ir ikimokyklinių įstaigų vadovai kaip svarbiausias vadybines kompetencijas vertina planavimo ir organizavimo kompetencijas, vertinimo ir švietimo bei pedagoginės pagalbos šeimoms teikimo kompetencijas.

Netiesioginis poveikis mokinių mokymosi ar elgesio rezultatams pasireiškia per vadovo darbą su mokytojais, pagalbos mokiniui specialistais, auklėtojais, mokinių savivaldos institucijomis, tėvais ar globėjais. Šiame procese vadovas atlieka vadybines funkcijas: organizuoja, inicijuoja, ar kontroliuoja pedagogų veiklą, todėl bendravimo metu švietimo įstaigos vadovas turi galimybę išsakyti savo pastebėjimus darbuotojams ar savivaldos institucijoms ir siekti geresnės ikimokyklinio ugdymo įstaigos veiklos kokybės (Martišauskienė, 2015).

K. Hansen, R. Kaufmann (1997) akcentuoja tai, kad kuriant demokratinę bei humanistinę vaikų ugdymo modelį ikimokyklinėse įstaigose itin svarbia problema tampa ikimokyklinės

įstaigos bendruomenės valdymas. Ikimokyklinės institucijos bendruomenę sudaro vadovas, pedagogai, tėvai, vaikai administracijos darbuotojai bei pagalbinis personalas. Jos valdymo strategiją lemia bendruomenės narių interesai, poreikiai, tikslai bei pedagoginio darbo specifika.

R. Kontautienė (2010) teigia, kad *bendradarbiavimo plėtotę pedagogų bendruomenėje* lemia šie veiksniai:

- Demokratinis vadovavimo stilius;
- Aktyvus bendruomenės dalyvavimas valdyme;
- Vidinio audito organizavimas;
- Teigiamos pedagogų nuostatos į bendradarbiavimą ir noras bendradarbiauti;
- Komandinio darbo bendruomenėje taikymas;

Vadovai – tai darbuotojai, kurių pagrindinė funkcija yra priimti sprendimus ir organizuoti jų įgyvendinimą. (Zakarevičius, Kontautienė, Gumuliauskienė, Pukelis, Savickienė, 2008).

Vadovo veiklą detalčiai reglamentuoja teisiniai švietimo dokumentai, tačiau vadovavimo stilių ir metodus kiekvienas vadovas renkasi pagal asmenines savybes ir atsižvelgdamas į mokyklos kultūrą. Akivaizdu, kad į sėkmingos ugdymo institucijos sampratą integruojasi vadovo vykdoma švietimo politika, vadybinės funkcijos ir atliekami vaidmenys. Švietimo organizacija gali tapti sėkminga tuomet, jeigu vyraus šių komponentų dermė. Be to, svarbu tinkamai pasirinkti mokyklos veiklos kryptį, skatinti darbuotojų nuolatinį mokymąsi ir profesinį tobulėjimą, diegti naujoves ir nevengti pokyčių (Martišauskienė, 2015).

Kaip teigia R. Želvys (2001), ugdymo įstaigos ir tėvų bendradarbiavimo proceso efektyvinimas įmanomas tik tuomet, kai šis procesas bus nuoseklus, kai jam bus vadovaujama remiantis šiuolaikinėmis organizacijų valdymo teorijomis ir praktika.

Valdymas (angl. control) – tai sąmoningas ir nuolatinis organizacijos formos palaikymas, o organizacijų pagrindinis elementas – tikslo siekimas, todėl vadovai yra tie asmenys, kurie geriausiai gali padėti savo organizacijoms pasiekti tikslus (Sajienė, Targamadžė, Savickienė, Obelenienė, 2008). Valdymo sistema yra pagrindinė priemonė, leidžianti užtikrinti visų organizacijos veiklą dermę, jų vystymosi kokybę ir rezultatus (Zakarevičius, Kontautienė, Gumuliauskienė, Pukelis, Savickienė, 2008).

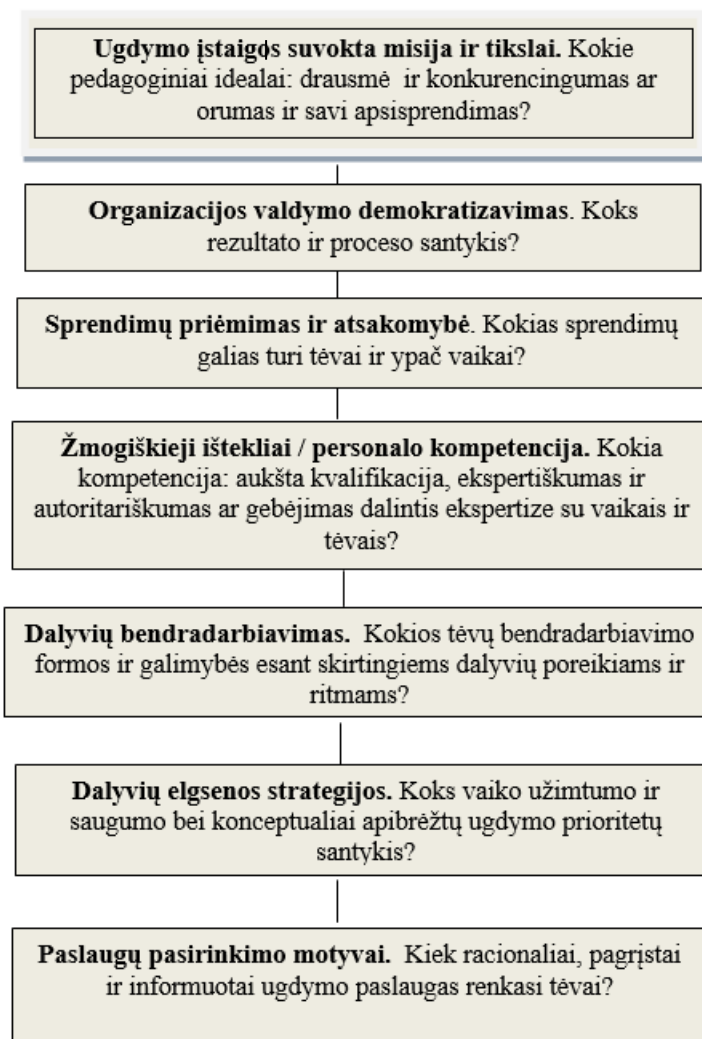
P. Zakarevičius (1998) teigia, kad *valdymas* – tai informacinis procesas, vykstantis tikslingoje sistemoje, kuomet viena sistemos posistemė (valdančioji) reguliuoja kitų posistemių (valdomųjų) funkcionavimą, siekdama užtikrinti tikslo funkcijos realizavimą.

Organizacijos valdymo procesas – tai sprendimų parengimo, priėmimo ir jų įgyvendinimo organizavimo procesas (Zakarevičius, Kontautienė, Gumuliauskienė, Pukelis, Savickienė, 2008).

R. Kontautienė (2010) pažymi, kad geriausių veiklos rezultatų gali pasiekti tos organizacijos, kuriose taikomos bendradarbiavimą skatinančios strategijos. Anot mokslininkės, šiuolaikinis vadovas turi sugebėti:

- Sukurti pasitikėjimo atmosferą;
- Ugdyti pozityvią tarpusavio priklausomybę;
- Skatinti asmeninį bendravimą.

Ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo vadybos kokybės vertinimo ataskaitoje (2009), pateikiamas ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo vadybos kokybės modelis:

4 pav. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo vadybos kokybės modelis

L. Sajienė, V. Targamadžė, I. Savickienė, B. Obelenienė (2008) akcentuoja, kad kiekvienas vadovas turi siekti valdymo rezultatyvumo ir efektyvumo.

Pasak autorių, *valdymo rezultatyvumas* – kriterijus, rodantis, kaip efektyviai ir efektingai dirba vadovas, kaip gerai jis ar ji nustato ir įgyvendina atitinkamus tikslus.

Valdymo efektyvumas – efektyviai dirbantis vadovas pasiekia rezultatų optimaliai panaudodamas išteklius, o pedagoginiame procese, efektyvumo samprata akcentuojama, poveikio, kurį pedagoginė sėkmė daro asmenybei stiprumo pobūdis. Bei tinkamas pedagoginio proceso organizavimas.

A. Juodaitytės, R. Karzanauskienės (2007) atlikti tyrimai rodo, kad švietimo institucijos ir šeimos bendradarbiavimo procesuose gali būti taikomi tokie valdymo principai:

- Komandinis darbas,
- Nuolatinis kokybės gerinimas,
- Visuotinis bendradarbiavimas,
- Susitarimų integravimas į visas mokyklos gyvenimo ir ugdymo sritis,
- Demokratiško tipo tėvų kaip vartotojų iniciatyvos palaikymas.

Glaudi visų ugdymo dalyvių komunikacija bei vieninga veiklos strategija – vienas iš švietimo sistemos optimalaus vaiko išsilavinimo garantų (Juodeikaitė, Pocevičienė, 2004). Todėl vienas svarbiausių bendradarbiavimo santykių ir sąveikos sukūrimo aspektų yra darni ir tikslinga, komanda ir jos tarpusavio ryšių stabilumas. *Komanda* – kai keletas tarpusavyje susijusių žmonių daro vienas kitam įtaką, sujungia pastangas siekdami bendro tikslo; kiekvienas turi aiškiai apibrėžtas funkcijas; pagrindiniai komandos bruožai yra bendradarbiavimas, tarpusavio pagalba, vienalytiškumo ir įvairiapusiškumo pusiausvyra (Vaicekauskienė, 2005; Čegyte, Ališauskienė, 2009). Komandinį darbą sudaro ir procesai, komandos misija, tikslai, normos, asmeniniai įsipareigojimai, susiję su komandos tikslais (Čegyte, Ališauskienė, 2009).

V. Dikavičius, S. Stoškus (2003) išskiria komandinio darbo privalumus

1. Pagerina organizacinio darbo produktyvumą.
2. Pagerina sprendimų priėmimo kokybę.
3. Stiprina pasitikėjimą ir tarpusavio priklausomybės ir pasišventimo jausmą.
4. Skatina pozityvių darbo elgesio normų susiformavimą.
5. Skatina kūrybingumą.
6. Didina darbuotojų motyvaciją.
7. Palengvina tarpfunkcinių problemų sureguliaciją.

L. Johnson (2003); L. Miltenienė (2004), D. Čegyte, S. Ališauskienė (2009) teigia, kad bendradarbiavimą bei partnerystę komandoje ar grupėje sudaro:

Konsultacija – tai patarimas, būdas grupei įsitraukti į kliento situacijos vertinimą; rūpinimasis, svarstymas, diskutavimas, informavimas;

Administracija / Koordinacija – tai elementų jungimas į bendrą veiklą, veiklos planavimas, derinimas, reguliavimas, pasidalijimas tikslais, žiniomis ir veiklos planu, bendras proceso reguliavimas, strateginis klaidų vertinimas; visi nariai atlieka savo užduotis ir prisideda prie

bendro darbo, proceso tikslas – kad kiekvieno dalyvio atliekamas darbas nekeltų konfliktų, bet papildytų kitų narių darbą (Johnson, 2003);

Kooperacija – vieningumas, derinimasis, sutikimas ir pan; veiklos organizavimo forma, kai drauge veikia ir dalyvauja keli žmonės tarpusavyje susijusiuose veiklos procesuose (Jacikevičienė, Rupšienė, 1999).

Tarpusavio santykiai – tarpusavio sąveika, pagalbos komandos nariams teikimas, savęs ir kitų pažinimas, tarpusavio konfliktų sprendimas;

Komunikacija – keitimasis informacija tarp komandos narių;

Labai svarbi sąvoka, kuri nuolat vyrauja tėvų bei pedagogų dalyvavime ir bendradarbiavime vaiko ugdymo(si) procese yra įsitraukimas.

Įsitraukimas – „tėvų įsitraukimas“ reiškia tėvų reguliarų, dvipusį dalyvavimą ir prasmingą komunikaciją, kuri leidžia tėvams vaidinti svarbų vaidmenį jų vaiko mokymosi procese bei skatina tėvų dalyvavimą mokyklos gyvenime (Gerulaitis, 2007). S. Ališauskienė, L. Miltenienė (2004), tėvų įtraukimą aiškina kaip tėvų skatinimą dalyvauti veikloje, kuri yra jų vaiko ugdymo dalis.

A. Gumuliauskienė (2014) akcentuoja, kad bendradarbiavimo kultūra yra švietimo organizacijos kultūros sudedamoji dalis, viena iš organizacijos kultūros charakteristikų, sąlyginai apibrėžiama tam tikro socialinio, filosofinio (metodologinio ir vertybinio), psichologinio, vadybinio, edukacinio konteksto bei veikiama bendrosios organizacijos kultūros.

Siekiant efektyvaus šeimos, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimo valdymo, būtina naudotis pagrindinėmis vadybos funkcijomis. A. Valiuškevičiūtė, I. Mikutavičienė (2006), teigia, kad kokybės vadybos atveju bendrosios vadybos funkcijos turi būti nukreiptos į kokybės procesų valdymą. Taigi, kokybės vadyboje turi būti atliekamos visos keturios bendrosios vadybos funkcijos: kokybės procesų planavimas, kokybės procesus palaikančios veiklos organizavimas, vadovavimas šia veikla užsiimantiems žmonėms ir kokybės procesų kontrolė. H. Fayol, (cit. Serafinas, 2011), išskiria pagrindines vadybos funkcijas:

1. *Planavimas*
2. *Organizavimas*
3. *Vadovavimas ir koordinavimas*
4. *Kontrolė*

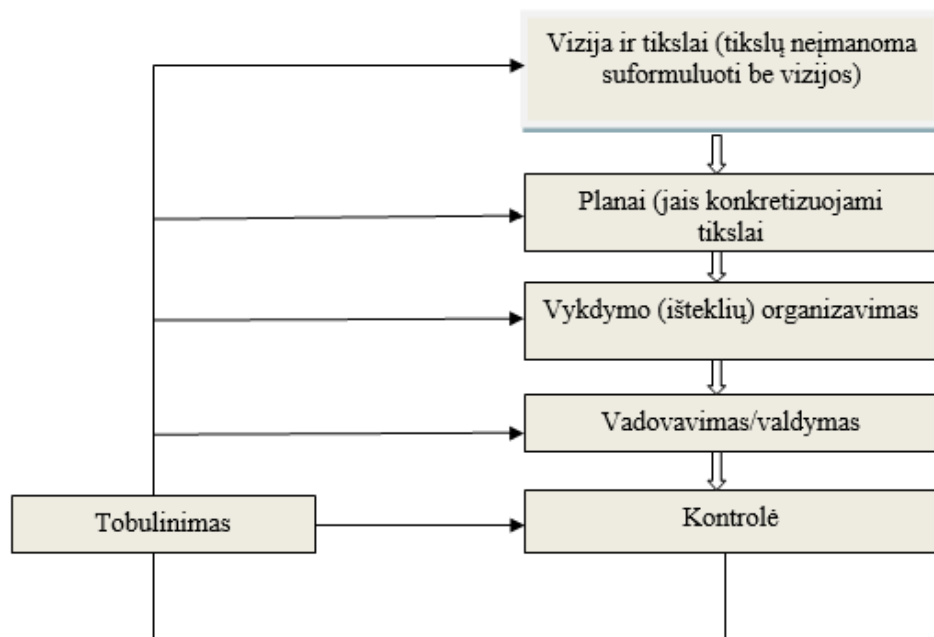
1. *Planavimas*. Vadybos teorijoje planavimas laikomas nenutrūkstamu procesu, kurio metu atsižvelgiama į organizacijos viduje ir išorėje vykstančius pokyčius. Esminis planavimo bruožas yra orientacija į ateitį. P. Zakarevičius, R. Kontautienė, A. Gumuliauskienė, K. Pukelis, I. Savickienė (2008) teigia, kad *planavimas* yra sprendimo įgyvendinimo projektas. Jame išdėstoma, kokius veiksmus ir kada reikia atlikti, taip pat, kas juos atliks ir kokiais resursais naudosis atliekant tyrimą.

Planuojant, vadovai apgalvoja savo tikslus ir veiksmus iš anksto ir jų veiksmams remiasi kokia nors taisykle, planu ar logika, o ne atliekami spontaniškai. L. Sajienė, V. Targamadžė, I. Savickienė, B. Obelenienė (2008). Autorės remdamosios A. Arbatausku (1996), nurodo šiuos *planavimo* žingsnius:

- Įstaigos vizijos formulavimas;
- Misijos parengimas;
- Situacijos analizė;
- Toliausių (strateginių) tikslų nustatymas;
- Tarpinių (taktinių) tikslų nustatymas;
- Artimiausių (operacinių) tikslų nustatymas;
- Veiklos plano (programos) artimiausiems tikslams įgyvendinti parengimą;
- Veiklos plano (programos) įgyvendinimą;
- Veiklos plano (programos) įvertinimą ir situacijos analizę;
- Veiklos plano (programos) naujausiems artimiausiems tikslams įgyvendinti parengimas;

A. Seilius (1998) nurodo svarbiausius planavimo bruožus: orientavimąsi į ateitį ir racionalumą. Būtina įvertinti vidinius ir išorinius veiksnius, kurie gali turėti įtakos iškeltų tikslų įgyvendinimui. Tik įvertinus situaciją numatomi veiksmai, kurie turi būti atliekami (Valiuškevičiūtė, Mikutavičienė, 2006).

Pasak D. Serafino (2011), Fayolo vadybos funkcijas tikslinga būtų papildyti vizijos ir tikslų formulavimu bei nuolatiniu tobulinimu. (žr. 5 pav.):

5 pav. Vadybos funkcijos

Prie planavimo funkcijos galima būtų priskirti ir *strateginį planavimą*. A. Gumuliauskienė (2014) akcentuoja, kad *strateginis planavimas* ir ir nuolatinis veiklos kokybės įsivertinimas yra neatsiejami procesai, turintys esminę įtaką švietimo organizacijos paskirties įgyvendinimo kokybei. Strateginis valdymas yra svarbiausia švietimo organizacijos veiklos sritis, užtikrinanti sėkmingą jos funkcionavimą ir tobulėjimą. Kaip teigia V. Lamanauskas (2009), strateginis planavimu ygalima įtraukti daug žmonių įveiklą nes tokiu būdu realizuojamas svarbus vadybinis principas – personalo dalyvavimas valdyme.

2. *Organizavimas*. Organizavimas – tai plano įgyvendinimo organizacinės sistemos (žmonių dalyvaujančių plano realizavime pareigų, darbų ir tarpusavio ryšių) sudarymas. Jis siejasi su valdymo struktūra, ypač įgyvendinant ilgalaikius planus. Organizacinė struktūra formuojama nuolatinių organizacijos valdymo tikslų įgyvendinimui bei procesų valdymui, organizavimo funkcija užtikrina kiekvieno konkretaus plano organizacines priemones (Zakarevičius, 1998). A. Valiuškevičiūtė, I. Mikutavičienė (2006) teigia, kad planavimo metu apibrėžiami tikslai ir užduotys, o pasitelkus organizavimo funkciją siekiame sukurti tam tikras struktūras uždaviniams ir tikslams realizuoti Organizacijos struktūra garantuoja stabilų, logišką ir aiškiai apibrėžtą santykių būdą, kuriuo remdamiesi vadovai ir darbuotojai gali siekti organizacijai iškeltų tikslų. Prie organizavimo funkcijos galima būtų priskirti ir *strateginį planavimą*.

3. *Vadovavimas ir koordinavimas*. Tai sprendimų priėmimas ir jų įgyvendinimo organizavimas, ir kuriame labai svarbią funkciją atlieka darbuotojų motyvavimas (Zakarevičius, 2011). Pasak J. Ruževičiaus (2006), *vadovavimas* yra įtakojimo procesas, kuriuo iš anksto apgalvota ar susiformuota įtaka yra daromas spaudimas vieno asmens, kitų asmenų atžvilgiu, siekiant valdyti, struktūrizuoti, ir palengvinti veiksmus bei santykius ir sukelti savanoriškas pastangas grupėje ar organizacijoje tikslui pasiekti.

A. Valiuškevičiūtė, I. Mikutavičienė (2006) akcentuoja, kad organizacijose gali egzistuoti formalūs vadovai ir neformalūs lyderiai. Vadovavimui būdingas platus veiksmų spektras: krypties nurodymas skleidžiant informaciją apie organizacijos misiją ir tikslus, personalo motyvavimas, taisyklių įvedimas ir reikalavimas jų laikytis, skirtingų žmonių ar jų grupių veiklos koordinavimas. Geras vadovavimas planavimo ir organizavimo funkcijas daro veiksmingomis. *Koordinavimas*. Pasak P. Zakarevičiaus (1998), koordinavimo esmė – vykdytojų veiksmų, jei jie neatitinka plane numatytos eigos, koregavimas. P. Zakarevičiaus (2011) teigia, kad tai procesas, kuris atlieka poveikį vienam ar kitam vykdytojui, taip, kad šis pakeistų savo veiklą ir priderintų ją prie plane numatytos eigos.

4. *Kontrolė* – V. Targamadzė (2001), (cit. Sajienė, Targamadzė, Savickienė, Obelenienė, 2008) teigia, kad *kontrolė* yra reikšminga funkcija, padedanti sekti vidinius ir išorinius pokyčius ir nustatyti jų įtaką organizacijai. Tai procesas, kurio metu nustatoma, kiek atliktoji veikla atitiko

lauktus rezultatus (Targamadžė 2001, cit. Sajienė, Targamadžė, Savickienė, Obelenienė, 2008). P. Zakarevičius (1998) kontrolę vadina duomenų apie plano įgyvendinimą rinkimu, analize ir įvertinimu. Kontrolė apima sistemingą faktinės veiklos stebėjimą siekiant nustatyti nukrypimus nuo esamų reikalavimų, taisyklių ir normų, analizuoti tų nukrypimų priežastis ir rengti pasiūlymus tiems nukrypimams šalinti. L. Sajienė, V. Targamadžė, I. Savickienė, B. Obelenienė (2008), cituojant B. Neverauską, J. Rastenį (2001) teigia, kad kiekvienas vadovas privalo kontroliuoti, tačiau, kad kontrolė būtų veiksminga reikia turėti planus ir gerai žinoti organizacijos struktūrą. V. Lamanauskas (2007) pažymi (cit. Lamanauskas, 2009), kad atliekant kontrolę, itin tiksliai turi būti apibrėžiama, kas bus kontroliuojama. Iš to išeina, kad organizacija pirmiausia vidinėmis pastangomis turi gebėti koordinuoti kokybės valdymą. Ir tai pirmiausia tam, kad institucija galėtų sėkmingai ir efektyviai veikti.

Kad organizacijos vystymo procesas vyktų sklandžiai ir būtų efektyvus, pasak P. Zakarevičiaus, R. Kontautienės, A. Gumuliauskienės, K. Pukelio, I. Savickienės (2008), būtina nuolatos vykdyti vadybines procedūras:

- Sekti valdymo atitikties organizacijos tikslams ir veiklai būseną, fiksuoti vadybines problemas jų atsiradimo pirminėje stadijoje;
- Įvertinti kylančias problemas, diagnozuoti jų atsiradimo priežastis, atlikti išsamią analizę;
- Rengti problemų sprendimus, planuoti visų organizacijos posistemių veiksmus ir jų įgyvendinimą;
- Organizuoti sprendimų realizavimą;
- Įvertinti įgyvendintų pakeitimų rezultatus.

Apibendrinant būtų galima remtis B. Simonaitienės, V. Targamadžės (2002) teiginiais, kad nuo ugdymo įstaigos vadovo požiūrio į bendradarbiavimą, jo paties sugebėjimo bendradarbiauti, įstaigos mikroklimato, kai pedagogai jaučia vienas kito paramą, pasitiki, nebijo pasidalinti abejonėmis, kalbėti apie problemas, gali prašyti vienas kito pagalbos, priklauso ir sėkmingas veiklos rezultatas.

Tik esant efektyviam, bendradarbiavimo proceso valdymui (planavimas, įgyvendinimas, koordinavimas, vertinimas/kontrolė), galima tikėtis sėkmingų rezultatų.

4. TĖVŲ, PEDAGOGŲ IR SPECIALISTŲ BENDRADARBIAVIMO VALDYMO, ĮVEIKIANT IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ ELGESIO IR BENDRAVIMO SUNKUMUS TYRIMO REZULTATAI IR JŲ ANALIZĖ

4.1. Tyrimo metodologija ir metodika

Tyrimo metodologija. Tyrimas remiasi esminėmis vadybos teoretikų (E.W. Deming, M. P. Follett, Juran, Crosby ir kt.) nuostatomis apie organizacijoje vykstančių procesų valdymo reikšmingumą. Pasak D. Martišauskienės (2010), bet kuri švietimo organizacija, kokybės vadybos teoretikų (Harvey, Green, 1993) nuomone, turi būti visuomet suinteresuota vartotojo poreikiais, lūkesčiais, nes tuomet įgauna jų pasitikėjimą ir lojalumą.

Atiktas tyrimas taip pat remiasi socialinio konstruktyvizmo teoretikų (Berger, Luckman, 1999; Gergen, 1994; Foucault 1972) nuostatomis, kad reikia įvertinti asmens, šeimos ar bendruomenės socialinius poreikius bei problemas taikomosios mokslinės veiklos kontekste, teikti pagalbą įvairiais adaptyvaus funkcionavimo sunkumų atvejais ir prevencijos bei sveikatinimo aspektais tikslinei grupei; gebančius įvertinti esamą socialinę politiką ir galinčius teikti pasiūlymus jai tobulinti (Baranauskienė, 2014). Tyrimas grindžiamas socialinio konstruktyvizmo teorija, kuri akcentuoja ryšį tarp žinojimo ir socialinio elgesio. Kaip teigia B. Bitinas, L. Rupšienė, V. Žydžiūnaitė (2008), konstruktyvizmas – žmogaus įgytos žinios yra jų sąmonės konstrukcijos, tai, kas yra realu, ir yra konstruktas, sudarytas žmonėms tarpusavyje sąveikaujant. Metodologinis tikslas – suprasti individų išgyvenimus. Atitinkamai pagal tam tikrą pasaulėžiūrą vieni elgesio tipai tampa teisingi, „savaimė suprantami“, o kiti nepriimtini. Pasak P. Berger, T. Luckmann (1999), socializacijos procese – vaikui tapatintis su reikšmingais kitais padeda įvairiausi jo emociniai saitai. Vaikas perima jam reikšmingų kitų vaidmenis ir požiūrius, juos ir paverčia savais vaidmenimis ir požiūriais. D. Gerulaitis (2007) pažymi, kad konstruktyvizmo šalininkai akcentuoja, jog naujos prasmingos žinios įgyjamos iš tikslingo socialinio veiksmo ir veiksmingos sąveikos. Socialinis konstruktyvizmas akcentuoja, kad skirtingo pasaulio suvokimo išdava – skirtingas socialinis elgesys, todėl socialinė žinių ir tiesos struktūra turi socialinių pasekmių (Juodaitytė, Rūdytė, 2009), bei nuostata, kad bendruomenės institucijos tarpusavyje bendradarbiaudamos sprendžia vaikų socialines problemas (Berger, Luckmann, 1999).

Socialinis konstruktyvizmas, kaip socialinio veiksmo ir bendravimo teorija, šių derinių prigimtį grindžia dėmesiu bendravimo praktikoms, leidžiančioms išsamiau pažinti, kaip diskursyviai suformuoti tam tikri procesai ir kaip veikėjai bando įvaldyti jų reikšmes (Risse, 2007; cit. Rekis, 2014). Ugdymo turinys orientuotas į kasdienių problemų sprendimą bendruomenėje,

visi proceso dalyviai sąveikaudami socialinėje aplinkoje nuolat dalijasi tam tikromis žiniomis, patirtimi ir gebėjimais.

Tyrime remtasi humanistine asmenybės ugdymo teorija. Humanistinės teorijos nuostatos reikšmingos elgesio ir emocijų sunkumų turinčių vaikų socialinių įgūdžių kontekste. Socialiniai įgūdžiai grindžiami humanistinėmis idėjomis, nes įgyjami bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžiai. (Humanistinės pedagogikos manifestas, 2012). Pasak B. Bitino (2013), šia idėja pagrįstu ugdymu siekiama padėti ugdytiniams suvokti savo individualius poreikius ir taip skatinti ugdytinio asmenybės tapsmą ir sklaidą. Ugdytojas, kuris remiasi humanistinės pedagogikos idėjomis, yra nusiteikęs sąveikauti su ugdytiniu kaip realybe, įsivaizduoti save ugdytinio padėtyje, jausti jo išgyvenimus, nuoširdžiai ir atvirai su juo bendrauti. Humanistinės pedagogika sąveikauja siekdama nuoširdaus bendravimo su vaiku, jį nuolat teigiamai vertindama, padeda ugdytiniui suvokti save, savo problemas, bendradarbiauja planuojant ugdymo veiklą, optimizuoja ugdymo procesą, grindžiamą ugdytinių poreikiais. Humanistinės pedagogikos ugdymo procesai vadovaujasi bendradarbiavimo, abipusio supratimo, pasitikėjimo, kūrybingo kantrumo, laisvo pasirinkimo, pažinimo džiaugsmo, meilės principais (Humanistinės pedagogikos manifestas, 2012). Kaip akcentuoja Martišauskienė (2015), pedagogo vaidmuo ir funkcijos – sudaryti tinkamas sąlygas vaikui pažinti save ir savo poreikius.

Darbo aprobacija.

1. 2019 m. gegužės 8 d. Respublikinė metodinė – praktinė konferencija „Ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių ugdymo ypatumai, problemos ir situacija“. Pristatytas pranešimas „Tėvų, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimas, įveikiant vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus“.

2. 2019 m. gegužės 16 d. Studentų mokslinių darbų konferencija, sekcija „Vaiko socialinė gerovė šeimoje ir ugdymo institucijose“. Skaitytas pranešimas „Tėvų, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimo valdymas, įveikiant vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus“.

Magistro darbo struktūra. Magistro darbą sudaro: magistro darbo santrauka, įvadas, teorinė dalis, tyrimo rezultatų analizė, diskusija, išvados, rekomendacijos, naudotos literatūros sąrašas (103 šaltiniai), priedai. Tyrimo duomenis iliustruoja 16 lentelių, 22 paveikslai. Prieduose pateikiamas tyrimo instrumentas – interviu protokolai, pirminė kategorizacija. Darbo apimtis – 91 lapas.

Tyrimo problema konkretizuojama šiais klausimais:

- Kokiais būdais tėvai yra įtraukiami į bendradarbiavimą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje siekiant įveikti vaikų ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus?
- Kaip vykdomas bendradarbiavimo valdymas tarp tėvų, pedagogų ir specialistų ikimokyklinio amžiaus vaiko ugdymo(si) procese įveikiant elgesio ir bendravimo sunkumus?

Tyrimo objektas. Tėvų, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimo valdymas, sprendžiant ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus.

Tyrimo hipotezė. tikėtina, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigose sprendžiant vaikų elgesio ir bendravimo problemas, vyrauja individualaus tėvų ir pedagogų, tėvų ir specialistų bendradarbiavimo formos. Tėvų, pedagogų, specialistų bendradarbiavimas nefunkcionuoja ikimokyklinio ugdymo įstaigoje kaip valdoma sistema ir todėl nėra pakankamai veiksmingas.

Tyrimo metodika. Taikyti mokslinio tyrimo metodai:

Teoriniai: mokslinės literatūros šaltinių, strateginių ir norminių švietimo dokumentų turinio analizė, sisteminimas, apibendrinimas.

Empiriniai: kiekybinio ir kokybinio tyrimo strategija - anketinė apklausa.

Statistiniai: aprašomoji statistika. Kiekybiniai tyrimo duomenys apdoroti, taikant *Microsoft Office Excel* (Microsoft Office Professional Plus 2016) programą. Susisteminta informacija pateikta lentelėse ir paveiksluose. Kokybiniai tyrimo duomenys buvo apdorojami turinio analizės būdu, tyrimo dalyvių nuomonės analizuotos keletą kartų, teksto pavidalu gauta pirminė informacija interpretuojama, kategorijos suskaidytos į subkategorijas, kuriose atsispindi esminiai dalykai. Subkategorijos interpretuojamos, remiantis autentiškais tyrimo dalyvių teiginiais.

Tyrimui alikti pasirinkta kiekybinio ir kokybinio tyrimo strategija. Naudotas anketinės apklausos metodas. Anketą sudaro mišraus tipo klausimai, kas leido atlikti kiekybinę ir kokybinę tyrimo duomenų analizę. Anketa sudaryta remiantis mokslinės literatūros analize, siekiant išsiaiškinti tėvų, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimo valdymo situaciją ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, sprendžiant vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus. Pasak I. Luobikienės (2010), anketavimas (apklausa raštu) – klausimų, kuriuos apjungia tyrėjo siekimas iširti kokį nors socialinį reiškinį ar procesą visumą.

Anketa ikimokyklinio ugdymo įstaigų švietimo pagalbos specialistams, pedagogams ir tėvams suskirstyta į tris blokus: instrukcija, sociodemografinių klausimų blokas, diagnostinių kintamųjų (uždaro bei atviro tipo klausimų) blokas. 1) Instrukcijoje (anketos pradžioje) tiriamiesiems buvo trumpai pristatytas atliekamo tyrimo tikslas, pabrėžiamas tyrimo anonimiškumas; 2) Sociodemografiniame bloke tiriamųjų demografinės charakteristikos klausimai, kuriais siekiama išsiaiškinti respondentų sociodemografinius duomenis (amžių, išsilavinimą, pedagoginį darbo stažą, kvalifikaciją, šeimyninę padėtį); 3) Diagnostinių kintamųjų bloką sudarė uždaro bei atviro tipo klausimai, kurie buvo sudaryti atsižvelgiant į tiriamųjų grupių specifiką: ikimokyklinio ugdymo įstaigoje dirbančius švietimo pagalbos specialistus, pedagogus, tėvus. Visoms tiriamųjų buvo pateikta panašaus turinio, liečianti tuos pačius klausimus, anketa. Tyrimo instrumento struktūra sudaryta iš teiginių, kuriuos tiriamieji vertino pažymėdami

atsakymo variantą ir atviro tipo klausimų, į kuriuos tiriamieji turėjo atsakyti įrašydamisavo nuomonę.

Tyrimo buvo taikyta mišraus tipo anketa. Specialistams iš viso pateikta 18 klausimų: uždaro tipo klausimų pateikta – 14, atviro tipo – 4. Pedagogams iš viso pateikta 19 klausimų: uždaro tipo klausimų pateikta 15, atviro tipo – 4. Tėvams iš viso pateikti 22 klausimai: uždaro tipo klausimų pateikta - 17, atviro tipo - 5).

Tyrimo etika. Tyrimas buvo atliekamas remiantis anonimiškumo principu, kuris teigia jog kiekvieno tyrėjo pareiga yra saugoti dalyvių bei tyrimo duomenų anonimiškumą. Jo esmė yra ta, kad tyrimo dalyvių suteikta informacija, nepaisant jos atvirumo ir asmeniškumo, neleistų nustatyti tiriamųjų tapatybės (Kardelis,2002). Tiriamieji buvo informuoti, kad jų dalyvavimas apklausoje yra asmeninis apsisprendimas, pateikta informacija apie atliekamo tyrimo tikslą, duomenų rezultatų panaudojimą.

4.2. Tyrimo imtis

Tyrimo dalyvavo 3 tiriamųjų grupės: ikimokyklinio ugdymo įstaigų švietimo pagalbos specialistai, pedagogai ir tėvai. Tyrimo imtį sudarė 168 respondentai. Iš jų: 13 ikimokyklinio ugdymo įstaigose dirbantys švietimo pagalbos specialistai, 45 ikimokyklinio ugdymo įstaigose dirbantys pedagogai, 110 tėvų. Pasirinkta patogioji imtis, laikytasi anonimiškumo, respondentų informavimo, savanoriško dalyvavimo tyrimo principų, empirinio tyrimo ir duomenų analizės metodai.

Siekiant išsiaiškinti tėvų, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimo proceso valdymą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, įveikiant vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus, anketos švietimo pagalbos specialistams, pedagogams ir tėvams buvo patalpintos ir išplatintos internetinėje svetainėje (www.apklausa.lt).

4.3. Tėvų, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimo valdymas: kokybinio ir kiekybinio tyrimo rezultatai ir jų analizė

Švietimo pagalbos specialistų, ikimokyklinio ugdymo pedagogų bei tėvų tyrimo rezultatų analizė ir interpretacija.

3 lentelė. Švietimo pagalbos specialistų sociodemografinė charakteristika (N=13)

Demografinis blokas		Respondentai	%
Pedagoginis darbo stažas	iki 5 metų	6	42,90%
	6-10 metų	6	42,90%
	11-15 metų	2	14,30%
Kvalifikacija	Socialinio pedagogo	10	71,40%
	Vyr. socialinio pedagogo	4	28,60%
Amžius	nuo 20 iki 30 metų	8	57,10%
	nuo 30 iki 40 metų	5	35,70%
	nuo 40 iki 50 metų	1	7,10%

Bendra švietimo pagalbos specialistų demografinių duomenų analizė parodė, kad apklausoje dalyvavusių socialinių pedagogų didesnė dalis turi iki 5 metų - 42,9% ir 6-10 metų 42,9% pedagoginio darbo stažo, didžioji dauguma apklaustųjų turi įgytą socialinio pedagogo kvalifikaciją - 71,4%, 28,6% tyrimo ndalyvių yra vyresniojo socialinio pedagogo kvalifikaciją įgyję specialistai. Apklaustųjų amžius svyruoja: 20 iki 30 metų - 57,1% ir 35,7% - nuo 30 iki 40 metų tiriamieji. (žr. 3 lent.). Švietimo pagalbos specialistų charakteristika rodo, kad tyrime nedalyvavo socialinio pedagogo metodininko ir socialinio pedagogo eksperto kvalifikaciją turintys specialistai, bei nė vienas tiriamasis, kuris dirba ikimokyklinio ugdymo įstaigoje neturi daugiau nei 15 metų pedagoginio darbo stažo. Galima remtis prielaida, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigose švietimo pagalbos specialistų – socialinių pedagogų, didžioji dalis turi socialinio pedagogo kvalifikaciją ir nėra įgyję aukštesnės kvalifikacijos.

4 lentelė. Pedagogų sociodemografinė charakteristika (N=45)

Demografinis blokas		Respondentai	%
Kvalifikacija	Auklėtojas	13	28,90%
	Vyr. auklėtojas	22	44,85%
	Auklėtojas metodininkas	6	13,30%
	Auklėtojas ekspertas	1	2,20%
	Kita	2	8,90%

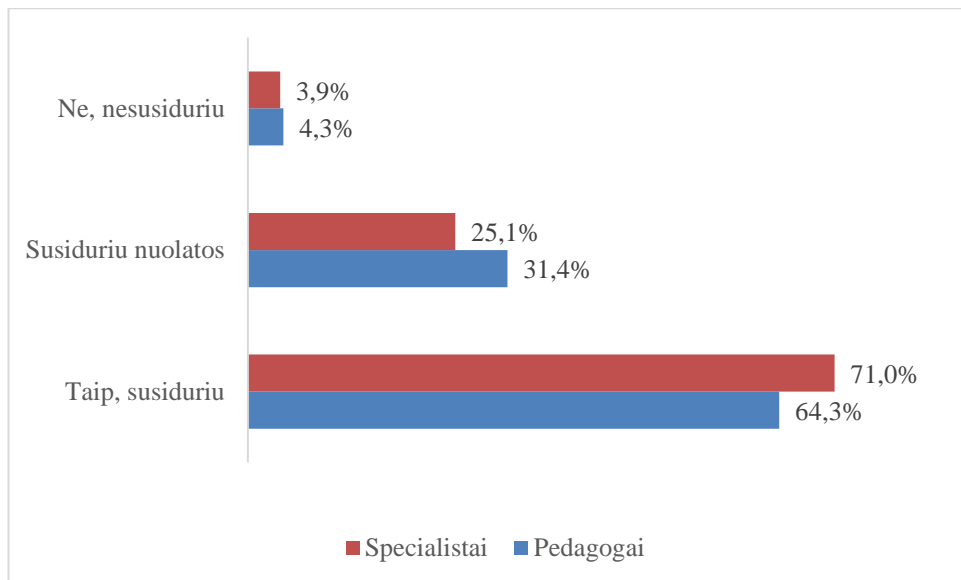
4 lentelės tęsinys 54 puslapyje

4 lentelės tęsinys

Demografinis blokas		Respondentai	%
Darbo stažas	iki 5 metų	7	15,60%
	6-10 metų	4	8,90%
	11-15 metų	7	15,60%
	15 ir daugiau	25	55,60%
	Neatsakė į klausimą	2	4,40%
Amžius	nuo 20 iki 30 metų	4	8,90%
	nuo 30 iki 40 metų	11	24,40%
	nuo 40 iki 50 metų	12	26,70%
	50 metų ir daugiau	17	37,80%
	Neatsakė į klausimą	1	2,20%

Bendra tyrime dalyvavusių, ikimokyklinio ugdymo įstaigų pedagogų, demografinių duomenų analizė parodė, kad 55,6% pedagogų turi 15 metų ir daugiau pedagoginio darbo stažo, 8,9% - 6-10 metų, vienodai pasiskirstė - 15,6% pedagogai turintys 11-15 metų bei iki 5 metų turintys, pedagoginio darbo stažo, 8,9% - dirbantys nuo 6-10 metų. Lietuvos švietimo statistiniai duomenys rodo, kad daugiausia Lietuvoje ikimokyklinio ugdymo įstaigose dirba 47,3% pedagogų, turintys vyresniojo auklėtojo kvalifikacinę kategoriją (Lietuvos švietimas skaičiais, 2018). Tyrime dalyvavo daugiausia pedagogų - 44,4%, kurie yra įgyję vyresniojo auklėtojo kvalifikacinę kategoriją, 28,9% - auklėtojo, 13,3% - auklėtojo metodininko, 8,9% - pasirinko variantą „Kita“. 37,8% tyrime apklaustų respondentų yra 50 ir daugiau metų turintys pedagogai, 26,7% - nuo 40 iki 50 metų amžiaus, 24,4% - nuo 30 iki 40 metų, 8,9% - nuo 20 iki 30 metų amžiaus pedagogų.

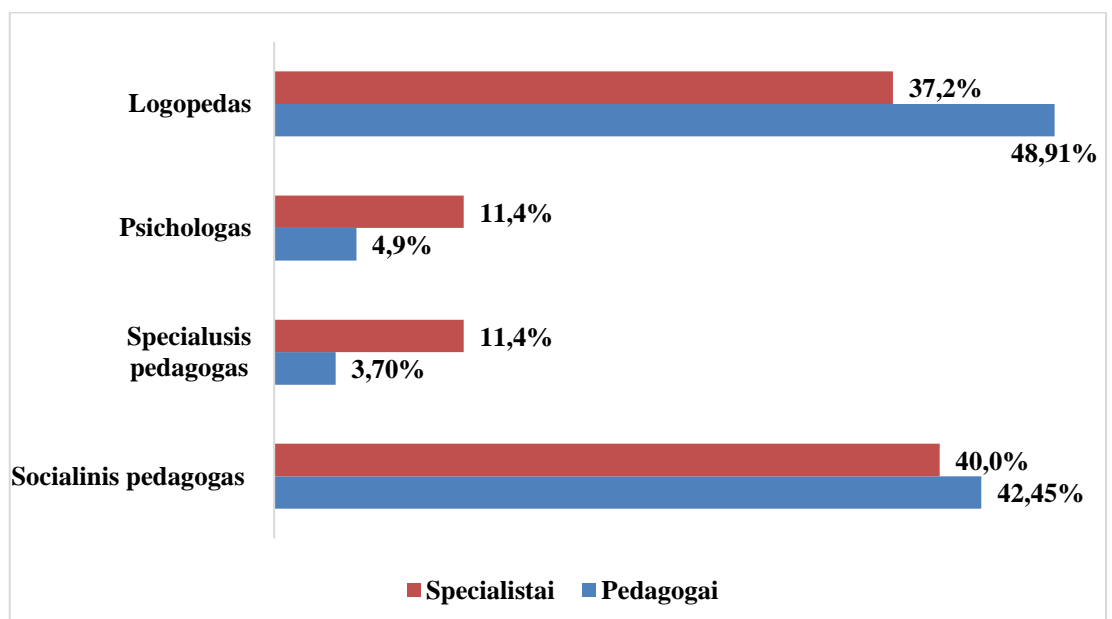
Pastaruoju metu, vis dažniau pastebima, kad daugėja ikimokyklinio amžiaus vaikų, patiriančių psichosocialinės adaptacijos, emocijų ir elgesio sunkumų, (Ramanauskienė, 2005; Nasvytienė, 2005, cit. Biliūnienė, Miltenienė, 2013). Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti, ar ikimokyklinio ugdymo įstaigose dirbantys pedagogai ir pagalbos specialistai savo veikloje susiduria su vaikų elgesio ir bendravimo sunkumais (žr. 6 pav.).

6 pav. Ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio ir bendravimo problemų raiška pedagogų ir pagalbos specialistų profesinėje veikloje (N=58)

Tyrimo rezultatų analizė parodo, kad didžioji dauguma - 64,3%, pedagogų pedagoginėje veikloje susiduria su vaikų elgesio ir bendravimo sunkumais, 31,4 % - susiduria nuolatos, 4,3% respondentų teigė, kad su elgesio ir bendravimo sunkumais nesusiduria. Kadangi tyrimo rezultatai atskleidžia, kad kasdienėje pedagoginėje veikloje susiduriama su vaikų elgesio ir bendravimo sunkumais, ikimokyklinio ugdymo įstaigose, turėtų būti užtikrintas kokybiškas ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymas, kuriame ypatingai svarbią funkciją atliktų pedagogų, švietimo pagalbos specialistų ir tėvų bendradarbiavimas.

Respondentų buvo prašoma nurodyti, kokie švietimo pagalbos specialistai, dirbantys jų institucijoje, teikia švietimo pagalbą(žr. 7 pav.).

7 pav. Švietimo pagalbos specialistai dirbantys ikimokyklinio ugdymo įstaigoje (N=58)

Ikimokyklinio ugdymo įstaigų specialistai nurodė, kad daugiausiai iš švietimo pagalbą teikiančių specialistų yra socialinis pedagogas 40% ir logopedas - 37,2 %. Tik 11,4% respondentų nurodė, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigoje pagalbą teikia psichologas, 11,4%. – specialusis pedagogas (žr. 10 pav.). Pedagogai nurodė, kad logopedų dirba 48,91%, socialinių pedagogų 42,45%, tik 4,94%, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje švietimo pagalbą teikia psichologų ir 3,7% specialiųjų pedagogų. Nors Lietuvos Respublikos Valstybės Kontrolės 2018 m. Valstybinio Audito rekomendacijose, nurodoma, kad kiekviena švietimo institucija turi užtikrinti ugdymą pagal kiekvieno mokinio ugdymo(-si) poreikius: dalytis savivaldybėse ir mokyklose gerosios praktikos pavyzdžiais apie sėkmingus atvejus ugdant vaikus pagal poreikius, apie apsirūpinimą reikalingais švietimo pagalbos specialistais, kt. Tyrimo rezultatai rodo, kad daugelyje ikimokyklinio ugdymo įstaigose dirba soc. pedagogai ir logopedai, tačiau psichologų ir specialiųjų pedagogų, teikiančių švietimo pagalbą ikimokyklinio ugdymo įstaigose yra nedidelė dalis. Tai leidžia daryti prielaidą, kad vis daugėjant ikimokyklinio ugdymo įstaigas lankančių vaikų, kurie turi elgesio ir bendravimo sunkumų kiekiui, esti didelis švietimo pagalbos specialistų poreikis.

Tyrimo metu, buvo siekiama išsiaiškinti, su kokiais vaikų elgesio ir bendravimo sunkumais susiduria savo darbe ikimokyklinio ugdymo įstaigose dirbantys švietimo pagalbos specialistai (žr. 5 lent.) ir pedagogai (žr. 6 lent.). Respondentų atsakymai buvo suskirstyti į kategorijas ir subkategorijas.

5 lentelė. Vaikų elgesio ir bendravimo sunkumai, su kuriais susiduria švietimo pagalbos specialistai (N=13)

<i>Kategorija</i>	<i>Subkategorija</i>	<i>Iliustruojantys teiginiai</i>	<i>Skaičius</i>
Emocijų valdymo ir raiškos sutrikimai	Negebėjimas išreikšti savo emocijas	„<...>negebėjimas tinkamai reikšti emocijų, jausmų <...>„(3)	3
	Neigiamų emocijų raiška	„<...>agresyvumas<...>“(2)	2
Socialinių įgūdžių stoka	Netinkami santykiai bendraamžiais ir suaugusiais	„<...>mušasi, kandžiojasi<...>“(1) „<...>vaikų mušimas, žaislų atiminėjimas<...>“(1) „<...>socialinių įgūdžių stoka<...>“(3)	5
	Netinkamas bendravimas	„<...>nepagarbus bendravimas<...>“(2) „<...>nemandagumas<...>“(1)	3

5 lentelės tęsinys 57 puslapyje

5 lentelės tęsinys

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai	Skaičius
Netinkamas elgesys	Elgesio taisyklių nesilaikymas	<i>piktybinis neklausymas</i> “(1) „<...>netinkamas elgesys<...>“(3) „<...>elgesio taisyklių nesilaikymas“(3) „<...>nesilaiko susitarimų<...>“(1) „<...>nereaguoja į pastabas<...>“(1) „<...>prieštaraujantis elgesys<...>“(1)	10
	Agresyvus elgesys	“<...>elgiasi neprognozuojamai<...>“(1) „<...>mušasi, kandžiojasi<...>“(1) „<...>vaikų mušimas, žaislų atiminėjimas<...>“(1)	3

Švietimo pagalbos specialistų pateikti atsakymai suskirstyti į tris kategorijas „Emocijų valdymo ir raiškos sutrikimai“, „Socialinių įgūdžių stoka“. „Netinkamas elgesys“. Tyrimo dalyviai išskiria tokius emocijų sunkumus (<...>negebėjimas tinkamai reikšti emocijų, *jausmų*<...>). Daugiausia tyrime dalyvavę pagalbos specialistai akcentuoja elgesio problemas, kuris būna ir agresyvus, bendravimo sunkumus, socialinių įgūdžių stoką, elgesio taisyklių nesilaikymą (<...>nesilaiko susitarimų<...>;<...>elgiasi neprognozuojamai<...>). Netinkamas elgesys dažniausiai pasireiškia santykiuose su bendraamžiais, o su suaugusiais ir netinkamas bendravimas (<...>nepagarbus bendravimas<...>).

6 lentelėje pateikiamas pedagogų požiūris, su kokiais vaikų elgesio ir bendravimo sunkumais jie susiduria savo darbe.

6 lentelė. Vaikų elgesio ir bendravimo sunkumai, su kuriais susiduria pedagogai (N = 45)

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai	Skaičius
Emocijų valdymo ir raiškos sutrikimai	Negebėjimas išreikšti savo emocijas	„<...>Elgesio ir emocijų problemos<...>“(2) “<...>„Emocijų nevaldymas<...>“(2)	5
	Neigiamų emocijų raiška	„<...>Agresija, pykčiu, užsispyrimu<...>“(8) „<...>Pyksta, verkia, bet nepasako priešasties<...>“(1), „<...>jautrumas, irzlumas, impulsyvumas<...>(1) „<...>pykčio protrūkiai<...>“(1), „<...>bet ko reikalavimas isterijos būdu<...>“(1)	12
	Dėmesio ir aktyvumo sunkumai	„<...>Sunkiai sukaupiadėmesį<...>“(2) „<...>hiperaktyvumas<...>“(2), „<...>Dėmesio trūkumas<...>“(2), „<...>nenoras atlikti užduotis<...>“(1) „<...>nedalyvavimas bendrose veiklose<...>“(1), „<...>nemokėjimas išlaukti savo eilės<...>“(1)	9

6 lentelės tęsinys 58 puslapyje

6 lentelės tęsinys

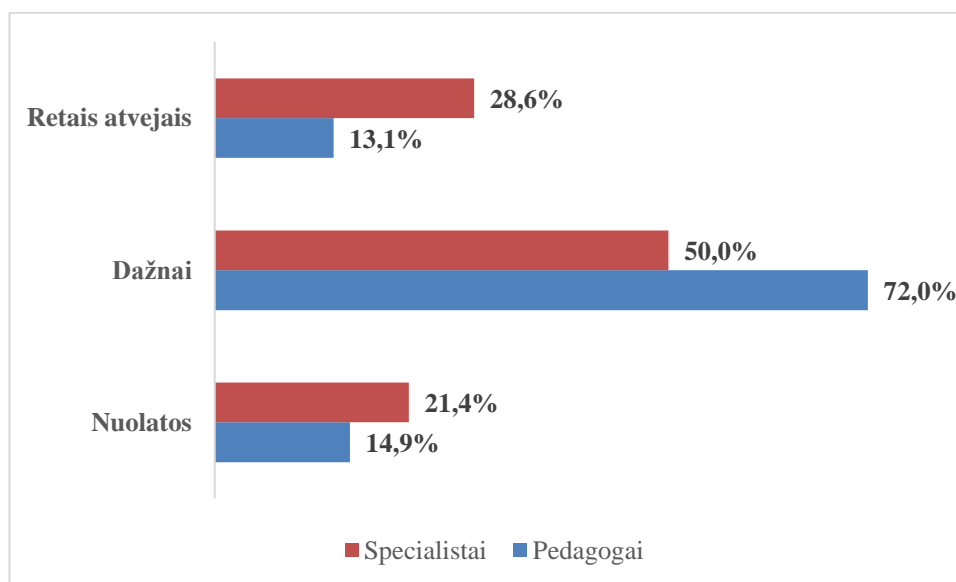
Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai	Skaičius
Socialinių įgūdžių stoka	Santykiai bendraamžiais ir suaugusiais	<p>„<...>trukdo kitiems vaikams ir pedagogui vesti veiklą<...>“(4)</p> <p>“<...>priešinasi, ginčijasi, neklauso, užsispiria<...>(2)</p> <p>„<...>Supykęs skriaudžia vaikus<...>“(5)</p> <p>„Negeba pasidalinti žaislais, mušasi<...>“(1), „<...>Nenoru bendrauti su bendraamžiais<...>“(3)</p> <p>„<...>negeba taikiai spręsti iškilusių problemų<...>“(1)</p> <p>„<...>bendradarbiavimo įgūdžių stoka<...>“(2)</p> <p>„<...> nemoka dalintis<...>“(3)</p>	21
	Netinkamas bendravimas	<p>„<...>bendraudant nėra kontakto su auklėtoja<...>“(1)</p> <p>„<...>Nemoka išklausti vienas kito<...>“(1)</p> <p>„<...>kyla bendravimo problemų<...>“(1)</p> <p>„<...>Nėra pagarbos suaugusiam<...>“(1)</p> <p>„<...>priešinasi, ginčijasi, neklauso, užsispiria<...>(2)</p>	7
	Elgesio taisyklių nesilaikymas	<p>„<...>neklusnumu<...>“(1)</p> <p>„<...>elgesio taisyklių, nesilaikymas<...>“(4)</p> <p>„<...>neadekvatus elgesys<...>“(2)</p> <p>„<...>neklauso nurodymų<...>“(2)</p> <p>„<...>nereagavimas į jokiais pastabas<...>“(1)</p>	10

Analizuojant 6 lentelėje pateiktus duomenis, kategorijojepateikti atsakymai suskirstyti į kategorijas “Emocijų valdymo ir raiškos sutrikimai”, „Socialinių įgūdžių stoka“. Tyrimo dalyviai išskiria tokius emocijų sunkumus (<...>Emocijų nevaldymas<...>) bei neigiamai reiškiamas emocijas (<...>pykčio protrūčiai<...>; <...>bet ko reikalavimas isterijos būdu<...>).Daugiausia tyrime dalyvavę pedagogai akcentuoja socialinių įgūdžių stokos problemas, kurios pasireiškia santykiuose su bendraamžiais (<...>Supykęs skriaudžia vaikus<...>;<...>Negeba pasidalinti žaislais, mušasi<...>) taip pat elgesio sunkumai pasireiškia elgesio taisyklių nesilaikymu (<...>neklauso nurodymų<...>;<...>nereagavimas į jokiais pastabas<...>) bei netinkamu bendravimu (<...>Nemoka išklausti vienas kito<...>)

Rezultatų analizė rodo, kad apibūdinant vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus, tiek švietimo pagalbos specialistų, tiek pedagogų požiūriai sutampa. Respondentų požiūris atskleidžia, kad edukacinėje praktikoje dažniausiai elgesio ir bendravimo sunkumai pasireiškia negebant

tinkamai bendrauti su bendraamžiais bei esant socialinių įgūdžių stokai: vaikų netinkamu elgesiu įvairiose situacijose, negebant tinkamai reikšti jausmus, emocijas, negebėjimu laikytis tinkamo elgesio taisyklių. Todėl siekiant įveikti pedagoginėje veikloje kylančias problemas, reikalingas visų ugdymo paslaugas teikiančių vadovų, pedagogų ir specialistų pasirengimas teikti švietimo pagalbą.

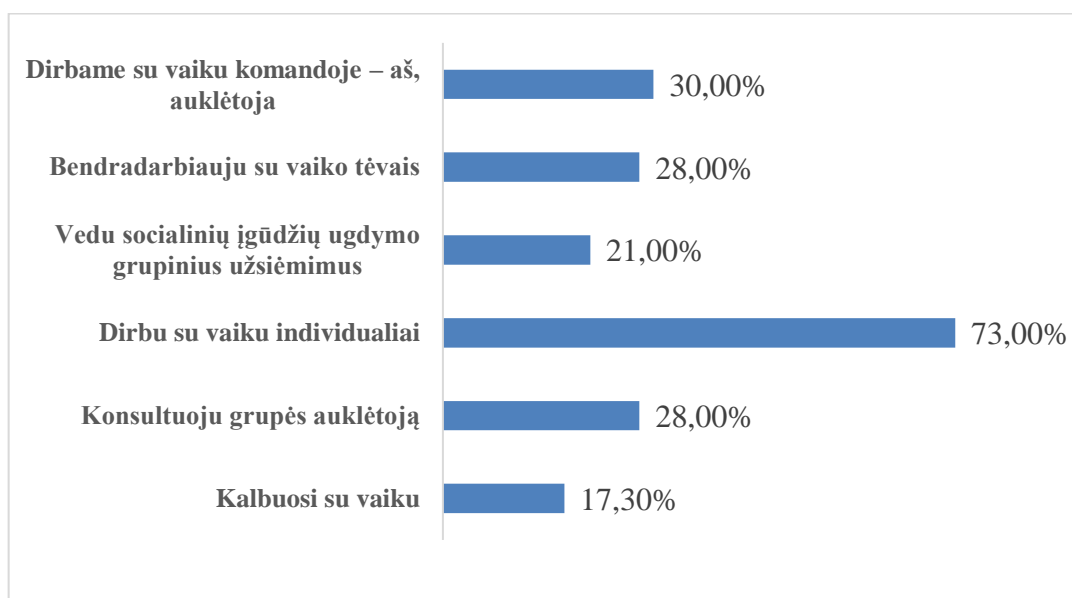
8 paveiksle pateikiamas pedagogų pagalbos kreipimasis į specialistus, dėl vaikų elgesio ir bendravimo sunkumų, dažnis.

8 pav. Pedagogų kreipimosi į švietimo pagalbos specialistus dažnis (N=58)

Pusės tyrimo dalyvavusių pagalbos specialistų požiūriu (50%), į juos pagalbos kreipiamasi dažnai, 28,6 % - retais atvejais, nuolatos – 21,4%. Tuo tarpu 72% pedagogų nurodė, kad pagalbos kreipiasi retais atvejais – 13,1%, nuolatos - 14,9%. Tyrimo rezultatai parodo, kad pedagogai yra linkę kreiptis pagalbos į švietimo pagalbos specialistus, dėl pedagoginėje veikloje kylančių sunkumų, bendradarbiauja su pagalbos specialistais, kurie teikia kompleksinę pagalbą vaikui, pedagogams ir tėvams.

Siekiant išsiaiškinti, kaip švietimo pagalbos specialistai organizuoja ugdymo problemų sprendimo procesą (žr. 9 pav.), švietimo pagalbos specialistams buvo pateikti teiginiai, į kuriuos atsakydami, tiriamieji nurodė dažniausiai taikomus būdus sprendžiant problemas, kurios kyla dėl ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio ir bendravimo sunkumų.

9 pav. Ugdymo problemų sprendimo proceso organizavimas. Švietimo pagalbos specialistų požiūris (N=13)

Įvertinus tai, kad pagalbos specialistai ir pedagogai teigė, jog vaikų elgesio ir bendravimo sunkumai kyla dėl socialinių įgūdžių stokos bei emocinių sunkumų, iš pateiktų tyrimo duomenų (žr. 9 pav.), galima matyti, kad švietimo pagalbos specialistai, daugiausia dirba su vaiku individualiai - 73%, 30% - atlieka komandinį darbą, 28%, respondentų teigė, kad bendradarbiauja su vaiko tėvais, bei konsultuoja grupės auklėtoją. Rezultatai rodo, kad vis dėl to, elgesio ir bendravimo sunkumų įveikimo procesas vyksta individualiame – vaiko ir specialistų lygmenyje.

Atviro tipo klausimu, tyrimo dalyvių buvo prašoma nurodyti, kokia sukurta ikimokyklinio ugdymo įstaigoje pagalbos vaikui ir pedagogui sistema, kai kyla ugdymo organizavimo problemų dėl grupės vaikų elgesio ir bendravimo sunkumų (žr. 7 lent.).

7 lentelė. Pagalbos vaikui ir pedagogui sistema ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Švietimo pagalbos specialistų požiūris (N=13)

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai	Skaičius
Pagalbos vaikui sistema	Vaiko gerovės komisija	„<...>VGK<...>“(9)	9
	Vadovybė	„<...>Vadovai dirba prie sistemos kūrimo, įtraukiant įstaigos bendruomenę<...>“(1) „<...>Direktorė ir Direktorės pavaduotoja ugdymui įsitraukia į visa problemų sprendimų procesą<...>“(2)	3
	Švietimo pagalbos specialistai	„<...>Galima kreiptis į psichologę“(1) „<...>specialistų konsultavimas<...>“(1) „<...>individualus pagalbos planas, pagalbos vaikui planas<...>“(1) „<...>Kai kuriais atvejais kreipiamės tiesiai į tėvus, kviečiame juos pokalbiui, ieškome problemos sprendimo būdų<...>“(1)	4

Kategorija Pagalbos vaikui sistema buvo suskirstyta į subkategorijas „Vaiko gerovės komisija“, „Vadovybė“, „Švietimo pagalbos specialistai“. Švietimo pagalbos specialistai nurodo, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, kaip pagalbos vaikui sistema, funkcionuoja įstaigos Vaiko gerovės komisija (<...>*Organizuojama V GK posėdžiai kartu su ugdytinių tėvais. Aptariama problema ir jos priežastys, sutariami pagalbos aspektai*<...>), taip pat specialistai nurodė, kad prie pagalbos vaikui sistemos prisideda ir švietimo pagalbos specialistai (<...>*specialistų konsultavimas*<...>) bei vadovybė (<...>*Vadovai dirba prie sistemos kūrimo, įtraukiant įstaigos bendruomenę*<...>).

8lentelė. Pagalbos vaikui ir pedagogui sistema ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Pedagogų požiūris (N=45)

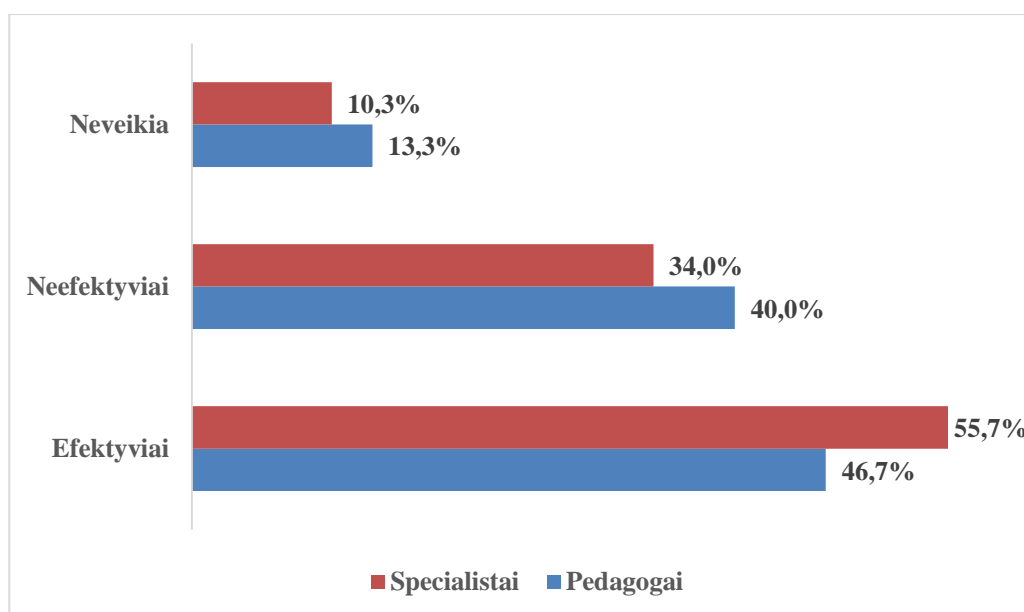
<i>Kategorija</i>	<i>Subkategorija</i>	<i>Iliustruojantys teiginiai</i>	<i>Skaičius</i>
Pagalbos vaikui sistema	Vaiko gerovės komisija	„<...> <i>Vaiko gerovės komisija</i> <...>“(18)	18
	Švietimo pagalbos specialistai	„<...> <i>bendradarbiavimas su PPT</i> <...>“(1), „<...> <i>Įstaigoje dirba visi specialistai, kurie esant reikalui konsultuoja pedagogus, tėvus, vaikus</i> “<...>(1) „<...> <i>Socialinė pedagogė, PPT, logopedė</i> <...>“(1) „<...> <i>Dirba socialinis pedagogas</i> <...>“(5) „<...> <i>Su vaiku dirba specialistų komanda</i> <...>(2) „<...> <i>auklėtoja kreipiasi į įstaigos vadovą</i> <...>“	10
	Komandinis darbas	„<...> <i>konsultavimasis su kolegomis</i> <...>“(1) „<...> <i>konsultacija su soc. pedagoge</i> <...>“(1) „<...> <i>Komandinis darbas</i> <...>“(1) „<...> <i>Dirbame komandoje aš, socialinė pedagogė, tėvai</i> <...>“(1)	4
	Sistema nesukurta	„<...> <i>Jokia</i> <...>“(5) „<...> <i>Nėra jokios pagalbos</i> <...>“(1) „<...> <i>nesukurta ne tik mūsų konkrečioje įstaigoje, bet ji yra baisi visame Vilniaus mieste</i> <...>“(1)	7
	Tėvai	„<...> <i>Bendravimas su tėvais</i> <...>“(1) „<...> <i>kvietimasis į tėvų susirinkimus</i> <...>“(1)	2
	Vadovybė	„<...> <i>auklėtoja kreipiasi į įstaigos vadovą</i> <...>“	1

Apklaustų pedagogų požiūris sutampa su švietimo pagalbos specialistų požiūriu, ir jie teigia, kad dažniausiai elgesio ir bendravimo sunkumus sprendžia įstaigos Vaiko gerovės komisija. Kategorija „Pagalbos vaikui sistema“, suskirstyta į šešias subkategorijas: „Vaiko gerovės komisija“, „Vadovybė“, „Komandinis darbas“, „Sistemesukurta“, „Švietimo pagalbos

specialistai“, „Tėvai“. Kaip ir specialistai, pedagogai mano, kad prie pagalbos sistemos kūrimo prisideda švietimo pagalbos specialistai (<...>Ištaigoje dirba visi specialistai, kurie esant reikalui konsultuoja pedagogus, tėvus, vaikus<...>). Dalis tyrimo dalyvių paminėjo, kad jų ikimokyklinio ugdymo įstaigoje pagalbos sistema vaikui visiškai nesukurta ir nefunkcionuoja.

Kadangi abi tiriamųjų grupės, tiek švietimo pagalbos specialistai, tiek pedagogai nurodo, kad, kaip pagalbos sistema, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, daugiausiai funkcionuoja Vaiko gerovės komisija, būtų galima tobulinti jos veiklą ir kaip Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas (2011) reglamentuoja, ikimokyklinio ugdymo įstaigų vadovai į komisijos sudėtį galėtų įtraukti tėvus (globėjus, rūpintojus) bei narius, turinčius bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžių, gebančius dirbti komandoje, spręsti konfliktus, greitai ir laiku priimti sprendimus, išmanančius bendravimo su įvairaus amžiaus tarpsnio vaikais ypatumus, prevencinio darbo specifiką, atsakingus ir pareigingus.

Atliekant tyrimą buvo siekiama išsiaiškinti respondentų požiūrį, kaip funkcionuoja pagalbos vaikui sistema ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje (žr. 10 pav.)

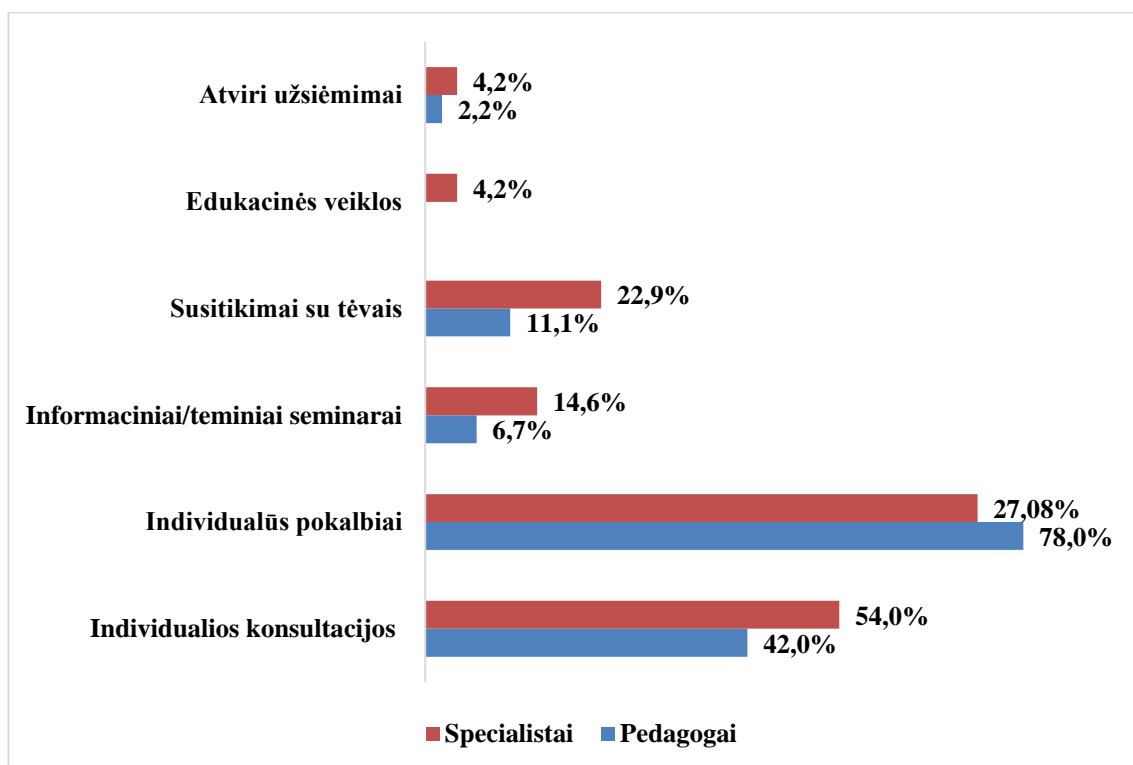

10 pav. Pagalbos vaikui sistemos funkcionavimas ikimokyklinio ugdymo įstaigoje (N=58)

Tyrimo rezultatai rodo, kad 55,7% specialistų ir 46,7% pedagogų nurodė, kad pagalbos vaikui sistema funkcionuoja efektyviai, 34% specialistų ir 40,0% pedagogų norėdė, kad sistema veikia neefektyviai. 10,3% švietimo pagalbos specialistų ir 13,3% pedagogų nurodė, kad sistema neveikia. Apibendrinant respondentų požiūrį į pagalbos vaikui sistemos funkcionavimą, galima teigti, kad tai tobulintinas procesas, nes dalis respondentų mano, kad sistema funkcionuoja neefektyviai, todėl siekiant užtikrinti kokybišką ugdymą bei švietimo pagalbą vaikui, visiems procesą organizuojantiems bei vykdančioms dalyviams, reikėtų įvertinti kaip kiekvienoje ikimokyklinio ugdymo įstaigoje pagalbos sistema funkcionuoja.

Pasak M. Fullan (1998), didžioji dalis problemų ugdymo įstaigoje kyla dėl nepakankamo bendravimo ir bendradarbiavimo, ir tik tuomet, kai bus pradėtos spręsti šios problemos, atsiras ryškūs teigiami pokyčiai ikimokyklinio ugdymo institucijos gyvenime.

11 paveiksle matyti, kokie dažniausiai taikomi būdai siekiant įtraukti tėvus į ugdymo problemų sprendimą, kai susiduriama su vaikų elgesio ir bendravimo sunkumais (žr. 11 pav.).

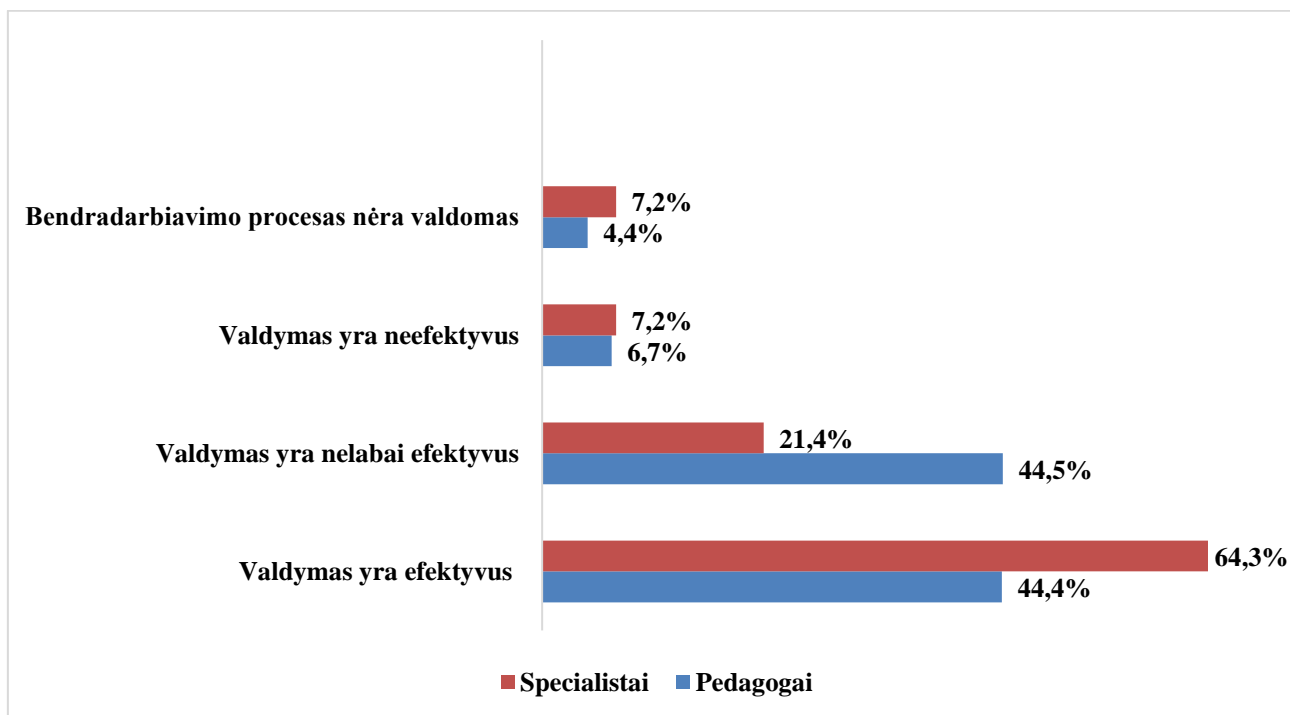

11 pav. Tėvų įtraukimo į ugdymo problemų sprendimą taikomi būdai (N= 58)

Specialistų atsakymai parodo, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigose, siekiant įveikti elgesio ir bendravimo sunkumus, vyksta individualios konsultacijos -54%, individualūs pokalbiai 27,08%, 22,9% susitikimai su tėvais, informaciniai/teminiai seminarai 14,6%. Mažiausiai dėmesio skiriama edukacinės veikloms bei atviriems užsiėmimams - 4,2%. (žr. 11 pav.). Pedagogų požiūris skiriasi nuo specialistų ir pagal gautus duomenis galima teigti, kad dažniausiai pedagogai dėmesį skiria individualiems pokalbiams – 78%, 42% individualiai konsultuoja, 11,1% pedagogų nurodė, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigoje vyksta susitikimai su tėvais - 6,7% respondentų nurodė, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigose organizuojami informaciniai/teminiai seminarai, tik 2,2% ikimokyklinio ugdymo įstaigose vyksta atviri užsiėmimai. Dalis respondentų prie pasirinktų atsakymų variantų pasirinko ir variantą “Kita”, kuriame teigė: *“Rekomenduoju kreiptis į specialistus, į PPT“*; *„Pirmiausia stengiuosi pasitikėti tuo vaiku ir kad jis išmokytų pasitikėti juo, jokia būdu jo "nenurašau"(ar jis mušasi, ar jis neišbūna , nesukoncentruoja dėmesio, veiklos metu, konfliktuoja su bendraamžiais, rėkia ir t.t.)“*; *„Įstaigoje nėra specialistų, viskas lieka ant*

pedagogo pečių“; „Siekiu kurti pozityvius tarpusavio santykius su tėvais“. Tyrime atliktų duomenų rezultatais galima išvelgti tai, kad, kaip dažniausiai vykdomą bendradarbiavimo formą tiek specialistai, tiek pedagogai taiko individualius pokalbius ir konsultacijas. Mažiausią reikšmę tyrimo dalyviai teikia pedagoginio švietimo formoms. Galima teigti, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigose, tėvų įtraukimas vyksta per individualaus bendradarbiavimo proceso lygmenį.

Nagrinėjant ikimokyklinio ugdymo įstaigų bendradarbiavimo valdymo procesą, buvo įvertintas tyrimo respondentų požiūris į šio proceso valdymo efektyvumą (žr. 11 pav.).

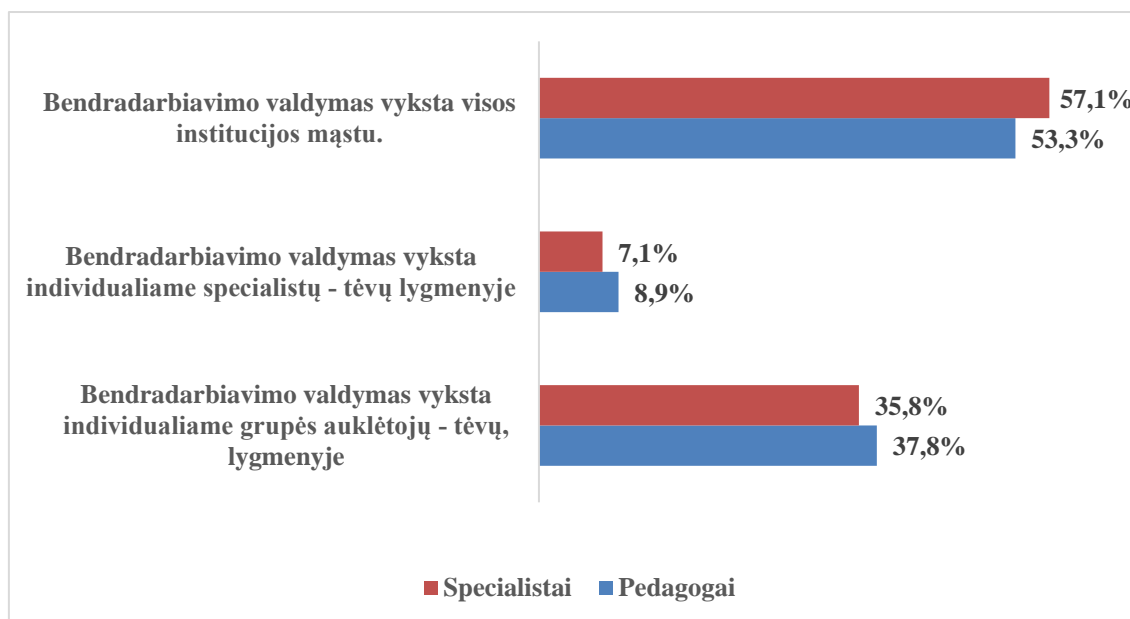
11 pav. Bendradarbiavimo proceso valdymo efektyvumo vertinimas (N=58)

Tyrimo duomenų analizė rodo, kad daugiau nei pusė - 64,3% švietimo pagalbos specialistų mano, kad bendradarbiavimo proceso, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, valdymas yra efektyvus, 21,4% - valdymas yra nelabai efektyvus, respondentų atsakymai vienodai pasiskirstė po 7,2% pasirinkus variantą *Bendradarbiavimo procesas nėra valdomas* ir *Valdymas yra neefektyvus*. 64,3% pedagogų mano, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigoje bendradarbiavimo proceso valdymas yra efektyvus, tačiau 44,5% nurodo, kad *valdymas yra nelabai efektyvus*. Kad *bendradarbiavimo proceso valdymas yra neefektyvus*, mano 6,7% respondentų, 4,4% pedagogų atsakė, kad šis procesas ikimokyklinio ugdymo įstaigoje nėra valdomas. Kadangi specialistų ir pedagogų požiūriai išsiskiria, galima remtis prielaida, kad valdymo efektyvumas yra tobulintinas ir šio proceso valdymo rezultatai turėtų būti vertinami visos institucijos mastu.

D. Martišauskienė, K. Trakšėlys (2017) akcentuoja, kad kokybės valdymas švietimo organizacijose laiduoja teikiamų švietimo paslaugų (edukacinių ir socialinių) efektyvumą,

rezultatyvumą, naudingumą. Švietimo paslaugų kokybė ypač aktuali, nes ji nukreipta į didelę žmonių grupę, t. y. tėvus ir vaikus, kurie atstovauja skirtingoms socialinėms grupėms ir turi įvairių gebėjimų.

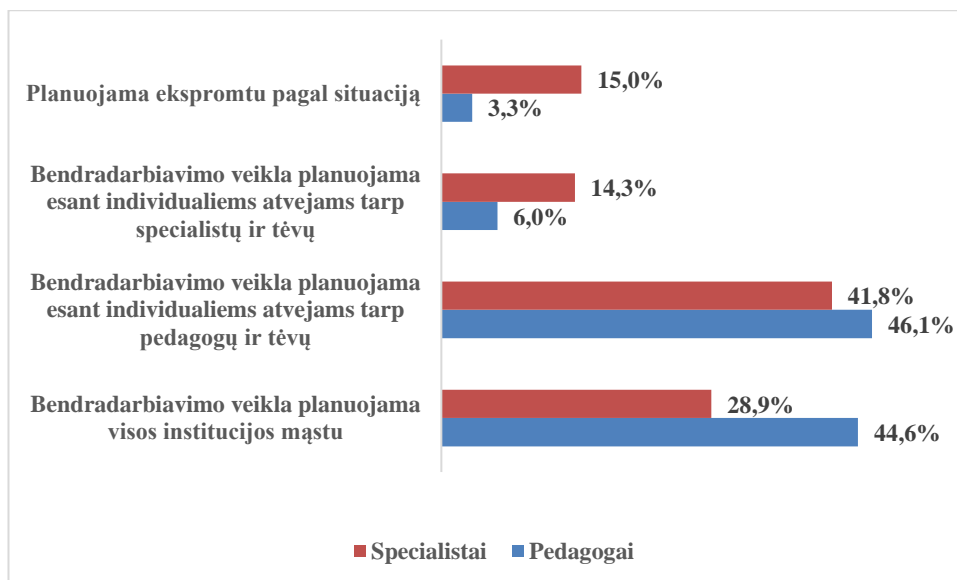
Švietimo problemos analizėje (2015) akcentuojama, kad kokybišką ugdymą ir pasiekimus lemia bendri valdymo bruožai, tokie kaip bendradarbiavimas visais lygmenimis, veiksminga lyderystė ir mokyklos valdymas, tėvų įtraukimas. Siekiant išsiaiškinti, kaip vyksta bendradarbiavimo valdymo procesas ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, švietimo pagalbos specialistų bei pedagogų buvo prašoma įvertinti šį procesą (žr.12 pav.).

12 pav. Bendradarbiavimo valdymo procesas (N=58)

Tyrimo duomenys atskleidžia, kad daugiau nei pusė - 57,1% švietimo pagalbos specialistų ir 53,3% pedagogų mano, jog ikimokyklinio ugdymo įstaigoje bendradarbiavimo valdymo procesas vyksta visos institucijos mastu. 37,8% pedagogų ir 35,8% švietimo pagalbos specialistų nurodė, kad bendradarbiavimo valdymas vyksta individualiame grupės auklėtojų – tėvų lygmenyje. Tyrimo dalyvių požiūriu, mažiausiai - 8,9% pedagogų ir 7,1% švietimo pagalbos specialistų mano, kad bendradarbiavimo valdymo procesas vyksta individualiame tėvų – specialistų lygmenyje. Remiantis rezultatų duomenimis, galima teigti, kad nors didesnė dalis respondentų mano, jog bendradarbiavimo valdymo procesas vyksta visos institucijos mastu, tačiau išryškėja tendencija, kad vis dėlto, kai kuriose ikimokyklinio ugdymo įstaigose šis procesas vis dar vyksta individualiame grupės auklėtojų – tėvų lygmenyje.

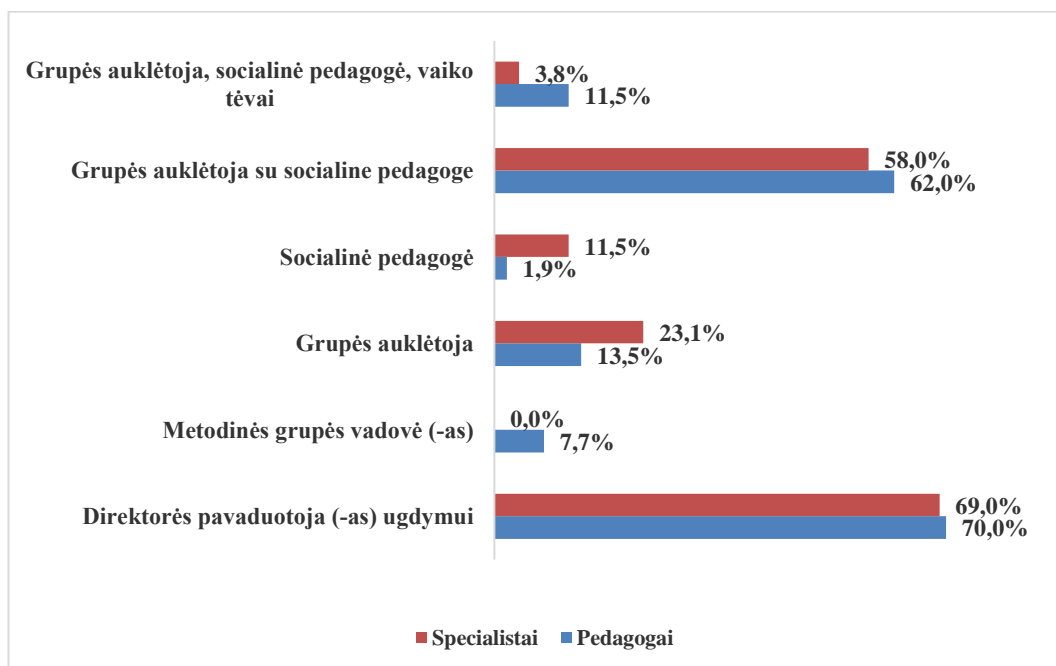
Siekiant išsiaiškinti, kaip ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, vyksta bendradarbiavimo veiklos planavimas, švietimo pagalbos specialistų ir ikimokyklinio ugdymo įstaigų pedagogų buvo prašoma įvertinti šį procesą (žr. 13 pav.).

13 pav. Bendradarbiavimo veiklos planavimo vertinimas (N=58)

Rezultatai atskleidžia, kad tiek švietimo pagalbos specialistų (41,8%), tiek pedagogų (46,1%) požiūriu, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, bendradarbiavimo veikla planuojama esant individualiems atvejams tarp pedagogų ir tėvų, tačiau beveik pusė apklaustųjų pedagogų mano, kad bendradarbiavimo veikla yra planuojama ir visos institucijos mastu. Tai leidžia daryti prielaidą, jog ikimokyklinio ugdymo įstaigos turi skirtingą pedagogų, pagalbos specialistų, tėvų bendradarbiavimo ir šio proceso valdymo patirtį.

Tyrimo respondentų buvo prašoma nurodyti, kas ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, vadovauja ir organizuoja tėvų, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimo procesui, sprendžiant vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus (žr. 14 pav.)

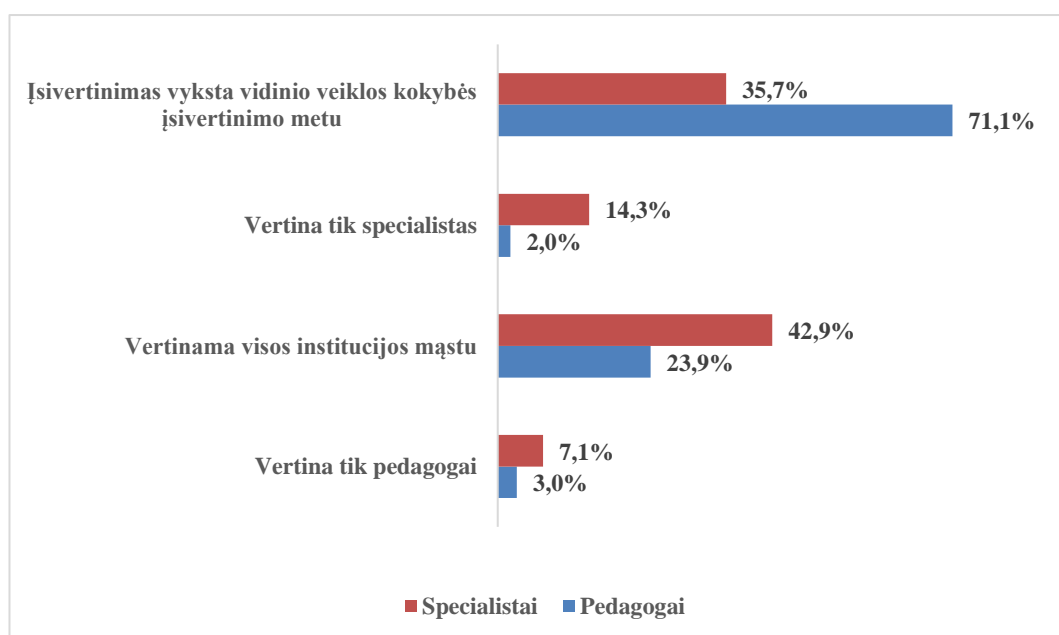

14 pav. Tėvų, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimo proceso organizatoriai ir vadovai (N=58)

Respondentai atsakydami į šį klausimą galėjo pasirinkti kelis atsakymų variantus, todėl tyrimo rezultatų analizė atskleidžia, kad 70,0% pedagogų ir 69,0% specialistų teigia, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, tėvų, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimo procesą, organizuoja ir jam vadovauja – direktorės (-iaus) pavaduotoja (-as) ugdymui. Švietimo pagalbos specialistų - 58,0% ir pedagogų - 62%, požiūriai sutampa, nes respondentai teigia, kad procesą taip pat organizuoja grupės auklėtoja su socialine pedagoge. Tyrimo rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad bendradarbiavimo proceso valdymą organizuoja ir vykdo vadovai bei pedagogai tarpusavyje bendradarbiaudami su specialistais, tačiau trūksta pasigendama tėvų įtraukimo į šį procesą.

G. Kazakevičius (2004) pabrėžia, kad švietimo įstaigos įšivertinimas padeda atskleisti, ką bendruomenė žino apie vidinius procesus, vykstančius nuo individo iki rezultato ir lemiančius rezultato kokybę (Gumuliauskienė, Gedminienė, 2008).

15 paveiksle pateiktas tyrimo respondentų požiūris, kaip ikimokyklinio ugdymo įstaigoje vyksta bendradarbiavimo proceso veiklos įšivertinimas (žr. 15 pav.).

15 pav. Tėvų, pedagogų ir švietimo pagalbos specialistų bendradarbiavimo veiklos (įsi)vertinimas. (N=58)

Tyrimo rezultatų analizė atskleidžia, kad 71,1% pedagogų ir 35,7% specialistų nurodė, kad bendradarbiavimo proceso veiklos įšivertinimas vyksta vidinio veiklos kokybės įšivertinimo metu. 42,9% švietimo pagalbos specialistų, 23,9% - pedagogų teigė, kad vertinama visos institucijos mastu. 15,6% pedagogų ir 7,1% švietimo pagalbos specialistų mano, kad bendradarbiavimo procesą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje vertina tik pedagogai, 6,7% - pedagogų, 14,3%

specialistų, nurodė, kad procesą vertina tik specialistas. Rezultatai parodo, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigos turi skirtingą pedagogų, pagalbos specialistų, tėvų bendradarbiavimo ir bei šio proceso valdymo patirtį.

Lietuvos Respublikos Valstybės Kontrolės 2018 m. Valstybinio Audito rekomendacijose, rekomenduojama užtikrinti ugdymą pagal kiekvieno mokinio ugdymo(-si) poreikius: skatinti diferencijuotą ugdymą patikslinant Švietimo įstatymą dėl specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčių mokinių teisių užtikrinimo, įteisinant mokytojų ir mokinių padėjėjusbei siekiant integruotai ugdyti specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius vaikus, užtikrinti ikimokyklinio ugdymo auklėtojų mokymus, skirtus atpažinti vaikų specialiuosius ugdymosi poreikius. Tėvų, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimas, kaip sistema, yra nulemtas įvairių išorinių ir vidinių veiksnių.

Ikimokyklinio ugdymo įstaigose dirbančių švietimo pagalbos specialistų bei pedagogų buvo prašoma, pateikti ir rekomenduoti bendradarbiavimo proceso tobulinimo galimybes (žr. 9, 10 lent.).

9 lentelė. Bendradarbiavimo valdymo proceso tobulinimo galimybės ir rekomendacijos. Švietimo pagalbos specialistų požiūris (N=13)

<i>Kategorija</i>	<i>Subkategorija</i>	<i>Iliustruojantys teiginiai</i>	<i>Skaičius</i>
Proceso dalyvių tarpusavio sąveika	Bendradarbiavimas su kolegomis	„<...>nuolatos bendradarbiaujant<...>“(2) „<...>nuolat komunikuoti<...>“(1) „<...>Daugiau bedradarbiauti su socialiniais partneriais<...>“(1)	4
	Tėvų įtraukimas	„Įtraukti tėvus“(5); „<...>Nuolat komunikuoti<...>“(1) „<...>glaudesnio ir atviresnio bendravimo ir bendradarbiavimo su tėvais<...>“(1) „<...>bendradarbiauti, kalbėtis, nebijoti vieniems kitų<...>“(1) „<...>Įtraukti tėvus į vaikų ugdymą<...>“(2)	10
	Pozityvūs tarpusavio santykiai	„<...>Kurti pozityvius santykius tarp visų: direktorės, pedagogų ir tėvų“<...>“(1); „<...>pozityviu elgesiu ir bendravimu skatinti visiems (pedagogams, specialistams, vadovams įsitraukti į šį procesą<...>“(1)	2
	Vadovybės įsitraukimas	„<...>Keisti vadovo požiūrį į šį procesą“<...>“(2) „<...>Didesnio įstaigos vadovo bendradarbiavimo su tėvais<...>“(2); „<...>Dirbti dėl vaiko gerovės o ne dėl darželio įvaizdžio<...>“(1)	5

9 lentelės tęsinys 69 puslapyje

9 lentelės tęsinys

<i>Kategorija</i>	<i>Subkategorija</i>	<i>Iliustruojantys teiginiai</i>	<i>Skaičius</i>
Efektyvių informavimo formų ir metodų taikymas	Pedagoginis švietimas	„<...>informacijos tėvams, pedagogams<...>“(1) „<...>Individualūs mokymai programos<...>“(2) „<...>Daugiau atvirų veiklų tėvams<...>(1) „<...> dalyvavimo tarptautiniuose projektuose, edukaciniuose užsiėmimuose skirtuose tėvams, pedagogams ir vadovams<...>“(2)	6
	Pedagoginės patirties sklaida	„<...>remtis gerąja kitų šalių ar miestų ikimokyklinio ugdymo įstaigų patirtimi<...>“(1) „<...>daugiau dalyvavimo tarptautiniuose projektuose<...>“(1) „<...>bendradarbiauti su socialiniais partneriais<...>“(1)	3
Finansavimas	Materialiniai ištekliai	„<...>Daugiau lėšų skirti priemonėms<...>“(2)	2
	Žmogiškieji ištekliai	„<...>skirti mok. Padėjėjų<...>“(2)	2

Atliekant švietimo pagalbos specialistų atsakymų kokybinę analizę (žr. 9 lent.), išskirtos trys kategorijos: „Proceso dalyvių tarpusavio sąveika“, „Efektyvių informavimo formų ir metodų taikymas“ ir „Finansavimas“. Kategorija „Proceso dalyvių tarpusavio sąveika“ suskirstyta į subkategorijas: Bendradarbiavimas su kolegomis, Tėvų įtraukimas, Pozityvūs tarpusavio santykiai, Vadovybės įsitraukimas. Respondentai akcentuoja, kad viena iš efektyvių bendradarbiavimo valdymo tobulinimo galimybių būtų „Tėvų įtraukimas“ (<...>glaudesnio ir atviresnio bendravimo ir bendradarbiavimo su tėvais<...>), taip pat švietimo pagalbos specialistai mano, kad valdymo procesas turėtų būti tobulinamas ties „Vadovybės įsitraukimo“ subkategorija (<...>Didesnio įstaigos vadovo bendradarbiavimo su tėvais<...>). Kategorija „Efektyvių informavimo formų ir metodų taikymas“, suskirstyta į subkategorijas „Pedagoginis švietimas“(<...> dalyvavimo tarptautiniuose projektuose, edukaciniuose užsiėmimuose skirtuose tėvams, pedagogams ir vadovams<...>) ir „Pedagoginės patirties sklaida“ (<...>remtis gerąja kitų šalių ar miestų ikimokyklinio ugdymo įstaigų patirtimi<...>). Respondentų požiūriu, bendradarbiavimo tobulinimo galimybės būtų ir papildomas finansavimas. Pateikdami atsakymus, švietimo pagalbos specialistai išreiškė nuomonę, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigose reikalinga ir gausesnė materialiniai ištekliai (<...>Daugiau lėšų skirti priemonėms<...>) bei žmogiškieji ištekliai (<...>skirti mok. padėjėjams<...>).

10 lentelė. Bendradarbiavimo valdymo proceso tobulinimo galimybės ir rekomendacijos. Pedagogų požiūris (N=45)

<i>Kategorija</i>	<i>Subkategorija</i>	<i>Iliustruojantys teiginiai</i>	<i>Skaičius</i>
Proceso dalyvių tarpusavio sąveika	Tėvų įtraukimas	<p>„<...>Tėvų įtraukimo galimybės į ikimokyklinės įstaigos bendruomenės veiklą<...>”(2)</p> <p>„<...>didesnis tėvų aktyvumas<..>“(1)</p> <p>„ <...>įtraukti tėvus<...>“(1)</p> <p>„<...>rasti tėvų, kurie gali patarti panašiais klausimais<...>“(1) „<...>Tėvai privalo dalyvauti vaiko ugdyme kartu su grupės komanda<...>(1) „<...>turi daugiau kalbėti su savo vaiku<...>“(1)</p>	7
	Komandinis darbas	<p>„Darbas komandoje (pedagogai, vadovai, tėvai, specialistai)“(1)</p> <p>„<...>pastovus bendradarbiavimas<...>“(1)</p> <p>„<...>Komandinis darbas<...>“(1)</p> <p>„<...>dalinimasis patirtimi vieni iš kitų<...>“(1)</p> <p>„<...>Bendradarbiauti su kitomis įstaigomis<...>“(1)</p>	5
	Pozityvių santykių kūrimas	<p>„<...>motyvuoti tėvus<..>“(1)</p> <p>„<...>kurti Pozityvius santykius<...>“(3)</p> <p>„<...>vertinti kaip bendruomenės narius<..>“(1)</p> <p>„<...>Geranoriškas tarpusavio sutarimas<...>“(1)</p> <p>„<...>stiprus abipusis pasitikėjimas<...>“(1)</p> <p>b„<...>Susikalbėjimo tarpusavyje<...>“(2)</p>	9

10 lentelės tęsinys 71 puslapyje

10 lentelės tęsinys

<i>Kategorija</i>	<i>Subkategorija</i>	<i>Iliustruojantys teiginiai</i>	<i>Skaičius</i>
Proceso dalyvių tarpusavio sąveika	Vadovų įsitraukimas	<p>„<...>Vadovų požiūrio keitimo<...>“(2)</p> <p>„<...>naujumą vadovavimo procese<...>“(1)</p> <p>„<...>įsitrauktų vadovai, domėtusi kaip teikti pagalbą<...>“(2)</p> <p>„<...>Įstaiga turėtų "girdėti" pedagogo pagalbą prašymą<...>“(1)</p> <p>„<...>Direktorės pozityvaus požiūrio į vaikus, kurie turi elgesio sunkumų<...>“(1) „<...>Direktorei, pavaduotojai leisti socialiniam pedagogui bendrauti su tėvais ir auklėtojomis, o ne tik su vaiku<...>“(1)</p> <p>“<...>Skatinti pedagogus, juos motyvuoti padėti vaikui ir šeimai<...>“(1) „<...>Vadovų kompetencijų tobulinimas“<...>(1)</p> <p>„<...>Jei būtų bendradarbiavimo valdymas, tai ir institucijos veikla būtų sėkminga<...>“(1)</p> <p>„<...>Direktorei ir pavaduotojai ugdymui labiau įsitraukti<...>“(1)</p>	12
	Pagalbos vaikui specialistų paslaugų plėtojimas	<p>„ <...>nedelsiant kreiptis į socialinę pedagogę<...>“(1)</p> <p>„ <...>Su vaiku daugiau turi bendrauti įvairūs specialistai<...>“(1)</p> <p>„<...>socialinio pedagogo tiesioginio bendradarbiavimo su tėvais<...>“(1)</p> <p>„<...>nebijoti pagalbos kreiptis į kitus specialistus<...>“(1)</p> <p>„<...>Socialinio pedagogo ir psichologo efektyvios pagalbą<...>“(2)</p> <p>„<...> Priimti dirbti daugiau specialistų <...>“(2)</p>	16

10 lentelės tęsinys 72 puslapyje

10 lentelės tęsinys

<i>Kategorija</i>	<i>Subkategorija</i>	<i>Iliustruojantys teiginiai</i>	<i>Skaičius</i>
Proceso dalyvių tarpusavio sąveika	Pagalbos vaikui specialistų paslaugų plėtojimas	<p>„<...>Daugiau informacijos ir pagalbos iš specialistų<...>“(2)</p> <p>„<...>Kviesti psichologus į įstaigas<...>“(1)“<...>Įstaigoje reiktų pilnu krūviu dirbančių specialistų: socialinio pedagogo, psichologo“<...>(3)</p> <p>„<...>Bendradarbiavimas su įstaigos specialistais, pedagogais, PPT atstovais<...>“(2)</p>	16
Efektyvių informavimo formų ir metodų taikymas	Individualus bendravimas	<p>„<...>Individualūs pokalbiai“<...>(4)</p> <p>„<...>konsultuoti tėvus, vaikų ugdymo klausimais<...>“(1)</p> <p>„<...>Aptariamos daugelio tėvų panašios problemos<...>“(1)</p> <p>„<...>dalinimasis patirtimi vieni iš kitų<...>“(1)</p> <p>„<...>Individualiai dirbant tiek su vaiku, tiek su tėvais ir pedagogais<...>“(1)</p>	8
	Pedagoginis švietimas	<p>„<...>daugiau kvalifikacijos kėlimo<...>“(1)</p> <p>„<...>seminarų pedagogams, tėvams<...>“(8)</p> <p>„<...>pozityvios tėvystės kursai<...>“(2) „<...>Šviesti tėvus<...>“(2) „<...>sudaryti sąlygas pedagogui gauti pirminę pagalbą, konsultacijas, kad jis galėtų būti atitinkamai kompetetingas bendrauti su tėvais<...>“(1)</p> <p>„<...>Per įvairias paskaitas, vyktų švietimas, panaudojant komunikavimo ir informavimo priemones <...>“(1)</p> <p>„<...>tėvų, pedagogų informavimas apie elgesio ir bendravimo sunkumų sprendimo būdus, galimybes<...>“(1)</p>	16

10 lentelės tęsinys 73 puslapyje

10 lentelės tęsinys

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai	Skaičius
Efektyvių informavimo formų ir metodų taikymas	Renginiai, edukacinės išvykos	<p>„<...>Organizuoti tėvų ir vaikų, pedagogų klubą,<...>“(1)</p> <p>„<...>Parodomieji užsiėmimai tėvams<...>“(1)</p> <p>„<...>atviros veiklos ir išvykos su tėvais<...>“(2)</p> <p>„<...>bendros vakaronės, sport. varžybos-bendros išvykos, talkos<...>“(1)</p>	5
	Tėvų susirinkimai	„<...>rengti susirinkimus tėvų, pedagogų: informuoti apie sunkumus vaiko gerovės komisiją“<...>“(1)	1

Atliekant pedagogų atsakymų duomenų kokybinę analizę (žr. 10 lent.), išskirtos dvi kategorijos: „Proceso dalyvių tarpusavio sąveika“ ir „Efektyvių informavimo formų ir metodų taikymas“. Kategorijoje „Proceso dalyvių tarpusavio sąveika“, respondentai akcentuoja, kad labiausiai, ikimokyklinio ugdymo įstaigų bendradarbiavimo valdyme reikėtų plėtoti pagalbos vaikui specialistų paslaugas(<...>Priimti dirbti daugiau specialistų <...>; <...>Įstaigoje reiktų pilnu krūviu dirbančių specialistų: socialinio pedagogo, psichologo<...>). Akcentuotina tai, kad respondentai pasigenda vadovų įsitraukimo į bendradarbiavimo valdymo procesą (<...>Direktoriui ir pavaduotojui ugdymui labiau įsitraukti<...>; <...>įsitrauktų vadovai, domėtusi kaip teikti pagalbą<...>). Taip pat tyrimo dalyviai bendradarbiavimo valdymo procese rekomenduoju kurti pozityvius tarpusavio santykius(<...>Geranoriškas tarpusavio sutarimas<...>, <...>stiprus abipusis pasitikėjimas<...>,) įtraukti tėvus (<...>Tėvų įtraukimo galimybės į ikimokyklinės įstaigos bendruomenės veiklą<...>), komandinį darbą (<...>Bendradarbiauti su kitomis įstaigomis<...>) Kategorijoje „Efektyvių informavimo formų ir metodų taikymas“, pedagogai akcentuoja pedagoginio švietimo poreikį (<...>pozityvios tėvystės kursai<...>; <...>Šviesti tėvus<...>). Iš respondentų atsakymų matyti, kad pedagogai ir specialistai nurodė poreikį planuoti, organizuoti bendradarbiavimo procesą tobulinant kompetencijas, kvalifikaciją, taikant kuo naujesnes informavimo ir komunikavimo priemones tėvams, pedagogams ir specialistams, plėtoti švietimo pagalbą specialistų teikiamas paslaugas ir funkcijas. Respondentai taip pat nurodė, kad šiame procese labai svarbią funkciją atlieka vadovų požiūris, pozityvių santykių kūrimas ir įsitraukimas į pagalbos vaikui sistemos planavimą, koordinavimą ir vykdymą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje.

Apibendrinant galima teigti, kad tyrime dalyvavę švietimo pagalbos specialistai bei pedagogai supranta, jog būtina tobulinti tėvų, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimo valdymo proceso ypatumus. Vertinti šio proceso veiklos planavimą, organizavimą, siekti efektyvių rezultatų, ieškant įvairesnių bendradarbiavimo formų, vykdant komandinį darbą bei nuolat vertinti kokybiško bendradarbiavimo proceso veiklos rezultatus.

Atliekant tyrimą ir siekiant pagrįsti tėvų, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimo valdymo ypatumus ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, sprendžiant vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus, buvo apklausta 110 ikimokyklinio ugdymo įstaigas lankančių vaikų tėvai.

12 lentelė. Tėvų sociodemografinė charakteristika (N=110)

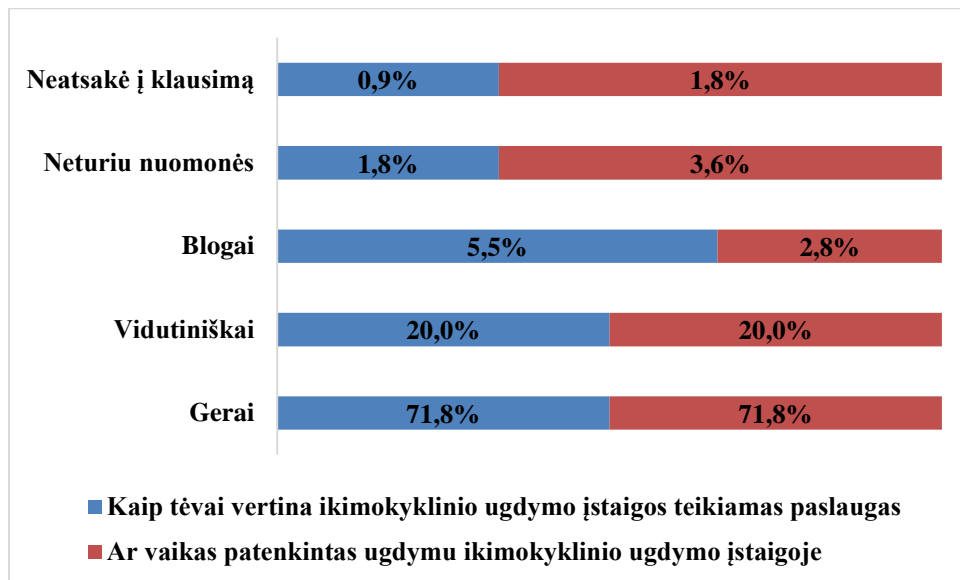
Demografinis blokas		Respondentai	%
Amžius	iki 25 metų	5	4,6%
	nuo 25 iki 30 metų	42	38,2%
	nuo 31 iki 35 metų	45	40,9%
	nuo 36 iki 40 metų	13	11,8%
	40 ir daugiau metų	5	4,5%
Išsilavinimas	Pagrindinis	2	1,8%
	Vidurinis	17	15,5%
	Profesinis	16	14,5%
	Aukšesnysis koleginis	22	20,0%
	Aukštasis universitetinis	53	48,2%
Šeimyninė padėtis	Vaikas auga su abiem tėvais	96	87,3%
	Vaikas auga su vienu iš tėvų	14	12,7%
Vaikų skaičius šeimoje	1 vaikas	53	48,2%
	2 vaikai	44	40,0%
	3 vaikai	10	9,1%
	4 ir daugiau	3	2,7%
Vaikas apie, kurį pildoma anketą, yra	Mergaitė	62	56,4%
	Berniukas	47	42,7%
	Neatsakė į klausimą	1	0,9%

Gautų duomenų analizė parodė, kad apklausoje dalyvavusių tėvų, didesnė dalis yra nuo 36 iki 40 metų (40,9%) ir nuo 25 iki 30 metų (38,2%), amžiaus, turintys aukštąjį universitetinį išsilavinimą (48,2%). Didžiausia dalis apklaustų tėvų nurodė, kad vaikas auga su abiem tėvais (96%). Tyrimo rezultatai rodo, kad didžioji dalis apklaustųjų tėvų augina vieną (48%) arba du vaikus (40%). Panašus respondentų pasiskirstymas pagal duomenis, apie vaiko lytį - 56% augina mergaitę, 42% - apklaustų tėvų šeimoje auga berniukas.

Šiandieninės ikimokyklinės įstaigos turi dvejopą paskirtį – talkinti šeimai, ugdančiai vaiką, ir bendradarbiauti su šeima, ugdant jį vaikų darželyje (Juodaitytė, Martišauskienė, 2008). K.Hansen, R. Kaufmann (1997) akcentuoja tai, kad dalyvaudamos kolektyvinėje veikloje, šeimos

artimiau susipažįsta su ugdymo programos uždaviniais ir jų įgyvendinimo priemonėmis, labiau įsigilina sprendžiant kylančias problemas, vieni su kitais bendradarbiauja bei tampa vaiko ugdymo(si) proceso dalyviais.

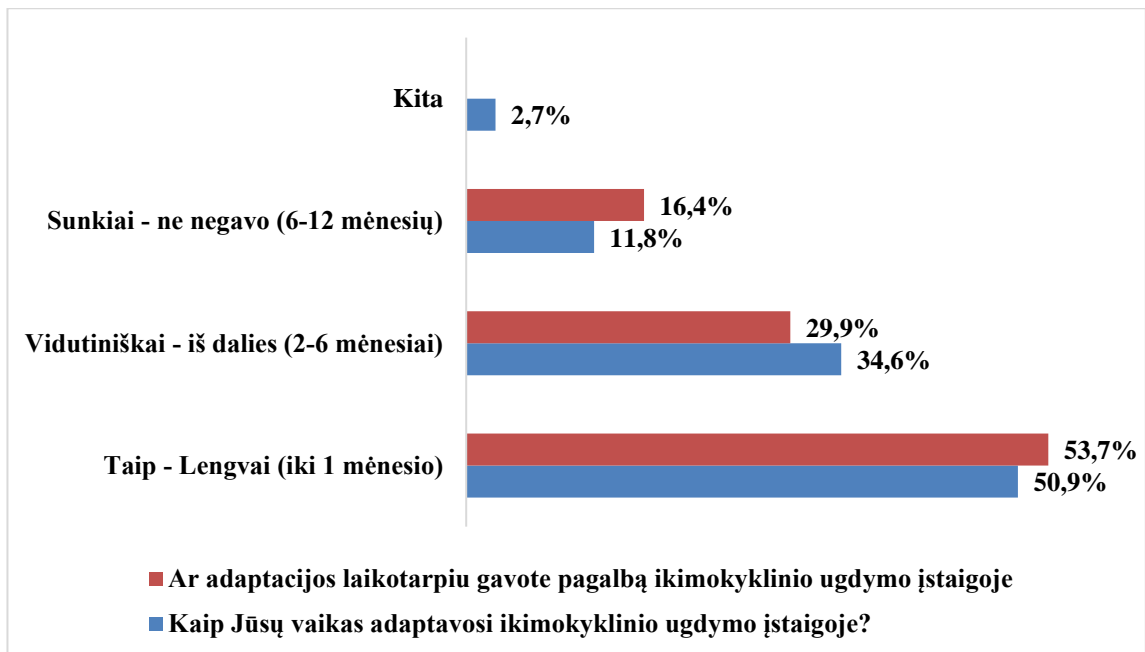
Tyrimu siekta išsiaiškinti, kaip ikimokyklinio ugdymo įstaigas lankančių vaikų tėvai, vertina ikimokyklinio ugdymo įstaigų teikiamas paslaugas (žr. 16 pav.).

16 pav. Ikimokyklinio ugdymo įstaigos teikiamų paslaugų vertinimas. Tėvų požiūris (N=110)

Tyrimo duomenys atskleidžia, kad dauguma respondentų – 71,8%, teigiamai vertina ikimokyklinio ugdymo įstaigos teikiamas paslaugas, 71,8% apklaustų tėvų mano, kad jų vaikas, yra patenkintas ikimokyklinio ugdymo įstaigos teikiamomis paslaugomis. Po 20% respondentų ikimokyklinio ugdymo įstaigos teikiamas paslaugas bei vaiko savijautą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje vertina vidutiniškai. Tik 5,5% tėvų požiūris ugdymo įstaigą yra blogas ir 2,8% respondentų mano, kad jų vaikas jaučiasi blogai. Tai leidžia daryti prielaidą, kad ikimokyklinio ugdymo paslaugos yra kokybiškos ir patenkina tėvų ir vaikų lūkesčius ugdymo(si) procese ir jo organizavime.

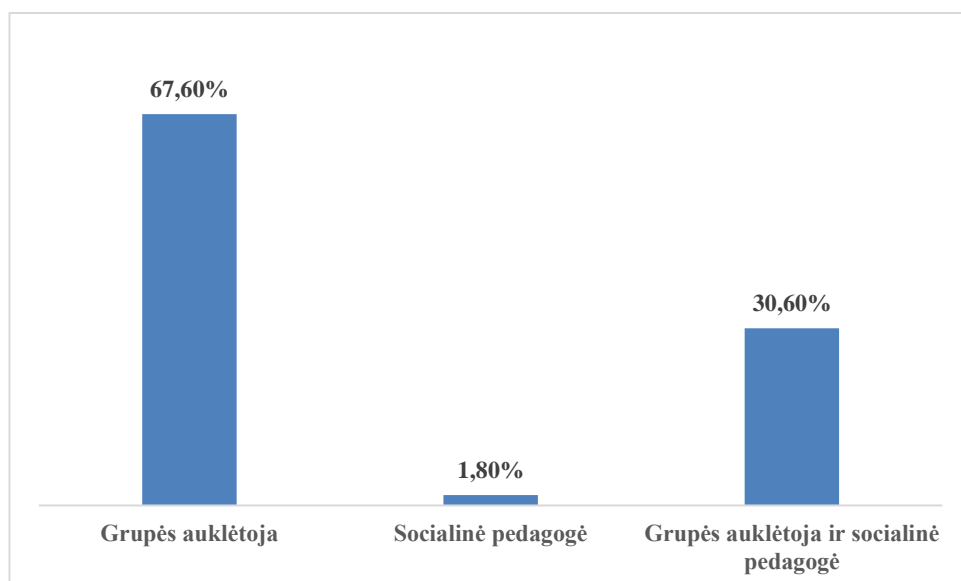
Siekiant atskleisti tėvų patirtį, kaip vyko adaptacijos laikotarpis, respondentų buvo klausama, kaip jų vaikas adaptavosi ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, ir ar šiuo laikotarpiu tėvams ir vaikui, buvo suteikta socialinė-pedagoginė pagalba (žr. 17).

17 pav. Adaptacijos laikotarpis ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Tėvų požiūris(N=110)

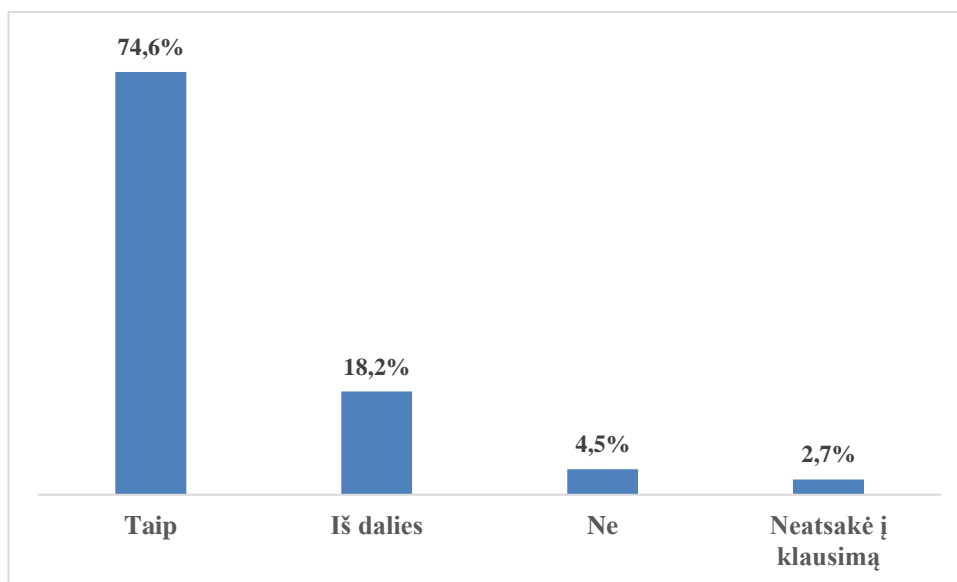
Repondentų požiūris atskleidžia, kad didesnei daliai tėvų, vaiko adaptacijos laikotarpiu, buvo suteikta pagalba ir adaptacinis laikotarpis truko neilgą laiką. 34,6% respondentų teigė, kad jų vaikas ikimokyklinio ugdymo įstaigoje adaptavosi vidutiniškai ir 29,9% tyrimo dalyvių teigė, kad socialinę-pedagoginę pagalbą gavo iš dalies. Tyrimo rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad sėkmingą vaiko adaptaciją, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, lemia pedagogų teikiama pagalba.

Siekiant išsiaiškinti, kas adaptaciniu laikotarpiu suteikė socialinę-pedagoginę pagalbą ikimokyklininėje ugdymo įstaigoje, ir, ar pagalba buvo veiksminga, tėvų buvo prašoma išsakyti savo požiūrį (žr. 18,19 pav.).

18 pav. Socialinė-pedagoginė pagalba adaptaciniu laikotarpiu. Tėvų požiūris(N=110)

Tyrimo metu taip pat siekta išsiaiškinti ir tėvų nuomonę apie socialinės – pedagoginės pagalbos veiksmingumą vaikų adaptacijos ikimokyklinio ugdymo įstaigoje laikotarpiu. Gauti tyrimo duomenys atspindėti 19 pav.

19 pav. Socialinės-pedagoginės pagalbos veiksmingumas adaptaciniu laikotarpiu. Tėvų požiūris(N=110)

Tyrimo duomenys atskleidžia (žr.18 pav.), kad 67,6% tėvų požiūriu adaptacijos laikotarpiu suteikė grupės auklėtoja, 30,6% respondentų teigė, kad pagalbą suteikė grupės auklėtoja bendradarbiaudama su socialine pedagoge. Didžioji dauguma apklaustų tėvų - 74,6%, teigiamai vertina pagalbos vaikui veiksmingumą adaptacijos laikotarpiu.

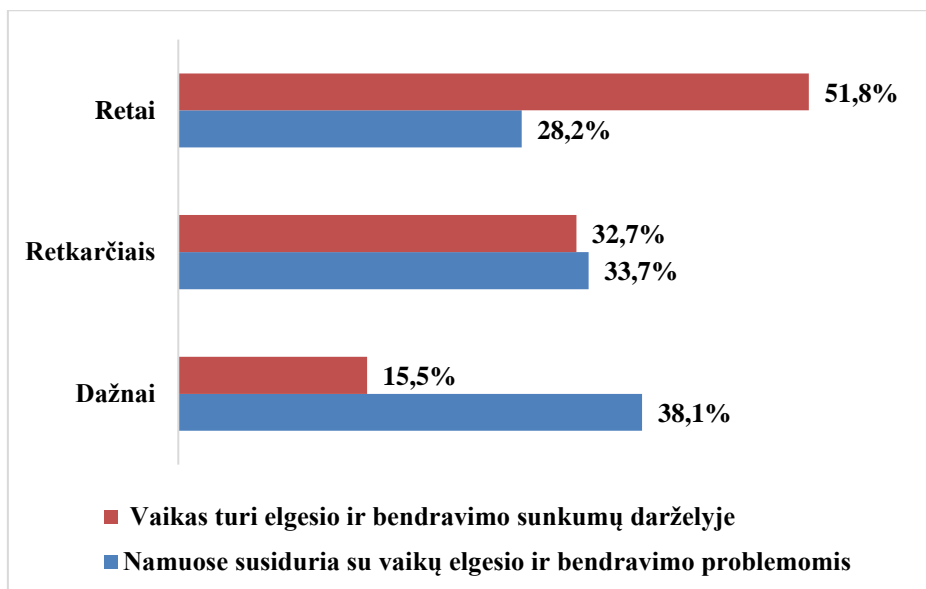
Galima teigti, kad adaptaciniu laikotarpiu, kai vaikas pradeda lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą, pagalbą ugdytiniui prisitaikyti naujoje socialinėje aplinkoje, teikia grupės, kurią vaikas lanko, pedagogai. Tyrimo respondentai palankiai įvertino teiktą pedagogų pagalbą, todėl siekiant išsiaiškinti respondentų požiūrį, buvo prašoma nurodyti, kas jų nuomone, nulemia sėkmingą adaptaciją ikimokyklinio ugdymo įstaigoje (žr.13 lent.).

13 lentelė. Sėkmingą vaiko adaptaciją ikimokyklinio ugdymo įstaigoje lemiantys veiksniai. Tėvų požiūris (N=110)

<i>Kategorija</i>	<i>Subkategorija</i>	<i>Iliustruojantys teiginiai</i>	<i>Skaičius</i>
Sėkmingą adaptaciją lemiantys veiksniai	Pedagogai ir aplinka	„<...>Geros auklėtojos<...>“(29) „<...>Aplinka<...>“(3) „<...>Pedagogo kompetencija<...>“(6)	39
	Vaiko asmeninės savybės	„<...>Vaiko asmenybė<...>“(6) <...>charakteris<...>(1)“<...>drąsa<...>“(1) „<...>noras bendrauti<...>“(6) „<...>gebėjimas prisitaikyti kitoje aplinkoje<...>“(1) „<...>nusiteikimas(2)“ „<...>būdas<...>“(1)	18
	Tėvai	„<...>Kalbėjimas su vaiku<...>“(12) „<...>Tėvų taikoma disciplina<...>“(1) „<...>vaiko motyvavimas<...>“(2)	15
	Vadovybė	„<...>direktorė<...>“(1) „<...>Bendradarbiavome su direktore<...>“(1) „<...>pagalba iš direktorės<...>“(1)	3

Tėvai akcentuoja, kad vaiko adaptacijos laikotarpiu, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje itin svarbų vaidmenį atlieka pedagogai ir jų kompetencija (<...>*Kompetetingas auklėtojų darbas*<...>). Dalis tėvų mano, kad sėkmingą adaptaciją lemia ir paties vaiko asmeninės savybės, charakteris (<...>*Dukros gebėjimas bendrauti*<...>; <...>*Lengvai bendrauja su kitais, neturi bendravimo problemų*<...>) bei pačių tėvų dedamos pastangos į šio proceso sėkmę (<...>*Tėvų ir vaiko bendravimas apie darželį*<...>). Rezultatų analizė parodo, kad siekiant sėkmingų rezultatų vaiko ugdymo(si) procese bei palengvinant jo emocinę savijautą pradedant lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą, tarpusavyje sąveikauja pedagogai, tėvai ir vaikas.

Respondentų buvo prašoma pateikti savo nuomonę apie tai, kaip dažnai jie susiduria su vaiko elgesio, bendravimo sunkumais namuose, ir kaip dažnai šie sunkumai pasireiškia ikimokyklinio ugdymo įstaigoje.

20 pav. Vaiko elgesio ir bendravimo problemų raiška namuose bei ikimokyklinio ugdymo įstaigoje Tėvų požiūris (N=110)

Kaip matyti iš 19 paveiksle pateiktų duomenų, remiantis tėvų nuomone, jų vaikų elgesio ir bendravimo problemos pasireiškia dažniau namuose nei ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Tačiau su minėtais sunkumais daugiau nei pusė tyrime dalyvavusių tėvų teigia, jog susiduria ir ikimokyklinio ugdymo įstaigose.

Kadangi tyrimo dalyviai teigė, kad susiduria su elgesio ir bendravimo sunkumais, jų buvo prašoma apibūdinti apibūdinti elgesio ir bendravimo sunkumus (žr. 13 lent.).

14 lentelė. Vaikų elgesio ir bendravimo sunkumai (N=110)

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai	Skaičius
Elgesio sunkumai	Emociniai sunkumai	<p>„<...>Nenoras eiti į darželį,<...>“(2)</p> <p>„<...>jautrumas<...>“(3)</p> <p>„<...>Agresyviai elgiasi <...>“(2)</p> <p>„<...>Kartais atrodo liūdnoka<...>“(1)</p> <p>„<...>Yra nedrąsi<...>“(1)</p> <p>„<...>Pernelyg jautriai reaguoja į pastabas, dažnai verkia <...>“(1)</p> <p>„<...>Verkia, bėga paskui nenori pasilikti grupėje <...>“(2)</p> <p>„<...>Jei tik ko negauna kyla noras muštis ar mesti daiktą<...>“(1) „<...>Pykčiu<...>“(2)</p> <p>„<...>Verkimas<...>“(1)</p> <p>„<...>Isterijomis rikšmais<...>“(1)</p> <p>„<...>Bijo užkalbinti vaikus, nesijaučia laisvai <...>“(1)</p> <p>„<...>Jei nepasiseka kažkas iš kart į ašaras <...>“(1)</p> <p>„<...>Ašaromis ir pykčiu <...>“(1)</p>	20

14 lentelės tęsinys 80 puslapyje

14 lentelės tęsinys

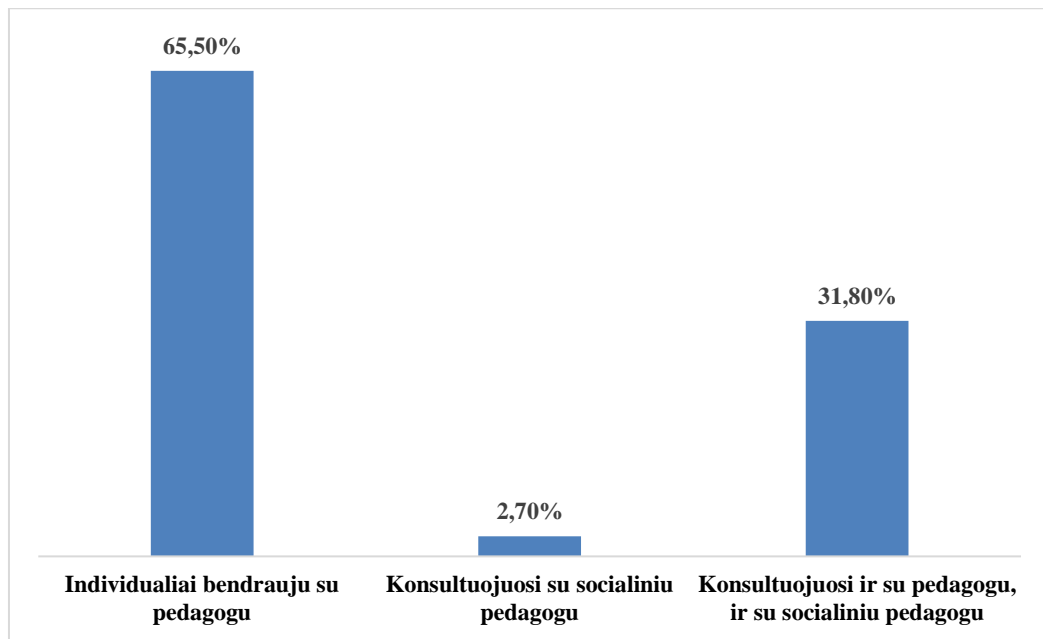
<i>Kategorija</i>	<i>Subkategorija</i>	<i>Iliustruojantys teiginiai</i>	<i>Skaičius</i>
Elgesio sunkumai	Dėmesio ir aktyvumo sunkumai	„<...>Sunkiai susikoncentruoja<...>“(1) „<...>Yra per daug hyperaktyvus, todėl sunku nuraminti<...>“(1) „<...>Labai daug energijos-nuolatinis judėjimas<...>“(1) „<...>Aktyvumu<...>“(1)	4
Socialiniai įgūdžiai	Santykiai bendraamžiais ir suaugusiais	„<...>Bendravimo su bendraamžiais<...>“(2) „<...>Mušasi<...>“(5) „<...>Nenori bendrauti su kitais vaikais<...>(1) „<...>Kopijavimas kitų vaikų<...>“(1) „<...>Dalinimosi daiktais<...>“(2) „<...>Susipyksta su kitais vaikais<...>“(3) „<...>Atsikalbinėja<...>“(5) „<...>kandžiojasi<...>“(2) „<...>gnaibosi<...>“(2) „<...>trukdo kitiems vaikams<...>“(1) „<...>peša kitom plaukus<...>“(1) „<...>braižosi arba duoda per veidą kitam vaikui<...>“(1) „<...>spjaudosi<...>“(1) „<...>Skriaudžia kitus<...>“(2) „<...>krečia išdaigas<...>“(1) „<...>Pykstasi su kitom mergaitėms<...>“(1)	31
	Elgesio taisyklių nesilaikymas	„<...>nesilaiko grupės taisyklių<...>“(2) „<...>netinkamai elgiasi<...>(1) „<...>Neklauso auklėtojų<...>“(6) „<...>Nenori atlikti darbų,kuriuos auklėtoja užduoda<...>“(1) „<...>nedaro kas liepiama<...>(4) „<...>Nemandagiai elgiasi,kalba<...>“(1) „<...>nesusitvarko kol nebūna paprašytas<...>“(1) „<...>nesilaiko elgesio taisyklių<...>“(2)	18

Kadangi, tėvai, elgesio ir bendravimo sunkumams priskiria vaiko santykius su bendraamžiais ir suaugusiais, emocinius sunkumus ir elgesio taisyklių nesilaikymą, tyrimo dalyvių buvo prašoma atskleisti, kokius jie taiko problemų sprendimo būdus, kai yra susiduriama su vaikų elgesio ir bendravimo sunkumais (žr.15 lent.)

15 lentelė. Tėvų taikomivaikų elgesio ir bendravimo sunkumų sprendimo būdai (N=110)

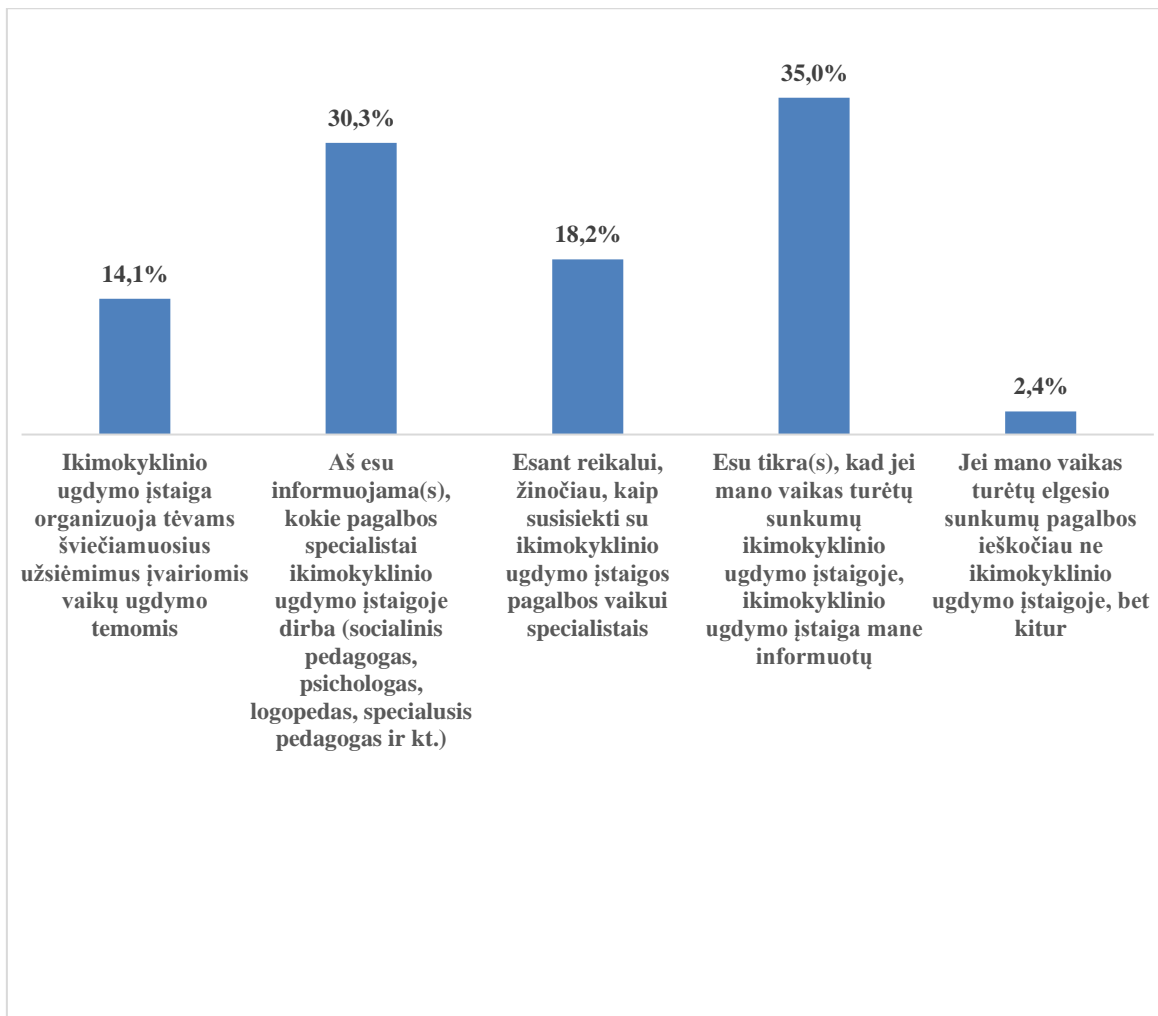
<i>Kategorija</i>	<i>Subkategorija</i>	<i>Iliustruojantys teiginiai</i>	<i>Skaičius</i>
Elgesio ir bendravimo sunkumų sprendimo būdai	Pokalbis su vaiku	„<...>Pokalbiais, susitarimais<...>“(4) „<...>Kalbuosi su vaiku<...>“(94)	98
	Pasekmių taikymo principas	„<...>apriboju mėgstamas veiklas<...>“(2) „<...>liepiu eiti ramiai pasėdėti ir pagalvoti apie savo elgesį<...>“(1) „<...>pasekmių principą<...>“(2) „<...>tinkamo elgesio skatinimu<...>“(2)	7
	Bausmių taikymo principas	„<...>Drausminimo priemonėmis<...>“(3) „<...>bausmių metodus<...>“(3) „<...>vaikas stovi kampe iki kol apgalvoja savo poelgį ir atsiprašo<...>“(1) „<...>Neleidžiu žaisti<...>“(3)	10
	Kreipimasis į pagalbą specialistus	„<...>kreipiuosi pagalbos į psichologą<...>“(2) „<...>bendrauju su soc. pedagoge<...>“(1)	3
	Sprendimo būdai netaikomi	„<...>Neišsprendžiam<...>“(2) „<...>problemos išsprendžia savaime<...>“(1)	3

Siekdami išspręsti kylančius vaiko elgesio ir bendravimo sunkumus, tėvai dažniausiai kalbasi apie netinkamą elgesį su savo vaiku bei taiko bausmių (<...>bausmių metodus<...>)bei pasekmių taikymo principus (<...>apriboju mėgstamas veiklas<...>).F. Smit, G. Driessen ir kt. (2007), atlikti tyrimai rodo, kad tėvų bendradarbiavimas su pedagogais skatina vaiko vertybių ir siekių tolesniame gyvenime formavimąsi, bendrąjį vaiko gerovės augimą. Siekiant išsiaiškinti kaip tėvai ir ikimokyklinio ugdymo įstaiga bendradarbiauja sprendžiant vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus (žr. 20 pav.), bei kaip tėvai yra informuojami apie teikiamą pagalbą vaikui (žr. 21 pav.), respondentų buvo prašoma pateikti savo patirtį šiame procese.

20 pav. Ikimokyklinio ugdymo įstaigos ir tėvų bendradarbiavimas sprendžiant elgesio ir bendravimo sunkumus. Tėvų požiūris(N=110)

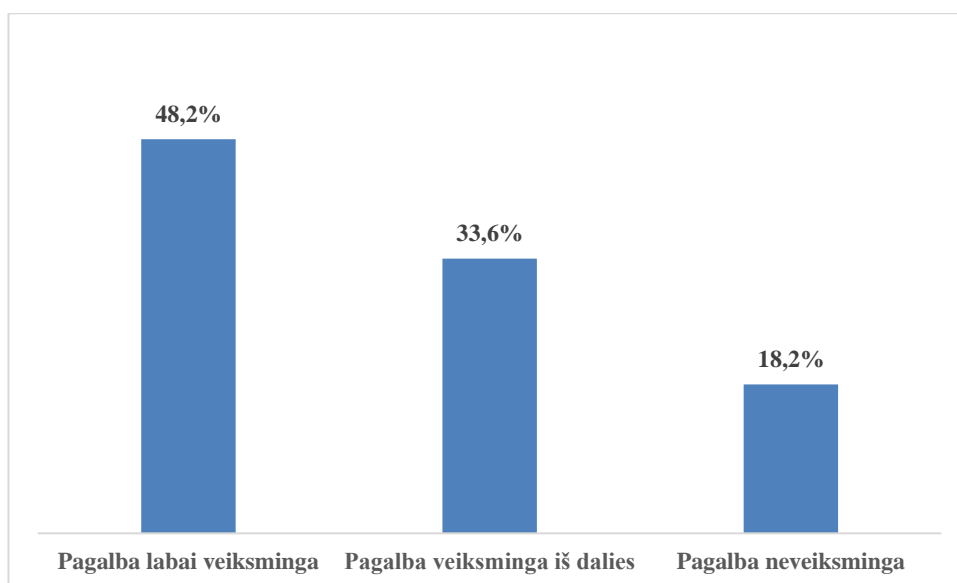
Tyrimo duomenų analizė rodo, kad dauguma tėvų (65,5%), siekiant įveikti vaikų elgesio sunkumus dažniausiai individualiai bendrauja su pedagogu, 31,8% tėvų pasisakė, kad konsultuojasi ir su pedagogu, ir su socialiniu pedagogu. Respondentų atsakymų rezultatai rodo, kad sprendžiant ir siekiant įveikti vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus, tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo procesas vyksta individualiane tėvų – pedagogų lygmenyje. Nors dalis respondentų teigė, kad bendradarbiauja ir su pedagogu, ir su socialiniu pedagogu, galima daryti prielaidą, kad tėvai labiau pasitiki ikimokyklinio ugdymo įstaigose dirbančių pedagogų pagalba. Kai kurie tėvai, dar abejingai vertina švietimo pagalbos specialistus, kurie padeda ir teikia pagalbą įveikiant elgesio ir bendravimo sunkumus. Diskutuotina, kaip yra suteikiama informacija tėvams apie ikimokyklinio ugdymo įstaigose teikiamą socialinę pedagoginę pagalbą ir specialistų teikiamas paslaugas. Todėl respondentų buvo prašoma nurodyti kaip yra suteikiama informacija tėvams apie teikiamą pagalbą vaikui ikimokyklinio ugdymo įstaigoje (žr.21 pav.).

21 pav. Informacija tėvams apie teikiamą pagalbą vaikui ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Tėvų požiūris(N=110)

Tyrimo rezultatai atskleidžia, kad tėvai iš dalies yra informuojami apie organizuojamą bei vykdomą pagalbos vaikui procesą. Tyrimo respondentai pažymi, kad bendradarbiavimo valdymo procese trūksta pedagoginio švietimo formų ir būdų, kurie gerintų ir tobulintų kokybišką ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo(si) procesą.

Apibendrinant tyrimo rezultatus galima remtis A. Juodaitytės, R. Gaučaitės, A. Kazlauskienės (2009) teiginiais, kad informavimo, kaip pagrindinės bendravimo formos situacija gerėja, nes gausėja sklaidos būdų ir formų, didėja prieinamumas. Informavimas ir patarimai tėvams (konsultavimas) yra pagrindinė ir labiausiai išreikšta tėvų/šeimoms ir mokyklos bendradarbiavimo forma. Tinkama forma būtų tam tikros sferos specialistų pravedamos paskaitos ir suteikiama informacija tėvams rūpimais klausimais. Nuomonės išreiškimas, bendras problemų sprendimo būdų ieškojimas, lūkesčių išsakymas ir konstruktyvių santykių kūrimas lemia sėkmingą tėvų įsitraukimą į bendradarbiavimo procesą.

22 pav. Pagalbos vaikui, turinčiam elgesio ir bendravimo sunkumų veiksmingumo vertinimas. Tėvų požiūris(N=110)

Sėkmingas tėvų, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimo valdymo procesas turi būti grindžiamas glaudžiais, pozityviais vadovų, tėvų pedagogų ir specialistų tarpusavio santykiais.

Siekiant atskleisti, kokia tėvams yra reikalinga pagalba ir ką jie rekomenduotų tobulinti tėvų, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimo valdymo procese, įveikiant vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus, atviro tipo klausime respondentų buvo prašoma pateikti savo požiūrį. Atsakymai buvo apibendrinti turinio analizės metodu, išskirtos kategorijos ir subkategorijos

16 lentelė. Bendradarbiavimo valdymo proceso tobulinimo galimybės ir rekomendacijos. Tėvų požiūris (N=110)

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai	Skaičius
Proceso dalyvių tarpusavio sąveika	Komandinis darbas	<p>„<...>Bendradarbiavimas turi būti iš abiejų pusių<...>“(1)</p> <p>„<...>Didesnis bendradarbiavimas su tėvais ir auklėtojais vaikų atžvilgiu<...>(2)</p> <p>„<...>Daugiau bendravimo su tėvais ir vaiku;<...>“(1)</p> <p>„<...>su tėvais bendradarbiauti, pasakoti, patarti ir pasitarti visiems kartu<...>“(1)</p> <p>„<...>Tėvų, vaiko ir specialisto susitikimus<...>“</p> <p>„<...>Šnekėtis ne vien su auklėtojom ir vaiku, o ir su pačia socialine pedagoge“<...>“(1)</p> <p>„<...>labai bendradarbiaujame su auklėtoja ir soc. pedagoge<...>“(1)</p> <p>„<...>Daugiau pedagogams bendradarbiauti su tėvais,<...>“(1)</p> <p>„<...>Bendradarbiavimo su kitais specialistais<...>“(1)</p> <p>„<...>Visiems darbuotojams įsigilinti į bendravimą su vaikais ir tėvais<...>(1)</p>	10

16 lentelės tęsinys 85 puslapyje

16 lentelės tęsinys

<i>Kategorija</i>	<i>Subkategorija</i>	<i>Iliustruojantys teiginiai</i>	<i>Skaičius</i>
Proceso dalyvių tarpusavio sąveika	Pagalbos vaikui specialistų paslaugų plėtojimas	<p>„<...>Įdarbinti specialistus: soc. pedagogą ar psichologą;<....>(1)</p> <p>„<...>Daugiau dirbančių specialistų, kurie suteiktų pagalbą bei konsultacijas kaip padėti tokiems vaikams ir jų tėvams<...>“(4)</p> <p>„<...>Kad daugiau dirbtų specialistų, kurie patartų ką daryti, kai vaikai elgiasi problemiška bei padėtų išmokyti juos elgtis gerai<...>“(1)</p> <p>„<...>daugiau laiko specialistams dirbti su tokiais vaikams<...>“(1)</p> <p>„<...>Daugiau skirti finansavimo kad specialistų būtų daugiau arba dirbtų kasdien <...>“(1)</p> <p>„<...>turėtų būti psichologė darželyje<...>“(1)</p> <p>„<...>Specialistų pagalbos(psichologas,spec.pedagogas,socialinis,pedagogai, kad visi bendradarbiautų<...>“(2)</p> <p>„<...>gero vaikų psichologo <...>“(1)</p> <p>„<...>psichologas<...>“(2)</p> <p>„<...>darželis turėtų psichologą į kurįgalėtų kreiptis<...>“(1)</p>	15
	Tėvų įtraukimas	<p>„<...>bendradarbiauti su tėvais<...>“(2)</p> <p>„<...>Tėvai turėtų rūpintis kalbėtis su vaiku<...>“(1)“<...>Labiau įtraukti tėvus<...>“(1)</p>	4
Bendradarbiavimo formų taikymas	Individualus bendravimas	<p>„<...>teikti informaciją kaip elgtis ir bendrauti su vaiku, kai jis neklauso ir elgiasi piktybiškai<...>“(1)</p> <p>„<...>Daugiau kabėtis su tėvais<...>“(1)“<...>bendrauti su tėvais ta tema<...>“(1)“<...>Auklėtojom kalbėtis su vaiko tėveliais <...>“(1)</p>	4
	Renginiai, edukacinės išvykos	<p>„<...>Daugiau švietėjiškų programų;<...>“(1)</p> <p>„<...>organizuoti daugiau mokymų, “gyvų” pranešimų tėvams<...>“(1)</p> <p>„<...>švietėjiškos informacijos prieinamumą <...>“(1)</p>	3

16 lentelės tęsinys 86 puslapyje

16 lentelės tęsinys

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai	Skaičius
Valdymas	Vadovų įsitraukimas	<p>„<...>Labai džiaugiuosi, kad kai pasikeitė vadovybė labai pasijuto, kad dirba geri pedagogai, kurie siekia padėti ir vaikui ir tėvams, organizuoja renginius, seminarus<...>“(1)</p> <p>„<...>direktorė padėtų spręsti vaikų elgesio problemas<...>“(1)</p> <p>„Direktorei pasidomėti vaikais kuriems sunku darželyje ir padėti auklėtojais, soc.pedagogeis, logopedais<...>“(1)</p> <p>„<...>Jeigu direktorė atsižvelgtų į pagalbą kiekvienai šeimai, kuriai jos reikia turbūt pagalba būtų veiksmingesnė<...>“(1)</p> <p>„<...>vadovams skirti dėmesio į vaikų elgesio problemas, padėti pedagogams<...>“(1)</p> <p>„<...>kad nekentėtų kiti vaikai pasiūlyti neklaužados tėvams pasieškoti kitos įstaigos<...>“(1)</p>	6
	Pedagogų kompetencija	<p>„<...>Auklėtojos turėtų atnaujinti žinias apie bendravimą su šiuolaikiniais vaikais<...>“(1)</p> <p>“<...>Pedagogams tobulinti savo kompetencijas bendraujant su vaiku ir sprendžiant elgesio sunkumus<...>(1)</p>	2
	Patenkinti lūkesčiai bendradarbiavimo procese	<p>„<...>Esu patenkinta visa teikiama pagalba ir teikiama informacija apie mano vaiko elgesį<...>“(3)</p> <p>„<...>Manau, kad ugdymo įstaigos siūlo pakankamai daug pagalbos<...>“(1)</p> <p>„<...>tenkina įstaigoje vykdoma pagalba vaikui<...>“(1)</p>	5
	Nepatenkinti lūkesčiai bendradarbiavimo procese	<p>„<...>Trūksta atsakymo tėvams kurių vaikai patiria nekontroliuojamų vaikų elgesio, kas buvo daryta, kas taikyta ir ar tėvai pastebėjo pokyčius<...>“(1)</p> <p>„<...>Niekas man nepadedą spręsti problemų, kurios yra pakankamai didelės su mano vaiko elgesiu<...>“(1)</p> <p>„<...>Pastebėjau, kad labai kalbama, kad darželis bendradarbiauja, tačiau nepastebėjau, kad su mumis tėvais būtų labai bendraujama ar pasikalbama individualiai<...>“(1)</p>	3

Tyrimo rezultatai atskleidžia, kad tyrime dalyvavusių tėvų požiūriu, ikimokyklinio ugdymo įstaigose yra nepakankamai išplėtotą pagalbą vaikui sistemą (<...>Kad daugiau dirbtų specialistų, kurie patartų ką daryti kai vaikai elgiasi problemiška bei padėtų išmokyti juos elgtis gerai<...>). Remiantis 2018 metų Lietuvos statistiniais duomenimis, ikimokyklinio ugdymo įstaigose dirba 88 socialiniai pedagogai, 530 logopedai, 52 psichologai. Tyrimų dalyvių požiūris atskleidžia, kad socialinių pedagogų ir psichologų, kurie teiktų švietimo pagalbą, yra didelis. Tėvai, kaip ir

pedagogai kaip viena svarbiausių tobulinimo galimybę siūlo didinti pagalbą teikiančių specialistų vaikui kiekį. Taip pat, kaip vieną reikšmingų aspektų, kurie efektyvintų bendradarbiavimo procesą, tyrimo respondentai paminėjo komandinio darbo veiklos tobulinimą (<...>*Didesnis bendradarbiavimas su tėvais ir auklėtojais vaikų atžvilgiu*<...>) bei vadovų įsitraukimą (<...>*Jeigu direktorė atsižvelgtų į pagalbą kiekvienai šeimai, kuriai jos reikia turbūt pagalba būtų veiksmingesnė*<...>). Tai leidžia daryti prielaidą, kad bendradarbiavimo valdymo procese nuo įstaigos vadovo požiūrio į bendradarbiavimą, jo paties sugebėjimo organizuoti komandinį darbą, pačiam bendradarbiauti su visais proceso dalyviais, priklauso sėkmingas veiklos įgyvendinimo rezultatas.

Kaip akcentuoja A. Gumuliauskienė, J. Smilgienė (2010), kokybė kaip nuolatinis tobulėjimas ir mokymasis yra veiklos ir įsitikinimų kelias, pabrėžiantis nuolatinių tobulėjimo paieškų svarbą, akcentuojant švietimo paslaugas teikiančių organizacijų atsakomybę dėl joms deleguotų funkcijų veiksmingo realizavimo, kuris reiškia vidinį bei išorinį organizacijos veiklos kryptingumą bei dermę.

Apibendrinant tyrimo rezultatus galima daryti prielaidą, kad visiems ugdymo(si) proceso dalyviams svarbiausia bendradarbiavimo procese yra visų ugdymo(si) proceso dalyvių teikiama kompleksinė pagalba, ieškant problemos sprendimo būdų, kurioje svarbiausią vaidmenį atlieka ikimokyklinio ugdymo įstaigos vadovų, tėvų, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimas įveikiant vaikų elgesio bendravimo sunkumus, ne tik individualiame lygmenyje, bet visos institucijos mastu. Ikimokyklinio ugdymo įstaigų vadovų tikslas turėtų būti nuolat vertinti bendradarbiavimo proceso veiksmingumą ir efektyvumą.

Tyrimo rezultatai atskleidžia, kad pedagoginėje veikloje dažnai susiduriama su ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio ir bendravimo sunkumais, ir nors dauguma tyrime dalyvavusių respondentų nurodo, kad bendradarbiavimo proceso valdymas bei jo planavimo organizavimo ir vykdymo etapai veikia efektyviai, išryškėja, tai, kad sistema veikia individualiu pedagogų – tėvų lygmeniu. Bendradarbiavimo valdymo procese didelę reikšmę specialistams, pedagogams ir tėvams turi pagalbos vaikui specialistų paslaugų plėtojimas, komandinis darbas, vadovų ir tėvų įsitraukimas.

DISKUSIJA

Šiomis dienomis viena aktualiausių švietimo kokybės užtikrinimo uždavinys – gerinti ir tobulinti ikimokyklinių ugdymo įstaigų veiklą. Vienas iš svarbiausių ikimokyklinio ugdymo įstaigų vadovų uždavinys – užtikrinti ir vykdyti kokybišką ir efektyvų valdymą, kuriame svarbią funkciją atlieka bendradarbiavimo procesas. Daugelio mokslininkų tyrimai rodo, kad siekiant užtikrinti kokybišką vaiko ugdymą, jo socializaciją visuomenėje, reikalingas ir būtinas visų vaiko ugdymo(si) procese dalyvaujančių dalyvių bendradarbiavimas. Kadangi daugėja ikimokyklinio amžiaus vaikų, kurie turi elgesio ir bendravimo sunkumų, labai reikalinga švietimo pagalbos specialistų teikiama pagalba vaikui sistema.

Daugelis mokslininkų pastebi, kad trūksta bendradarbiavimo valdymo ir koordinavimo modelio, sistemos kūrimo. Ikimokyklinio ugdymo įstaigose šis procesas vyksta individualiu tėvų – pedagogų, tėvų - specialistų, o ne visos institucijos lygmeniu.

Atlikto tyrimo rezultatai atskleidžia, kad pedagoginėje veikloje dažnai susiduriama su ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio ir bendravimo sunkumais, kurie pasireiškia netinkamais santykiais su bendraamžiais, negebėjimu tinkamai reikšti emocijas, elgesio taisyklių nesilaikymu. Spręsdami vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus pedagogai yra linkę kreiptis pagalbos į specialistus, tačiau tyrimo rezultatai parodo, kad švietimo pagalbos specialistų, dirbančių ikimokyklinio ugdymo įstaigose yra nedidelė dalis. Kadangi tyrimo rezultatai rodo, kad kaip pagalbos vaikui sistema, ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, daugiausiai funkcionuoja Vaiko gerovės komisija, būtų galima tobulinti jos funkcionavimą, vadovams efektyviau organizuojant komandinę veiklą, bei nuolat įvertinti pagalbos vaikui sistemos funkcionavimą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Ir nors dauguma tyrime dalyvavusių respondentų nurodo, kad bendradarbiavimo proceso valdymas bei jo planavimo organizavimo ir vykdymo etapai veikia efektyviai, išryškėja, tai, kad kai kuriose ikimokyklinio ugdymo įstaigose, sistema veikia individualiu pedagogų – tėvų lygmeniu. Bendradarbiavimo valdymo procese didelę reikšmę specialistams, pedagogams ir tėvams turi pagalbos vaikui specialistų paslaugų plėtojimas, komandinis darbas, vadovų ir tėvų įsitraukimas. Bendradarbiavimo valdymas turėtų būti grindžiamas efektyvesniu bendradarbiavimo proceso veiklos planavimu ir įgyvendinimu, nuolatiniu pagalbos vaikui sistemos ikimokyklinio ugdymo įstaigoje funkcionavimo bei veiksmingumo tobulinimu.

Tyrimą papildyti ir pratęsti būtų galima siekiant išsiaiškinti vadovų požiūrį į tėvų, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimo valdymo galimybes ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, ištirti vadovų požiūrį į šio proceso organizavimą, efektyvų funkcionavimą ir tobulinimo galimybes.

IŠVADOS

1. Atlikus šeimos ir ikimokyklinio ugdymo įstaigos bendradarbiavimo reikšmingumo teorinę analizę ir išanalizavus mokslinės literatūros šaltinius, strateginius ir norminius švietimo dokumentus, išsiaiškinta tai, kad šeima yra pagrindinė ugdymo institucija, kuri ugdo vaiką bendrauti ir bendradarbiauti, tenkina vaiko individualius poreikius. Šeimos ir ikimokyklinio ugdymo įstaigos bendradarbiavimas įtakoja vaiko, kaip asmenybės formavimąsi bei ugdo jį prisitaikyti socialinėje aplinkoje.
2. Bendradarbiavimo procesas yra paremtas partnerystės ir dalyvavimo principu, komandiniu darbu ir siekiant sėkmingos proceso eigos bei įgyvendinimo, būtina nuolat ieškoti būdų ir formų, kurios skatintų lygiaverčius tėvų, pedagogų ir specialistų santykius, kurių dėka būtų pasiektas efektyvus tarpusavio bendravimo ir bendradarbiavimo procesas. Šiam procesui įgyvendinti svarbų vaidmenį atlieka sukurta ir vykdoma švietimo pagalbos sistema ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Siekiant įtraukti tėvus ir kitus ugdymo(si) proceso dalyvius reikia efektyviai formuoti pozityvius santykius, savanoriškumą, įsipareigoti bendrai veiklai, skatinti pasitikėjimą bei pagarbą vieni kitiems, įsiklausyti į kiekvieno proceso dalyvio lūkesčius, remtis glaudžia komunikacija, bei suteikti pagrindą šeimai jaustis komandos nare.
3. Siekiant sėkmingo vaiko socializacijos proceso ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, įveikiant vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus, kiekvienos ikimokyklinio ugdymo įstaigos pagalbos vaikui sistemos modelis turėtų remtis personalizuotu ugdymu. Pedagogų, tėvų, pagalbos specialistų bendradarbiavimo valdymo procesas turėtų būti organizuojamas atsižvelgiant į kiekvieno individo poreikius, jį supančią aplinką, laikant vaiką lygiaverčiu partneriu, akcentuojant jo gebėjimus ir lūkesčius.
4. Bendradarbiavimo procese labai svarbu vadovautis socialinio konstruktyvizmo metodologine nuostata, kuria remiantis, ugdymo turinys remiasi bendruomenės sąveika, kasdienių problemų sprendimu, dalijimuisi patirtimi, pozityviais pokyčiais, galimybėms ir gebėjimams. Siekiant bendradarbiavimo valdymo proceso veiksmingumo, svarbu remtis visais valdymo vystymo aspektais, kurio pagrindinė sudedamoji dalis yra planavimas, organizavimas, koordinavimas ir vykdymas, kontrolė.
5. Tyrimo duomenimis visi tyrimo dalyviai pirmenybę teikia kompleksinei pagalbai įveikiant ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus, ikimokyklinio ugdymo įstaigose. Tėvų įtraukimas vyksta per individualaus bendradarbiavimo proceso lygmenį, todėl rezultatai parodo, kad bendradarbiavimo sistema valdoma nepakankamai efektyviai.

6. Tyrimo rezultatai iš dalies patvirtina iškeltą tyrimo hipotezę, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, bendradarbiavimo proceso valdymo sistema veikia individualiu pedagogų – tėvų, tėvų ir specialistų lygmeniu. Todėl valdoma sistema, nėra pakankamai veiksminga.

7. Tyrimo duomenys atskleidžia, kad bendradarbiavimo valdymas yra tobulintinas pagalbos vaikui specialistų paslaugų plėtojimo, vadovų įsitraukimo bei pedagoginio švietimo srityse. Išsiaiškinta, kad yra būtinas bendradarbiavimo valdymo sistemos tobulinimas, nuolat įvertinant šio proceso kokybę ir funkcionavimą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje.

REKOMENDACIJOS

1. Siekiant teikti kokybiškas ikimokyklinio ugdymo paslaugas bei veiklos kokybės, ikimokyklinio ugdymo įstaiga, turėtų skatinti ir įtraukti tėvus, pedagogus ir specialistus į bendradarbiavimo proceso valdymą. Efektyviai planuoti, organizuoti ir vykdyti komandinį darbą, kuris apima visus bendradarbiavimo proceso, įveikiant vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus, dalyvius.
2. Ikimokyklinio ugdymo įstaigų vadovams kurti efektyvią ir veiksmingą bendradarbiavimo proceso sistemą, grindžiamą pozityvių ir konstruktyvių visų proceso dalyvių santykių kūrimu, tėvų, pedagogų ir specialistų įtraukimu.
3. Ikimokyklinio ugdymo įstaigos vadovams kurti pedagoginio švietimo sistemą: tėvams, pedagogams, specialistams ir visai bendruomenei rengti švietėjiškas paskaitas, kursus, seminarus, edukacines ir atviras veiklas, kurios tobulintų tiek tėvų, tiek pedagogų ir specialistų kompetencijas bei bendradarbiavimo formavimo principą.
4. Plėtoti pagalbos vaikui specialistų paslaugas. Įdarbinti daugiau švietimo pagalbos specialistų: socialinių pedagogų, psichologų ir kt. kurie efektyviai bendradarbiautų su visais ugdymo(si) proceso dalyviais, konsultuotų, kartu su vadovais, tėvais ir pedagogais spręstų kylančius ir esamus vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus.
5. Teikti aktualią informaciją apie pagalbos vaikui organizavimo procesą, visais efektyvaus informavimo būdais ir priemonėmis. Semtis gerosios patirties iš kitų švietimo įstaigų vadovų, pedagogų, švietimo pagalbos specialistų.
6. Vadovams vertinti ir įsivertinti bendradarbiavimo valdymo efektyvumą, kurti ir plėtoti bendradarbiavimo sistemos plėtotę, nuolat ją tobulinti. Naudoti grįžtamąjį ryšį, įvertinant tėvų, pedagogų ir specialistų lūkesčių ir poreikių įgyvendinimą bendradarbiavimo procese.
7. Siekti kokybiško bendradarbiavimo sistemos funkcionavimo ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, įveikiant vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus.

LITERATŪRA

1. Ališauskas, A., Šimkienė, G. (2013). Mokytojų patirtys, ugdant mokinius, turinčius elgesio ir emocijų problemų. *Specialusis ugdymas*. 2013. Nr. 1 (28), p. 51–61.
2. Ališauskas, A. (2002). *Vaikų raidos ypatingumų ir specialiųjų ugdymo(si) poreikių įvertinimas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
3. Ališauskienė, S.; Miltenienė, L. (2004). *Bendradarbiavimas tenkinant specialiuosius ugdymosi poreikius*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
4. Ališauskienė, S. (2005). *Ankstyvoji intervencija vaikystėje: monografija*. Šiaulių universitetas.
5. Ambrukaitis J., Antonovaitė I. (2002). Komandinio darbo bruožai, tenkinant specialiuosius mokinių poreikius bendrojo lavinimo mokykloje. *Specialiųjų poreikių vaikų ugdymas, VI dalis*.
6. Bajoriūnas, Z. (2004). *Šeimos ugdymo mokslas ir praktika: studijų knyga*. Vilnius: Kronta.
7. Baranauskienė, I. (2014). *Teorijos ir praktikos sąsajos jungtinės II pakopos socialinio darbo studijų programos mokslinės tiriamosios praktikos procese*. Vilnius.
8. Barkauskienė, R., Paulaitienė, L., Čekuolienė, D. (2014). Elgesio sunkumai ir asmenybės bruožai vaikystėje. *Psichologija*. Nr. 50.
9. Barkauskienė, R. (2005). Stresinių šeimos gyvenimo įvykių sąsajos su mokymosi negalių turinčių vaikų psichologiniu pažeidžiamumu. *Socialinis darbas*. Nr. 41 (1),
10. Bennett, B., Stevahn, L. (2000). *Mokymasis bendradarbiaujant: kur jausmai ir protas susitinka*. Vilnius: „Garnelis“.
11. Berger, P. L., Luckmann, Th. (1999). *Socialinis tikrovės konstravimas. Žinojimo sociologijos traktatas*. Vilnius: Pradai.
12. Biliūnienė, J., Miltenienė, L. (2013). Tėvų įveikiančių vaikų elgesio ir emocijų sunkumus, patirtis: anketinės apklausos rezultatų analizė. *Jaunųjų mokslininkų darbai*. Nr. 2.
13. Bitinas, B. (2013). *Rinktiniai edukologijos raštai. I tomas*. Vilnius.
14. Bitinas, B., Rupšienė, L., Žydžiūnaitė, V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija*. Klaipėda.
15. Bydam, J. (2000). *Pedagogika*. Vilnius. Charibdė.
16. Breidokienė, R., Ignatovičienė, S. (2015). *Pozityvios tėvystės įgūdžių ugdymo metodinės rekomendacijos*. Vilnius.
17. Burvytė, S. (2013). Šeimos ir ikimokyklinių ugdymo institucijų bendradarbiavimas: pozityviosios tėvystės skatinimo aspektas. *Socialinis ugdymas*. Nr. 3.
18. Buzaitytė-Kašalynienė, J., Gudžinskienė, V., Gasparavičiūtė, D., Radvilė, A. (2018). *Ugdymosi poreikių, kylančių dėl nepalankių aplinkos veiksnių, atpažinimo kriterijai ir*

rekomendacijos dėl individualios pagalbos mokiniams, turintiems ugdymosi poreikių dėl nepalankių aplinkos veiksnių. Kaunas.

19. Čegyė, D; Ališauskienė, S. (2009). Specialistų komandos bendroji pasidalyta kompetencija tenkinant vaikų specialiuosius poreikius: koncepto analizė. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, Nr. 1 (22).
20. Dabartinis lietuvių kalbos žodynas (1993). Vilnius.
21. Dale, N. (1996). *Working with families of children with special needs: partnership and practice.* London: Routledge.
22. Dėl mokyklos vaiko gerovės komisijos sudarymo ir jos darbo organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo (2011). Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. V-579.
23. Dėl pedagoginės ir psichologinės pagalbos teikimo modelio (2003). Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. ISAK-897.
24. Dėl socialinio pedagogo kvalifikacinių reikalavimų ir pareiginių instrukcijų patvirtinimo (2001). Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. 1667.
25. Dėl Geros mokyklos koncepcijos patvirtinimo. (2015). Lietuvos Respublikos švietimo ministro įsakymas. Nr. V-1308.
26. Dėl Valstybinės šeimos politikos koncepcijos patvirtinimo. (2008). Lietuvos Respublikos Seimas. Nr. X-1569.
27. Dikavičius, V., Stoškus, S. (2003). *Visuotinė kokybės vadyba.* Kaunas: „Technologija“.
28. Dobranskienė, R. (2004). *Mokyklos bendruomenės vadyba.* Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
29. Elgesio ar (ir) emocijų sunkumų arba sutrikimų turintys vaikai: ugdymo ir pagalbos teikimo specifika (2017). *Švietimo problemos analizė. Nr. 5* (161).
30. Epstein, J. (1995). *School, family, community partnerships: caring for the children we share.* Phi Delta Kappan. Nr. 76. (9)
31. Fullan M. (1998). *Pokyčių jėgos: Skverbimasis į ugdymo reformos gelmes.* Vilnius: Tyto alba.
32. Galkienė, A. (2001). *Keli integruoto ugdymo aspektai.* Vilnius: „Viltis“.
33. Gedminienė D., Gumuliauskienė a. (2008). Ugdymo kokybės vertinimas bendrojo lavinimo mokykloje : mokytojų ir mokinių požiūris. *Acta Pedagogica Vilensia.* Nr. 21
34. Gedvilienė, G; Teresevičienė, M. (2000). *Mokymasis bendradarbiaujant.* Vilnius: „Garnelis“.
35. Geležinienė, R., Vasiliauskienė, L., Vyšniauskienė, A. (2011). *Mokomės kartu. Metodinės rekomendacijos mokytojams ir švietimo pagalbos teikėjams.* Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras.
36. Gerulaitis, D. (2007). Tėvų įsitraukimo į vaiko ugdymo(si) procesą plėtotė specialiojoje mokykloje. *Daktaro disertacija.* Šiaulių universitetas.

37. Gevorgianienė, V. (2003). Pedagogų ir tėvų bendradarbiavimas ugdant specialiujų poreikių turinčius vaikus. *Specialiojo ugdymo pagrindai*.
38. Grudžinskytė, A. (2009). Darželio auklėtojų požiūris į švietimo pagalbą 3–6 metų socialinės rizikos šeimų vaikams. *Jaunųjų mokslininkų darbai*. Nr. 1 (22).
39. Gumuliauskienė, A., Starkutė, J. (2018). Theoretical modeling of the collaboration between consumers and providers of educational services in the implementation of school's mission. *Social welfare interdisciplinary approach*, 8 (1).
40. Gumuliauskienė, A. (2014). *Švietimo politikos įgyvendinimas švietimo organizacijų kaitos sąlygomis. Mokslo darbų apžvalga*. Vilnius.
41. Gumuliauskienė, A., Smilgienė, J. (2010). Ugdymo kokybės kaip švietimo politikos prioriteto raiškabendrojo lavinimo mokyklų strateginiuose planuose. *Mokytojų ugdymas*. Nr. 15 (2).
42. Hansen, K., Kaufmann, R., Saifer, S. (1997). *Ugdymas ir demokratijos kultūra. Ikimokyklinis amžius*. "Lietus".
43. Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos. (2015). Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Vilnius.
44. Ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo vadybos kokybės vertinimo ataskaita. (2009). Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija: Mokytojų kompetencijos centras.
45. Indrašienė, V; Suboč, V. (2008). Tėvų požiūris į socialinės pedagoginės pagalbos mokykloje organizavimą. *Socialinis ugdymas*. Nr.5 (16)
46. Inkluzinis ugdymas ir komandinė pagalba mokiniui. Metodinės rekomendacijos mokytojams, švietimo pagalbos teikėjams. (2011). Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras.
47. Jorutyte, I., Budreikaitė, A. (2005). Tėvų dalyvavimas ikimokyklinės įstaigos bendruomenės valdymo procese. *Pedagogika*.
48. Johnson, L. (2003). *Socialinio darbo praktika: bendrasis požiūris*. Vilnius: VU Specialiosios psichologijos laboratorija.
49. Jacikevičienė, O., Rupšienė, L. (1999). *Bendradarbiavimas ir kooperacija*. Klaipėda: Klaipėdos universitetas.
50. Juodaitytė A. Martišauskienė D. (2000) Ikimokyklinio ugdymo kokybės valdymo prasmių kontekstualizavimasis Lietuvos Respublikos švietimo dokumentuose. *Mokytojų ugdymas*. Nr. 11 (2).
51. Juodaitytė, A., Gaučaitė, R. ir Kazlauskienė, A. (2009). *Informavimas apie ikimokyklinį, priešmokyklinį ugdymą ir švietimo pagalbą*. „Lucilijus“
52. Juodaitytė, A., Rūdytė, K. (2009). Diskursas kaip socialinių – edukacinių reiškinų kontekstualaus supratimo metodologinė prieiga. *Mokytojų ugdymas*. Nr. 12.

53. Juodaitytė, A., Karzinauskienė, R. (2007). Kokybės vadybos principų raiška mokyklos ir šeimos bendradarbiavimo procesuose. *Mokytojų ugdymas*. Nr. 9.
54. Juodaitytė, A. (2004). *Maži vaikai kaip socialinė grupė: socializacijos procesų ir pasiekimų tyrimai*. ŠU Edukologijos katedra.
55. Juodaitytė, A. (2003). *Socializacija ir ugdymas vaikystėje*. Vilnius.
56. Juodaitytė, A. (2003). *Vaikystės fenomenas: socialinis – edukacinis aspektas*. Šiaulių universiteto leidykla.
57. Juodeikaitė, A.; Pocevičienė, R. (2004). *Socialinis ugdymas: socialinė teorija ir praktika*. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
58. Jovaiša, L. (2001). *Edukologijos pradmenys*. Šiaulių universiteto leidykla.
59. Juozulynas, A., Jurgelėnas, A., Narkauskaitė, L., Venalis, A. (2014). Vaikų agresyvaus elgesio priežastys. *Visuomenės sveikata*. Nr. 4.
60. Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas.
61. Kontautienė, R. (2010). *Bendradarbiavimo sistema ir jos valdymas mokykloje*. Klaipėda.
62. Kovaitė, K. (2016). Kompleksinės pagalbos ankstyvojo amžiaus vaikams ir šeimoms modeliavimo prielaidos. *Socialinis ugdymas*. Nr. 3.
63. Kovienė, S. (2017). Tėvų įsitraukimas į ikimokyklinės ugdymo įstaigos veiklą: tėvų nuomonė. *Švietimas, politika, vadyba*. Nr. 9 (2).
64. Kučinskas, V.; Kučinskienė, R. (2000). *Socialinis darbas švietimo sistemoje*. Klaipėda.
65. Kviesskienė, G., Kviesska, V. (2018). Personalizuoto ugdymosi inovacijos ir sumanioji komunikacija. *Socialinis ugdymas*. Nr. 1.
66. Kviesskienė, G. (2003). *Socializacija ir vaiko gerovė*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
67. Lamanuskas, V. (2009). Nuo kokybės valdymo prie valdymo kokybės: sisteminis požiūris. *Švietimas: politika, vadyba, kokybė/ Education policy, management, quality*. Nr. 1 (1).
68. Leliūgienė, I., Simanavičiūtė, G. (2010). Pedagoginis tėvų švietimas kaip sėkmingos vaikų socializacijos prielaida. *Socialinis darbas*. Nr. 9.
69. Leliūgienė, I. (2003). *Socialinė pedagogika*. Kaunas: „Technologija“
70. Leliūgienė, I., Baršauskienė, V., Mertinkaitytė, E. (2008). Socialinio pedagogo vadybinė veikla. *Mokslo darbai*. Nr. 7 (3).
71. Lesinskienė, S. ir Karalienė, V. (2008). *Emocinės raidos įtaka tolimesniam vaiko asmenybės vystymuisi: Metodinės rekomendacijos pedagoginių psichologinių tarnybų specialistams, ikimokyklinio ugdymo pedagogams, tėvams*. Vilnius. Prieiga per internetą: <http://portalas.emokykla.lt/Documents/Methodiniai%20leidiniai/SPPC/emocines.pdf>

72. Lietuvos Respublikos Valstybės Kontrolės 2018 m. Valstybinio Audito rekomendacijos. Prieiga per internetą: https://www.vkontrole.lt/atviri_duomenys_rekomendacijos.aspx
73. Lietuvos švietimas skaičiais 2018. Ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas. Prieiga per internetą: <https://www.smm.lt/web/lt/teisesaktai/tyrimai-ir-analizes/statistika>
74. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2011). Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Nr. XI-1281
75. Luobikienė, I. (2010). *Sociologinių tyrimų metodika*. Kaunas „Technologija“.
76. Martišauskienė, D., Trakšėlys, K. (2017). Švietimo paslaugų kokybės valdymo vertinimas. Tėvų požiūris. *Tiltai*. Nr. 2, 103–118.
77. Martišauskienė, E. (2015). *Edukologijos inžinerijos link: teorijos ir praktikos sanglauda*. Vilnius: Lietuvos edukologijos universiteto leidykla.
78. Martišauskienė, D. (2012). Pedagogų ir tėvų bendradarbiavimo kokybė – vienas pedagogų veiklos profesionalumą lemiančių veiksnių. *Tiltai*. Nr. 2.
79. Martišauskienė, D. (2010). Ikimokyklinių ugdymo paslaugų kokybės valdymo modeliavimas tiriant tėvų – vartotojų poreikius. *Daktaro disertacija*. Šiaulių universitetas.
80. Merkys, G. (1995). *Pedagoginio tyrimo metodologijos pradmenys*. Šiauliai.
81. Myers, D. (2008). *Socialinė psichologija*. Poligrafija ir informatika.
82. Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti (2006). Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Vilnius.
83. Merfeldaitė, O. (2009). Tėvų ir mokyklos bendradarbiavimo stiprinimas sprendžiant vaikų socializacijos problemas. *Socialinis ugdymas*. Nr. 8 (19).
84. Misiukevičienė, O., Putauskienė, A. (2009). *Socialinio pedagogo darbo vadovas: praktinės metodinės rekomendacijos*. Baltos lankos.
85. Miltenienė, L. (2005). Bendradarbiavimo modelio konstravimas tenkinant specialiuosius ugdymosi poreikius. *Daktaro disertacija*. Šiaulių universitetas.
86. Miltenienė, L., Melienė, R. (2010). Specialiojo ugdymo formos inkluzinio ugdymo kontekste: Olandijos patirtis. *Specialusis ugdymas*. Nr. 1 (22).
87. Mokyklos vaiko gerovės komisijos sudarymo ir jos darbo organizavimo tvarkos aprašas. (2011). Lietuvos Respublikos švietimo ministro įsakymas, Nr. V-579.
88. Mokymosi pagalba bendrojo ugdymo mokyklų mokiniams: padėtis ir problemos (2015). Prieiga per internetą: <http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2012/12/Mokymosi-pagalba-bendrojo-ugdymo-mokykl%C5%B3-mokiniams-pad%C4%97tis-ir-problemos.pdf>
89. Monkevčienė, O., Glebuviene, V., Stankevičienė, K. (2009). *Ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo turinio ir jo įgyvendinimo kokybės analizė*.
90. Navaitis, G. (1996). *Psichologinė parama šeimai*. Šiauliai: Šiaulių pedagoginis institutas.

91. Neifachas, S. (2008). *Vaikų ugdymas darželyje: dabartis ir ateities perspektyva*. Vilnius: Ciklonas.
92. Pakėnienė D., Atraškevičiūtė G. (2005). Vaikas - šeimos ir ikimokyklinės institucijos objektas bei subjektas. *Prasmingas dialogas su ugdytinių tėvais - vaiko sėkmingos socializacijos prielaida*. Šiauliai: Lucilijus.
93. Pavyzdinis auklėtojo pareiğybės aprašymas. (2005). Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas, Nr. ISAK-2249.
94. Pedagogų etikos kodeksas (2018). Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija.
95. Puškorius, S. (2007). Bendradarbiavimo efektyvumas. *Viešoji politika ir administravimas*. Nr.20.
96. Rekis, D. (2014). Būsimųjų pedagogų socialinio dalyvavimo aukštosios mokyklos gyvenime įgyjiniai kaip ugdymo(si) karjerai prielaida. *Daktaro disertacija*. Klaipėda.
97. Ruškus, J; Mažeikis, G. (2007). *Neįgalumas ir socialinis dalyvavimas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
98. Ruzgienė, A., Petružienė, S. (2005). *Vaikas ir aplinka*. Klaipėda.
99. Ruževičius, J. (2006). *Kokybės vadybos metodai ir modeliai*. Vilnius.
100. Sajienė, L., Targamadžė, V., Savickienė, I., Obelenienė, B. (2008). *Švietimo vadyba*. Vytauto Didžiojo universitetas.
101. Samašonok, K., Gudonis, V., Juodraitis, A. (2010). *Institucinio ugdymo ir adaptyvaus elgesio dermės modeliavimas*. Monografija. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
102. Serafinas, D. (2011). *Kokybės vadybos teorijos praktinis taikymas*. Vilnius.
103. Simonaitienė, B., Targamadžė, V. (2002). Bendrojo lavinimo mokyklos, kaip besimokančios organizacijos, veiklos charakteristikos teorinis pagrindimas. *Tiltai*. Nr. 1 (18).
104. Smit, F., Driessen, G., Sluiter, R., & Slegers, P. (2007). Types of parents and school strategies aimed at the creation of effective partnerships. *International Journal about Parents in Education*, Vol. 1, 45–52.
105. *Socialinių įgūdžių ugdymo vadovas* (2001). Vilnius.
106. Stulpinas, T. (2004). *Bendrojo ir specialiojo ugdymo pagrindai*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
107. Sutton, C. (1999). *Socialinis darbas, bendruomenės veikla ir psichologija*. Vilnius: VU Specialiosios psichologijos laboratorija.
108. Švietimo problemos analizė (2015). Šiuolaikinės mokyklos valdymas. Prieiga per internetą: https://www.sac.smm.lt/wp-content/uploads/2016/01/vlm_SPA-2015-sausis-Nr2-126.pdf
109. Švietimo problemos analizė (2012). *Iššūkiai mokyklai: inkliuzijos link*. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija 6 (70). Vilnius.

110. Targamadžė, V., Valeckienė, D., Kvieskaitė, E. (2008). Mokykloje dirbančių specialistų brėžiamų problemų eskizas pedagoginėje – psichologinėje erdvėje. *Socialinis ugdymas*. Nr. 5.
111. Tidikis, R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
112. Trakšėlys, K., Martišauskienė, D. (2016). Švietimo paslaugų kokybė: efektyvumas, rezultatyvumas, prieinamumas. *Tiltai*. Nr. 1.
113. Trakšėlys, K. (2010). *Tėvų įtraukimas į aplinkos pedagogizavimą taikant andragogines sistemas*. Mykolo Romerio universitetas.
114. Urnėžienė, E., Tučienė, J. (2014). Ikimokyklinio ugdymo pedagogo, kaip lyderio, vadybinis kompetentingumas. *Andragogika*. Nr. 1 (5).
115. Vaicekuskienė, V. (2005). *Specialiųjų poreikių vaikų socializacija*. Vilniaus universiteto leidykla.
116. Vaitkevičius, J. (1995). *Socialinės pedagogikos pagrindai*. „Egalda“.
91. Valantinas, A. (2012). Ikimokyklinio ugdymo kokybė. *Švietimo problemos analizė*. Nr. 13 (77). Prieiga per internetą: www.nmva.smm.lt/wp.../2012/12/ikimokyklinio-ugdymo-kokybe-2012-rugsėjis.pdf
92. Valiuškevičiūtė, A., Bukantaitė, D., Mikutavičienė, I., Šlentnerienė, V. (2008). *Švietimo organizacijų kokybės vadyba*. Kaunas. Vytauto Didžiojo universitetas.
92. Valiuškevičiūtė, A., Mikutavičienė, I. (2006). *Švietimo organizacijų kokybės vadyba*. Kaunas.
93. Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 m. nuostatų įgyvendinimo programa. Valstybės žinios, 2005, Nr. 12-391; 2010, Nr. 8-363.
94. Valstybinė švietimo 2013-2022 metų strategija (2014). Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Vilnius.
95. Vosylienė, E. (2009). *Socioeducacinis darbas su vaiku Mokomoji knyga*. Vilnius: Baltos lankos.
96. Walsh, K. (1998). *Į vaiką orientuotų klasių kūrimas: knyga ugdytojams*. Vilnius: „Lietus“.
97. Winnicot, D. (2000). *Vaikas, šeima, ir išorinis pasaulis*. Vilnius.
98. Zakarevičius, P. (2011). *Organizacijų vadyba*. Kaunas. Vytauto Didžiojo universitetas.
99. Zakarevičius, P., Kontautienė, R., Gumuliauskienė, A., Pukelis, K., Savickienė, I. (2008). *Modernios organizacijų valdymo teorijos*. Kaunas. Vytauto Didžiojo universitetas.
100. Zakarevičius, P. (1998). *Vadyba. Genezė, dabartis tendencijos*. Kaunas.
101. Zuoza, R. (2013). Švietimo pagalba: norminių aktų analizė. *Socialinis ugdymas*. Nr. 2 (34).
102. Želvys R. (2003). *Švietimo organizacijų vadyba*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
103. Želvys R. (2001). *Švietimo vadybos pagrindai*. Vilnius: Garnelis.

PRIEDAI

Anketa specialistams „Tėvų, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimo valdymas, įveikiant ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus“

Esu Šiaulių universiteto, Edukologijos instituto, Edukologijos mokslų, švietimo kokybės magistro studijų, II kurso studentė. Atlieku baigiamojo darbo tyrimą, siekiant pagrįsti tėvų, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimo valdymo ypatumus ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, sprendžiant vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus. Kreipiuosi į Jus, prašydama užpildyti anketą. Anketa yra anoniminė, visi gauti duomenys apibendrinta forma bus naudojami tik magistro darbe. Jums tinkamus atsakymus žymėkite X arba įrašykite savo nuomonę.

El. paštas: aistestakutiene@gmail.com

Šios anketos rezultatai viešai nepublikuojami.

1. Jūsų pedagoginis darbo stažas:

- iki 5 metų
- 6-10 metų
- 11-15 metų
- 15 ir daugiau metų

2. Jūsų kvalifikacija:

- Socialinio pedagogo
- Vyr. socialinio pedagogo
- Socialinio pedagogo metodininko
- Socialinio pedagogo eksperto

3. Jūsų amžius:

- nuo 20 iki 30 metų
- nuo 30 iki 40 metų
- nuo 40 iki 50 metų
- 50 metų ir daugiau

4. Ar pedagoginėje veikloje susiduriate su vaikų elgesio ir bendravimo sunkumais?

- Taip
- Susiduriu nuolatos
- Ne, nesusiduriu

5. Kaip galėtumėte apibūdinti vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus, kuo jie pasireiškia?

6. Ar dažnai pedagogai kreipiasi pagalbos į Jus, sprendžiant ugdymo organizavimo problemas?

- Nuolatos (kasdien)
- Dažnai (kartą per savaitę)
- Retais atvejais (kartą per mėnesį ir rečiau)

7. Kaip sprendžiate ugdymo organizavimo problemas, kurios kyla dėl vaikų elgesio ir bendravimo sunkumų?

- Kalbuosi su vaiku
- Konsultuoju grupės auklėtoją
- Dirbu su vaiku individualiai
- Vedu socialinių įgūdžių ugdymo grupinius užsiėmimus
- Bendradarbiauju su vaiko tėvais
- Dirbame su vaiku komandoje – aš, auklėtoja
- Kita

Jei 9 klausime pasirinkote variantą "Kita", pakomentuokite:

8. Kokia sukurta ikimokyklinio ugdymo įstaigoje pagalbos vaikui ir pedagogui sistema, kai kyla ugdymo organizavimo problemų dėl grupės vaikų elgesio ir bendravimo sunkumų?

9. Kaip pagalbos vaikui sistema funkcionuoja ikimokyklinio ugdymo įstaigoje?

- Efektyviai
- Neefektyviai
- Neveikia
- Negaliu atsakyti
- Kita

Jei 11 klausime pasirinkote variantą "Kita", pakomentuokite:

10. Kokie pagalbos specialistai dirba Jūsų ikimokyklinio ugdymo įstaigoje?

- Socialinis pedagogas
- Specialusis pedagogas
- Psichologas
- Logopedas

11. Kaip įtraukiami tėvai į ugdymo problemų sprendimą, kai susiduriama su vaikų elgesio ir bendravimo sunkumais?

- Individualios konsultacijos
- Individualūs pokalbiai
- Informaciniai/teminiai seminarai
- Susitikimai su tėvais
- Edukacinės veiklos
- Atviri užsiėmimai
- Kita

Jei 13 klausime pasirinkote variantą "Kita", pakomentuokite:

12. Kaip vertinate Jūsų ikimokyklinio ugdymo įstaigos bendradarbiavimo tarp tėvų, pedagogų ir specialistų, įveikiant vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus, valdymo procesą?

- Valdymas yra efektyvus
- Valdymas yra nelabai efektyvus
- Valdymas yra neefektyvus

Bendradarbiavimo procesas nėra valdomas

13. Kaip vyksta bendradarbiavimo valdymo procesas?

- Bendradarbiavimo valdymas vyksta individualiame grupės auklėtojų - tėvų, lygmenyje
- Bendradarbiavimo valdymas vyksta individualiame specialistų - tėvų lygmenyje
- Bendradarbiavimo valdymas vyksta visos institucijos mastu

14. Ar planuojama Jūsų ikimokyklinio ugdymo įstaigoje bendradarbiavimo veikla tarp tėvų, pedagogų ir specialistų, įveikiant vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus?

- Bendradarbiavimo veikla planuojama visos institucijos mastu
- Bendradarbiavimo veikla planuojama esant individualiems atvejams tarp pedagogų ir tėvų
- Bendradarbiavimo veikla planuojama esant individualiems atvejams tarp specialistų ir tėvų
- Planuojama ekspromtu pagal situaciją

15. Kas organizuoja ir vadovauja bendradarbiavimo tarp tėvų, pedagogų ir specialistų procesui?

- Direktorės (-iaus) pavaduotoja (-s) ugdymui
- Metodinės grupės vadovė (-as)
- Grupės auklėtoja
- Socialinė pedagogė
- Grupės auklėtoja su socialine pedagoge
- Grupės auklėtoja, socialinė pedagogė, vaiko tėvai
- Kita

Jei 17 klausime pasirinkote variantą "Kita", pakomentuokite:

16. Ar Jūsų ikimokyklinio ugdymo įstaigoje vykdomas bendradarbiavimo tarp tėvų, pedagogų ir specialistų veiklos įsivertinimas?

- Vertina tik pedagogai
- Vertinama visos institucijos mastu
- Vertina tik specialistas
- Įsivertinimas vyksta vidinio veiklos kokybės įsivertinimo metu.

17. Kaip, esant vaikų elgesio ir bendravimo sunkumams, būtų galima tobulinti tėvų, pedagogų, specialistų bendradarbiavimo veiklos valdymą?

Anketa pedagogams "Tėvų, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimo valdymas, įveikiant ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus"

Esu Šiaulių universiteto, Edukologijos instituto, Edukologijos mokslų, švietimo kokybės magistro studijų, II kurso studentė. Atlieku baigiamojo darbo tyrimą, siekiant pagrįsti tėvų, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimo valdymo ypatumus ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, sprendžiant vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus. Kreipiuosi į Jus, prašydama užpildyti anketą. Anketa yra anoniminė, visi gauti duomenys apibendrinta forma bus naudojami tik magistro darbe. Jums tinkamus atsakymus žymėkite X arba įrašykite savo nuomonę.

El. paštas: aistestakutiene@gmail.com

Šios anketos rezultatai viešai nepublikuojami.

1. Jūsų kvalifikacija:

- Auklėtojas
- Vyr. Auklėtojas
- Auklėtojas metodininkas
- Auklėtojos ekspertas
- Kita

2. Jūsų pedagoginio darbo stažas:

- iki 5 metų
- 6-10 metų
- 11-15 metų
- 15 ir daugiau

3. Jūsų amžius:

- nuo 20 iki 30 metų
- nuo 30 iki 40 metų
- nuo 40 iki 50 metų
- 50 metų ir daugiau

4. Ar pedagoginėje veikloje susiduriate su vaikų elgesio ir bendravimo sunkumais?

- Taip
- Susiduriu nuolatos
- Ne, nesiduriu

5. Kaip galėtumėte apibūdinti vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus, kuo jie pasireiškia?
(Įrašykite)

6. Kaip dažnai organizuodama ugdymo procesą kreipiatės pagalbos į specialistus dėl vaikų elgesio ir bendravimo problemų ?

- Nuolatos (kasdien)
- Dažnai (kartą per savaitę)
- Retais atvejais (kartą per mėnesį ir rečiau)

7. Kaip sprendžiate ugdymo organizavimo problemas, kurios kyla dėl vaikų elgesio ir bendravimo sunkumų?

- Kalbuosi su vaiku
- Dirbu su vaiku individualiai, imuosi galimų pedagoginio poveikio priemonių
- Kreipiuosi pagalbos į socialinę pedagogę
- Bendradarbiauju su vaiko tėvais
- Dirbame su vaiku komandoje – aš, socialinė pedagogė, tėvai
- Kita (įrašykite)

Jei 8 klausime pasirinkote variantą "Kita", pakomentuokite:

8. Kokia sukurta ikimokyklinio ugdymo įstaigoje pagalbos vaikui ir pedagogui sistema, kai kyla ugdymo organizavimo problemų dėl grupės vaikų elgesio ir bendravimo sunkumų? (Įrašykite)

9. Kaip pagalbos vaikui sistema funkcionuoja Jūsų ikimokyklinio ugdymo įstaigoje?

- Efektyviai
 - Neefektyviai
 - Neveikia
 - Negaliu atsakyti
 - Kita
 - Jei 10 klausime pasirinkote variantą "Kita", pakomentuokite:
-

10. Kokie pagalbos specialistai dirba Jūsų ikimokyklinio ugdymo įstaigoje?

- Socialinis pedagogas
- Specialusis pedagogas
- Psichologas
- Logopedas

11. Kaip įtraukiami tėvai į ugdymo problemų sprendimą, kai susiduriama su vaikų elgesio ir bendravimo sunkumais?

- Individualios konsultacijos
- Individualūs pokalbiai
- Informaciniai/teminiai seminarai
- Susitikimai su tėvais
- Edukacinės veiklos
- Atviri užsiėmimai
- Kita

Jei 12 klausime pasirinkote variantą "Kita", pakomentuokite:

12. Kaip vertinate Jūsų ikimokyklinio ugdymo įstaigos bendradarbiavimo proceso, tarp tėvų, pedagogų ir specialistų, įveikiant vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus, valdymą?

- Valdymas yra efektyvus
- Valdymas yra nelabai efektyvus
- Valdymas yra neefektyvus
- Bendradarbiavimo procesas nėra valdomas

13. Kaip vyksta bendradarbiavimo valdymo procesas?

- Bendradarbiavimo valdymas vyksta individualiame grupės auklėtojų - tėvų, lygmenyje
- Bendradarbiavimo valdymas vyksta individualiame specialistų - tėvų lygmenyje
- Bendradarbiavimo valdymas vyksta visos institucijos mastu

14. Ar planuojama Jūsų ikimokyklinio ugdymo įstaigoje bendradarbiavimo veikla tarp tėvų, pedagogų ir specialistų, įveikiant vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus?

- Taip
- Ne
- Negaliu atsakyti

15. Kaip planuojama Jūsų ikimokyklinio ugdymo įstaigoje bendradarbiavimo veikla tarp tėvų, pedagogų ir specialistų, įveikiant vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus?

- Bendradarbiavimo veikla planuojama visos institucijos mastu
- Bendradarbiavimo veikla planuojama esant individualiems atvejams tarp pedagogų ir tėvų
- Bendradarbiavimo veikla planuojama esant individualiems atvejams tarp specialistų ir tėvų
- Planuojama ekspromtu pagal situaciją
- Kita

Jei 16 klausime pasirinkote variantą "Kita", pakomentuokite:

16. Kas organizuoja ir vadovauja bendradarbiavimo tarp tėvų, pedagogų ir specialistų procesui?

- Direktorės pavaduotoja (-as) ugdymui
- Metodinės grupės vadovė (-as)
- Grupės auklėtoja
- Socialinė pedagogė
- Grupės auklėtoja su socialine pedagoge
- Grupės auklėtoja, socialinė pedagogė, vaiko tėvai
- Kita

Jei 17 klausime pasirinkote variantą "Kita", pakomentuokite:

17. Kaip Jūsų ikimokyklinio ugdymo įstaigoje vykdomas bendradarbiavimo proceso tarp tėvų, pedagogų ir specialistų veiklos įsivertinimas?

- Vertina tik pedagogai
- Vertinama visos institucijos mastu
- Vertina tik specialistas
- Įsivertinimas vyksta vidinio veiklos kokybės įsivertinimo metu

18. Kokias galite rekomenduoti tėvų, pedagogų, specialistų bendradarbiavimo tobulinimo ikimokyklinio ugdymo įstaigoje galimybes? (Įrašykite)

19. Kaip, esant vaikų elgesio ir bendravimo sunkumams, būtų galima tobulinti tėvų, pedagogų, specialistų bendradarbiavimo veiklos valdymą?(Įrašykite)

Anketa tėvams "Tėvų, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimo valdymas, įveikiant ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus"

Esu Šiaulių universiteto, Edukologijos instituto, Edukologijos mokslų, švietimo kokybės magistro studijų, II kurso studentė. Atlieku baigiamojo darbo tyrimą, siekiant pagrįsti tėvų, pedagogų ir specialistų bendradarbiavimo valdymo ypatumus ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, sprendžiant vaikų elgesio ir bendravimo sunkumus. Kreipiuosi į Jus, prašydama užpildyti anketą. Anketa yra anoniminė, visi gauti duomenys apibendrinta forma bus naudojami tik magistro darbe. Jums tinkamus atsakymus žymėkite X arba įrašykite savo nuomonę.

El. paštas: aistestakutiene@gmail.com

Šios anketos rezultatai viešai nepublikuojami

1. Jūsų amžius:

- iki 25 metų
- nuo 25 iki 30 metų
- nuo 31 iki 35 metų
- nuo 36 iki 40 metų
- 40 metų ir daugiau

2. Jūsų išsilavinimas:

- Pagrindinis
- Vidurinis
- Profesinis
- Aukštesnysis koleginius
- Aukštasis universitetinis

3. Jūsų šeimyninė padėtis:

- Vaikas auga su abiem tėvais
- Vaikas auga su vienu iš tėvų

4. Vaikų skaičius Jūsų šeimoje:

- 1 vaikas
- 2 vaikai
- 3 vaikai
- 4 ir daugiau

5. Vaikas apie, kurį pildote anketą, yra:

- Mergaitė
- Berniukas

6. Kaip vertinate ikimokyklinio ugdymo įstaigos teikiamas paslaugas?

- Gerai
- Vidutiniškai
- Blogai
- Neturiu nuomonės

7. Ar ugdymu ikimokyklinio ugdymo įstaigoje patenkintas Jūsų vaikas?

- Taip
- Ne
- Iš dalies
- Kita

Jei 7 klausime pasirinkote variantą "Kita", pakomentuokite:

8. Kaip Jūsų vaikas adaptavosi ikimokyklinio ugdymo įstaigoje?

- Lengvai (iki 1 mėnesio)
- Vidutiniškai (2-6 mėnesiai)
- Sunkiai (6-12 mėnesių)
- Kita

Jei 8 klausime pasirinkote variantą "Kita", pakomentuokite:

9. Jei adaptacija buvo sėkminga, kas ją lėmė?

10. Ar adaptacijos laikotarpiu gavote pagalbą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje?

- Taip
- Iš dalies
- Ne

11. Kas suteikė pagalbą (auklėtoja, specialistai)?

- Grupės auklėtoja
- Socialinė pedagogė
- Grupės auklėtoja ir socialinė pedagogė
- Kita

Jei 11 klausime pasirinkote variantą "Kita", pakomentuokite:

12. Ar pagalba buvo veiksminga?

- Taip
- Iš dalies
- Ne
- Negaliu pasakyti

13. Ar namuose susiduriate su vaikų elgesio ir bendravimo problemomis?

- Taip
- Iš dalies
- Ne

14. Kaip dažnai su jomis susiduriate?

- Labai dažnai (kasdien)

- Dažnai (du-tris kartus per savaitę)
- Retkarčiais (kartą per dvi savaites)
- Retai (kartą per mėnesį)

15. Kaip jas sprendžiate?

16. Ar turi Jūsų vaikas elgesio ir bendravimo sunkumų darželyje?

- Taip
- Iš dalies
- Ne

17. Kokių turi sunkumų? kuo jie pasireiškia?

18. Kuo jie pasireiškia?

19. Kaip ikimokyklinio ugdymo įstaiga ir Jūs sprendžiate kylančius vaiko elgesio ir bendravimo sunkumus?

- Individualiai bendrauju su pedagogu
- Konsultuojuosi su socialiniu pedagogu
- Konsultuojuosi ir su pedagogu, ir su socialiniu pedagogu
- Kita

Jei 19 klausime pasirinkote variantą "Kita", pakomentuokite:

20. Kaip ikimokyklinio ugdymo įstaigoje teikiama informacija apie pagalbą vaikui turinčiam elgesio ir bendravimo sunkumų?

- Ikimokyklinio ugdymo įstaiga organizuoja tėvams šviečiamuosius užsiėmimus įvairiomis vaikų ugdymo temomis
- Aš esu informuojama(s), kokie pagalbos specialistai ikimokyklinio ugdymo įstaigoje dirba (socialinis pedagogas, psichologas, logopedas, specialusis pedagogas ir kt.)
- Esant reikalui, žinočiau, kaip susisiekti su ikimokyklinio ugdymo įstaigos pagalbos vaikui specialistais
- Esu tikra(s), kad jei mano vaikas turėtų sunkumų ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, ikimokyklinio ugdymo įstaiga mane informuotų
- Jei mano vaikas turėtų elgesio sunkumų pagalbos ieškočiau ne ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, bet kitur
- Kita

Jei 20 klausime pasirinkote variantą "Kita", pakomentuokite:

21. Kaip vertinate pagalbos vaikui, turinčiam elgesio ir bendravimo sunkumų, veiksmingumą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje?

- Pagalba labai veiksminga
- Pagalba veiksminga iš dalies
- Pagalba neveiksminga
- Kita

Jei 21 klausime pasirinkote variantą "Kita", pakomentuokite:

22. Ką pasiūlytumėte tobulinti pagalbos vaikui, turinčiam elgesio ir bendravimo sunkumų ikimokyklinio ugdymo įstaigos veikloje?

Elgesio ir bendravimo sunkumai. Švietimo pagalbos specialistų požiūris(N = 13)

5 lentelė. Vaikų elgesio ir bendravimo sunkumai, su kuriais susiduria švietimo pagalbos specialistai (N=13)

<i>Kategorija</i>	<i>Subkategorija</i>	<i>Iliustruojantys teiginiai</i>	<i>Skaičius</i>
Emocijų valdymo ir raiškos sutrikimai	Negebėjimas išreikšti savo emocijas	<i>negebėjimas tinkamai reikšti emociju, jausmų; negebėjimas tinkamai reikšti emocijas, jausmus; negebėjimas tinkamai reikšti emocijas, jausmus</i>	3
	Neigiamų emocijų raiška	<i>Agresija, ;agresyvumas</i>	2
Socialinių įgūdžių stoka	Netinkami santykiai bendraamžiais ir suaugusiais	<i>Siekiant dėmesio mušasi, kandžiojasi; vaikų mušimas, žaislų atiminėjimas; socialinių įgūdžių stoka; socialinių įgūdžių, atsakomybės stoka;konfliktuoja su šalia esančiu draugu</i>	5
	Netinkamas bendravimas	<i>Nepagarbus bendravimas; nemandagumas; nepagarbus bendravimas</i>	3
Netinkamas elgesys	Elgesio taisyklių nesilaikymas	<i>piktybinis neklausymas; netinkamas elgesys; elgesio taisyklių nesilaikymas; nesilaiko elgesio taisyklių; nesilaiko susitarimų; Vaikai elgiasi neprognozuojamai, nereaguoja į pastabas; prieštaraujantis elgesys;elgesio taisyklių nesilaikymas; Taisyklių ignoravimas, darymas ką noriu; prieštaraujantis elgesys; „nenoriai atlieka kai kurias užduotis, nesilaiko susitarimų</i>	10
	Agresyvus elgesys	<i>Siekiant dėmesio mušasi, kandžiojasi; vaikų mušimas, žaislų atiminėjimas; piktybinis neklausymas;</i>	3

6 lentelė. Vaikų elgesio ir bendravimo sunkumai, su kuriais susiduria pedagogai (N = 45)

<i>Kategorija</i>	<i>Subkategorija</i>	<i>Iliustruojantys teiginiai</i>	<i>Skaičius</i>
Emocijų valdymo ir raiškos sutrikimai	Negebėjimas išreikšti savo emocijas	<i>Elgesio ir emocijų problemos; Emocijų nevaldymas; Elgesio ir emocijų problemos; Negeba susitvarkyti su savo emocijomis; Emocijų ir elgesio nevaldymas, negebėjimas jų reikšti</i>	5
	Neigiamų emocijų raiška	<i>Agresija, pykčiu, užsispyrimu; Sunkiai pasireiškia agresyvumas; Agresija; Pyksta, verkia, bet nepasako priežasties; reaguoja pernelyg impulsyviai, supyksta, verkia, bet nepasako priežasties; Pyksta, pyktį išlieja agresyviu elgesiu; Agresyviu elgesiu: mušimusi, draskymusi, kandžiojimusi, rėkimu ir kt.; Agresyvumas, jautrumas, irzlumas, impulsyvumas; pykčio bei agresijos protrūkliai; bet ko reikalavimas isterijos būdu; pykčio protrūkliai</i>	12
	Dėmesio ir aktyvumo sunkumai	<i>„Sunkiai sukaupia dėmesį; hiperaktyvumas; hiperaktyvumas; Dėmesio trūkumas iš tėvų pusės; nenoras atlikti užduotis; nedalyvavimas bendrose veiklose; nemokėjimas išlaukti savo eilės; Reikalauja daugiau dėmesio sau negu kiti vaikai, sukelia tokias situacijas, kurios trukdo ramiai veikti aplinkiniams; Lyderiavimo troškimas, dėmesio troškimas, padidintas aktyvumas; Nesukaupia dėmesio, neišlaiko jo.</i>	9
Socialinių įgūdžių stoka	Santykiai bendraamžiais ir suaugusiais	<i>savo elgesiu trukdo kitiems vaikams ir pedagogui vesti veiklą; Trukdymas veikloms; Priešinasi, ginčijasi, neklauso, užsispiria, skriaudžia vaikus, kaltina kitus dėl nesąžiningumo savo kaltę prinesdamas kitam; Prieštarauja, ginčijasi, užsispiria, skriaudžia vaikus; Supykęs skriaudžia vaikus (kandžiojasi, mēto daiktus, žaislus į vaikus); nusirenginėja ir mēto savo daiktus, kandžioja save; priešiškus kitiems; bendradarbiavimo įgūdžių stoka; Negeba pasidalinti žaislais, mušasi; Vaikai nemoka dalintis. Prasideda pykčiai; Negeba pasidalinti žaislais, mušasi, šaukia vieni ant kitų; bendradarbiavimo įgūdžių stoka; nemoka dalintis; nenoru bendrauti; draugų mušimas; Kyla bendravimo problemų: nepasidalina žaislais, grubiu elgesiu reikalauja norimo daikto ir pan.;</i>	21

	<i>Negeba taikiai spręsti iškilusias problemas; Nenoru bendrauti su bendraamžiais, neadekvatus elgesys situacijoje; bendradarbiavimo įgūdžių stoka; Negeba pasidalinti žaislais, mušasi; Nemoka išklaudyti vienas kito, nuolat lyderiauja</i>	
Netinkamas bendravimas	<i>neklausymas, kas sakoma; bendraujant nėra kontakto su auklėtoja; kyla bendravimo problemų; Nėra pagarbos suaugusiam; priešinasi, ginčijasi, neklauso, užsispiria; bendravime ir elgesyje daugumas nežino jokių ribų; Sunku susitarti, turi savo nuomone, užsispyrę, laikosi savo, jei ko nenori, tai ir nenori</i>	7
Elgesio taisyklių nesilaikymas	<i>Opoziciniu neklusnumu; elgesio taisyklių, nesilaikymas; neadekvatus elgesys, taisyklių nesilaikymas; elgesio taisyklių nesilaikymas; neadekvatus elgesys; elgesio taisyklių nesilaikymas; neklauso nurodymų; nereagavimas į jokias pastabas; elgesio taisyklių nesilaikymas; neadekvatus elgesys</i>	10

7 lentelė. Pagalbos vaikui ir pedagogui sistema ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Švietimo pagalbos specialistų požiūris (N=13)

<i>Kategorija</i>	<i>Subkategorija</i>	<i>Iliustruojantys teiginiai</i>	<i>Skaičius</i>
Pagalbos vaikui sistema	Vaiko gerovės komisija	<i>VGK; VGK; VGK; Organizuojama VGK posėdžiai kartu su ugdytinių tėvais. Aptariama problema ir jos priežastys, sutariami pagalbos aspektai; Auklėtoja kreipiasi į VGK su prašymu, VGK aptaria vaiką, švietimo pagalbos specialistai pastebi vaiką, vėl susirinkus į VGK sprendžiama, ką daryti, ar reikia kreiptis į PPT, ar, su tėvų sutikimu, pagalbą galima suteikti vietoje; Kai kuriais atvejais kreipiamės tiesiai į tėvus, kviečiame juos pokalbiui, ieškome problemos sprendimo būdų; VGK; Vaiko gerovės komanda; VGK konsultuoja auklėtoją, rengia pagalbos planą vaikui.</i>	9
	Vadovybė	<i>Vadovai dirba prie sistemos kūrimo, įtraukiant įstaigos bendruomenę; Direktorė ir Direktorės pavaduotoja ugdymui įsitraukia į visą problemų sprendimų procesą; į šį procesą labai efektyviai įsitraukia direktorė ir pavaduotoja ugdymui</i>	3
	Švietimo pagalbos specialistai	<i>Galima kreiptis į psichologę, vėk, tačiau dar neteko į juos kreiptis; Konsultavimas, individualus pagalbos planas, pagalbos vaikui planas ir kt.; specialistų konsultavimas; Kai kuriais atvejais kreipiamės tiesiai į tėvus, kviečiame juos pokalbiui, ieškome problemos sprendimo būdų</i>	4

8lentelė. Pagalbos vaikui ir pedagogui sistema ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Pedagogų požiūris (N=45)

<i>Kategorija</i>	<i>Subkategorija</i>	<i>Iliustruojantys teiginiai</i>	<i>Skaičius</i>
Pagalbos vaikui sistema	Vaiko gerovės komisija	<i>VGK; Vaiko gerovės komisija; Visi atvejai svarstomi VGK. Įstaigoje dirba visi specialistai, kurie esant reikalui konsultuoja pedagogus, tėvus, vaikus; vaiko gerovės komisija; Vaiko gerovės komisija, bet iki jos dar neteko prieiti. Nebuvo tokio poreikio; VGK; vaiko gerovės komisija; vaiko gerovės komisija; Vaiko gerovės komisija auklėtoja kreipiasi į įstaigos vadovą, socialinę pedagogę, vaiko gerovės komisiją; Vaiko gerovės komisija, smurto prevencijos programa; Vaiko gerovės komisija; Turim vaiko gerovės komisiją į kurią ir kreipiamės pagalbos; VGK; Vaiko gerovės komisija padeda spręsti susidariusias problemas; sukurta grupė vaiko gerovei kurti; vaiko gerovės komisija. Bet jį tik formali; Kreipiuosi i VGK</i>	18
	Švietimo pagalbos specialistai	<i>bendradarbiavimas su PPT; Įstaigoje dirba visi specialistai, kurie esant reikalui konsultuoja pedagogus, tėvus, vaikus; Socialinė pedagogė, PPT, logopedė; Kreipiuosi į įstaigoje dirbančius specialistus ir ieškom bendro sprendimo palankiausio vaikui; Dirba socialinis pedagogas; Su vaiku dirba specialistų komanda; auklėtoja kreipiasi į įstaigos vadovą, socialinę pedagogę, vaiko gerovės komisiją; Turime socialinę pedagogę; Yra social. Pedagogė; sukurta grupė vaiko gerovei kurti, ginti</i>	10
	Komandinis darbas	<i>konsultacija su soc. pedagoge; Komandinis darbas; Dirbame komandoje aš, socialinė pedagogė, tėvai; sukurta grupė vaiko gerovei kurti, ginti</i>	4
	Sistema nesukurta	<i>jokia, veikia tik vkg, tačiau tik dokumentuose; jokia; Nėra jokios pagalbos; nesukurta ne tik mūsų konkrečioje įstaigoje, bet ji yra baisi visame Vilniaus mieste; Jokia; Jokia</i>	7
	Tėvai	<i>Bendravimas su tėvais, konsultavimasis su kolegomis; konsultacija su soc. pedagoge, kvietimasis į tėvų susirinkimus</i>	2
	Vadovybė	<i>auklėtoja kreipiasi į įstaigos vadovą, socialinę pedagogę, vaiko gerovės komisiją</i>	1

9 lentelė. Bendradarbiavimo valdymo proceso tobulinimo galimybės ir rekomendacijos. Švietimo pagalbos specialistų požiūris (N=13)

<i>Kategorija</i>	<i>Subkategorija</i>	<i>Iliustruojantys teiginiai</i>	<i>Skaičius</i>
Proceso dalyvių tarpusavio sąveika	Bendradarbiavimas su kolegomis	<i>nuolatos bendradarbiaujant, dirbant kartu; nuolat komunikuoti; „Daugiau bendradarbiauti su socialiniais partneriais; Bendradarbiauti daugiau ir dažniau“</i>	4
	Tėvų įtraukimas	<i>Įtraukti tėvus į ugdymo procesą; „Daugiau atvirų veiklų tėvams, kad galėtų įsitraukti į ugdymąsias veiklas; „Labiau įtraukti tėvus; Labiau įtraukti tėvus į kasdienes veiklas“; „Įtraukti tėvus į vaikų ugdymą, teikti jiems rekomendacijas, kontroliuoti, kad būtų jų laikomasi; Labiau įtraukti tėvus; Įtraukti tėvus į vaikų ugdymą; Nuolat komunikuoti, užduoti elgesiui gerinti pritaikytus "namų darbus; „Norėtusi glaudesnio ir atviresnio bendravimo ir bendradarbiavimo su tėvais; Skatinimas bendradarbiauti, kalbėtis, nebijoti vieniems kitų</i>	10
	Pozityvūs tarpusavio santykiai	<i>Kurti pozityvius santykius tarp visų: direktorės, pedagogų ir tėvų“; „pozityviu elgesiu ir bendravimu skatinti visiems (pedagogams, specialistams, vadovams įsitraukti į šį procesą“;</i>	2
	Vadovybės įsitraukimas	<i>Keisti vadovo požiūrį į šį procesą; Didesnio įstaigos vadovo bendradarbiavimo su tėvais; Keisti vadovo požiūrį į šį procesą“; „Dirbti dėl vaiko gerovės o ne dėl darželio įvaizdžio; Didesnio įstaigos vadovo bendradarbiavimo su tėvais“</i>	5
Efektyvių informavimo formų ir metodų taikymas	Pedagoginis švietimas	<i>„Daugiau informacijos tėvams, pedagogams; „Individualūs mokymai, programos; Daugiau atvirų veiklų tėvams; Individualūs mokymai, programos; dalyvavimo tarptautiniuose projektuose, edukaciniuose užsiėmimuose skirtuose tėvams, pedagogams ir vadovams; Individualūs mokymai programos</i>	6
	Pedagoginės patirties sklaida	<i>„remtis gerąja kitų šalių ar miestų ikimokyklinio ugdymo įstaigų patirtimi“; „daugiau dalyvavimo tarptautiniuose projektuose, edukaciniuose užsiėmimuose skirtuose tėvams, pedagogams ir vadovams; daugiau dalyvavimo tarptautiniuose</i>	3

		<i>projektuose; Daugiau bendradarbiauti su socialiniais partneriais</i>	
Finansavimas	Materialiniai ištekliai	<i>Daugiau lėšų skirti priemonėms, Daugiau skirti lėšų priemonėms</i>	2
	Žmogiškieji ištekliai	<i>skirti mok. Padėjėjų; skirti mok. padėjėjų</i>	2

10 lentelė. Bendradarbiavimo valdymo proceso tobulinimo galimybės ir rekomendacijos.
Pedagogų požiūris (N=45)

<i>Kategorija</i>	<i>Subkategorija</i>	<i>Iliustruojantys teiginiai</i>	<i>Skaičius</i>
Proceso dalyvių tarpusavio sąveika	Tėvų įtraukimas	<i>Tėvų įtraukimo galimybės į ikimokyklinės įstaigos bendruomenės veiklą; didesnis tėvų aktyvumas; Įvairesnių tėvų įtraukimo į bendradarbiavimo procesą būdų; Labiau įtraukti tėvus; rasti tėvų, kurie gali patarti panašiais klausimais; Tėvai privalo dalyvauti vaiko ugdyme kartu su grupės komanda; Tėvai turi daugiau kalbėti su savo vaiku; Aptariamoms daugelio tėvų panašios problemos</i>	7
	Komandinis darbas	<i>Darbas komandoje (pedagogai, vadovai, tėvai, specialistai; Vienodas, pastovus bendradarbiavimas; Komandinis darbas; esama bendradarbiavimo sistema: pedagogai, specialistai, tėvai, įstaiga; Taikyti įvairesnes bendradarbiavimo formas; tėvai - įstaigos specialistai - auklėtojos - turi dirbti kaip vieninga komanda;</i>	5
	Pozityvių santykių kūrimas	<i>motyvuoti tėvus, kurti su jais pozityvius santykius ir juos vertinti kaip bendruomenės nariu; „ik kuriant pozityvius tarpusavio santykius tarp tėvų ir pedagogų bei vaiko galima tikėtis teigiamo rezultato, pokyčio; Geranoriškas tarpusavio sutarimas ; stiprus abipusis pasitikėjimas; Susikalbėjimo tarpusavyje ir didelio noro padėti vaikui; Susikalbėjimo tarpusavyje ir didelio noro padėti vaikui; Pozityvių santykių tarp tėvų, pedagogų ir kitų darbuotojų kūrimas;</i>	9
	Vadovų įsitraukimas	<i>Vadovų požiūrio keitimo; naujumo vadovavimo procese sprendžiant tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo klausimus; Daugiau įsitrauktų vadovai, domėtusi kaip teikti pagalbą; Įstaiga turėtų "girdėti" pedagogo pagalbos</i>	12

		<p><i>prašymą; Direktorės pozityvaus požiūrio į vaikus, kurie turi elgesio sunkumų; Direktorei, pavaduotojai leisti socialiniui pedagogui bendrauti su tėvais ir auklėtojomis, o ne tik su vaiku; problema vadovų požiūris į vaikus ir jų tėvus, kurie turi elgesio ir bendravimo sutrikimų; Skatinti pedagogus, juos motyvuoti padėti vaikui ir šeimai; Vadovų kompetencijų tobulinimas; Jei būtų bendradarbiavimo valdymas, tai ir institucijos veikla būtų sėkminga, tėvai noriai rinktųsi lankyti toki darželį; Direktorei ir pavaduotojai ugdymui labiau įsitraukti susipažinti su kiekvienu atveju atskirai ;Daugiau vadovams įsitraukti į problemų sprendimą, padėti pedagogams jas spręsti.</i></p>	
	<p>Švietimo pagalbos specialistai</p>	<p><i>Daugiau specialistų, kurie dirbtų kasdien, o ne kas antrą dieną; „Specialistai turi daugiau ir dažniau dirbti su vaiku; nedelsiant kreiptis į socialinę pedagogę; Daugiau psichologinės pagalbos ir vaikams ir pedagogams; „Su vaiku daugiau turi bendrauti įvairūs specialistai; „socialinio pedagogo tiesioginio bendradarbiavimo su tėvais, o ne per auklėtojas; Daugiau dirbančių specialistų; nebijoti pagalbos kreiptis į kitus specialistus; Socialinio pedagogo ir psichologo efektyvios pagalbos; „stipriai padėtų išorinė pagalba t. y. PPT; Priimti dirbti daugiau specialistų (soc. pedagogą, psichologą, spec. pedagogą); „Bendradarbiavimas su įstaigos specialistais, pedagogais, PPT atstovais; Daugiau specialistų, kurie dirbtų kasdien, o ne kas antrą dieną, nes su jų pagalba ir bendradarbiavimo valdymas būtų efektyvesnis; Daugiau informacijos ir pagalbos iš specialistų; specialistų paskaitos, psichologo, socialinio pedagogo rekomendacijos; Kviesti psichologus į įstaigas; Įstaigoje reiktų pilnu krūviu dirbančių specialistų: socialinio pedagogo, psichologo ir kt.; Bendradarbiauti su kitomis įstaigomis, kurios teikia pagalbą</i></p>	<p>16</p>

Efektyvių informavimo formų ir metodų taikymas	Individualus bendravimas	<i>Individualūs pokalbiai; konsultuoti tėvus, vaikų ugdymo klausimais; individualūs pokalbiai ; pokalbiai; Individualiai dirbant tiek su vaiku, tiek su tėvais ir pedagogais</i>	5
	Pedagoginis švietimas	<i>daugiau kvalifikacijos kėlimo; seminarų pedagogams, tėvams, kad žinotų kaip spręsti elgesio sunkumus; Tėvų švietimo valanda; „pozityvios tėvystės kursai; Paskaitos, individualūs pokalbiai, seminarai su spec. Pedagogais; Konsultacijos, pokalbiai, seminarai; Seminarai; Seminarai, mokymai, atviros veiklos; Pozityvios tėvystės kursai, paskaitos; Šviesti tėvus; „sudaryti sąlygas pedagogui gauti pirminę pagalbą, konsultacijas, kad jis galėtų būti atitinkamai kompetetingas bendrauti su tėvais; „Daugiau seminarų, konsultacijų tėvams, pedagogams; Per įvairias edukacines veiklas, paskaitas, vyktų švietimas, panaudojant komunikavimo ir informavimo priemones; Platesnis tėvų, pedagogų informavimas apie elgesio ir bendravimo sunkumų sprendimo būdus, galimybes;seminarų pedagogams, tėvams</i>	16
	Renginiai, edukacinės išvykos	<i>Atviros veiklos; Organizuoti tėvų ir vaikų, pedagogų klubą, ieškoti gerų patirčių; Parodomieji užsiėmimai tėvams, pedagogams kaip dirbti su vaikais turinčiais elgesio ir bendravimo sunkumų; atviros veiklos ir išvykos su tėvais; dalinimasis patirtimi vieni iš kitų</i>	5
	Tėvų susirinkimai	<i>rengti susirinkimus tėvų, pedagogų: informuoti apie sunkumus vaiko gerovės komisiją,</i>	1

13lentelė. Sėkmingą adaptaciją lemiantys veiksniai. Tėvų požiūris (N=110)

<i>Kategorija</i>	<i>Subkategorija</i>	<i>Iliustruojantys teiginiai</i>	<i>Skaičius</i>
Sėkmingą adaptaciją lemiantys veiksniai	Pedagogai ir aplinka	<i>Malonus pedagogių bendravimas, rūpestis, mokėjimas dirbti; draugiškos auklėtojos /pedagogės Labai geros auklėtojos; Auklėtojos; Draugiška aplinka ir kompetetingi darbuotojai; Auklėtojų kompetencija ir gebėjimai; Auklėtojos; Auklėtojų kompetentingumas; Mokytoju profesionalumas; Geras pedagogas stiprūs mokymas; Geros auklėtojos; Aplinka; Auklėtojų profesionalumas; Pedagogo kompetencija; Pedagogų bendravimas su vaiku; šilta ir maloni grupės aplinka; Auklėtojų priežiūra ir patyrimas; geros auklytės; Geros auklėtojos; Auklėtojų bendravimas su vaikais; Geros auklėtojos, teigiamos emocijos einant į darželį ir grįžtant iš jo; Auklėtojos; papildomo dėmesio skyrė auklėtoja ir padėjėja; auklėtojų pastangos bendrauti su vaikučiais; Auklėtojų pagalba; Auklėtojų geranoriškumas.; Auklėtojų geras darbas, profesionalumas; Auklėtoja; Kompetetingas auklėtojų darbas; auklėtojų elgesys; Auklėtojų dėmesys; Manau pedagogų darbas ir dėmesys; Auklėtoja; Mano ir auklėtojų bendravimas; Geri pedagogai; Auklėtojų supratingumas; individualus „priėjimas“ prie dukros; Ugdymo aplinka ir auklėtoja; Auklėtojos</i>	39
	Vaiko asmeninės savybės	<i>Vaiko asmenybe; Vaikas nuo mažens labai bendraujantis, Vaiko charakteris; Dukros gebėjimas bendrauti; Lengvai bendrauja su kitais, neturi bendravimo problemų; Vaikas labai komunikabilus; priklauso nuo vaiko; vaiko būdas; Vaiko drąsa; Imlus naujovėms; vaiko būdas; vaiko charakteris; noras bendrauti; Vaiko būdas; Vaiko gebėjimas prisitaikyti kitoje aplinkoje; vaiko charakteris, imlus naujovėms</i>	18
	Tėvai	<i>Nuolatinis kalbėjimas ir aiškinimas vaikui; Buvo daug kalbama su vaiku, kad jam reikės eiti į darželį; Buvo prieš tai ruošiamas, kalbama apie darželį; Tėvų taikoma disciplina; Kalbėjimas su vaiku iki darželio; Daug kalbėjom; Tiek tėvų, tiek pačio vaiko nusiteikimas; Tėvų ir vaiko bendravimas apie darželį; tėvelių teigiamas nusiteikimas; Tėvų nusiteikimas ir paruosimas; Vaiko nusiteikimas; Tėvų paruošimas ir darbas su vaiku; daug kalbėjomės apie darželį; Išankstinis pasiruošimas; kalbėjimas su vaiku; Tėvų pasiryžimas; vaiko</i>	15

		<i>motyvavimas; Nuolat namie kalbėjomės apie darželį; Kalbėjimas su vaiku</i>	
	Vadovybė	<i>direktorė prieš pradėdant lankyti darželį organizavo susirinkimą; Bendradarbiavome su auklėtoja ir direktore; Gera pagalba iš direktorės</i>	3

14 lentelė. Vaikų elgesio ir bendravimo sunkumai Tėvų požiūris (N=110)

<i>Kategorija</i>	<i>Subkategorija</i>	<i>Iliustruojantys teiginiai</i>	<i>Skaičius</i>
Elgesio sunkumai	Emociniai sunkumai	<i>Nenoras eiti į darželį, jautrumas; Kartais nenori eiti į darželį; Nenori eiti į darželį; Agresyviai elgiasi; Pykstasi su kitom mergaitėm; Pykčio protrūkiai; Kartais atrodo liūdnoka; Yra nedrąsi; jautrumas ; Pernelyg jautriai reaguoja į pastabas,; dažnai verkia; kartais elgiasi agresyviai; Verkia, bėga paskui nenori pasilikti grupėje; Verkia, neina į grupę; Jei tik ko negauna kyla noras mustis ar mesti daikta.; Uzsidarymu, jautrumu; Pykčiu Verkimas; Isterijomis riksmomis; verkia; Bijo užkalbinti vaikus, nesijaučia laisvai; Jei nepasiseka kažkas iš kart į ašaras; Ašaromis ir pykčiu.</i>	20
	Dėmesio ir aktyvumo sunkumai	<i>Sunkiai susikoncentruoja; Yra per daug hiper aktyvus, todėl sunku nuraminti; Labai daug energijos - nuolatinis judėjimas; Aktyvumu</i>	4
Socialiniai įgūdžiai	Santykiai bendraamžiais ir suaugusiais	<i>Bendravimo su bendraamžiais; Nesutaria su kai kuriais bendraamžiais, auklėtojomis; Mušasi Nenori bendrauti su kitais vaikais; nepasidalina su vaikais; Kopijavimas kitų vaikų ; Pykstasi su kitom mergaitėm; Dalinimosi daiktais; Susipyksta su kitais vaikais,; Kartais mušasi arba nesidalina žaislais; mušasi; Atsikalbinėja; kandžiojasi, gnaibosi; Kartais mušasi su berniukais, buvo kelis kartus įkandęs; mušasi, nemiega pietų, šaukia, trukdo kitiems vaikams; mušasi, peša kitom plaikus, braižosi, gnybia; arba duoda per veidą kitam vaikui, spjaudosi; Mušasi, mėto daiktus; Skriaudžia kitus; Dažnai vaikai nenori žaisti, nes jis skriaudžia kitus; pykstasi su vaikais, krečia išdaigas</i>	31
	Elgesio taisyklių nesilaikymas	<i>Kartais nesilaiko grupės taisyklių 2, netinkamai elgiasi; Neklauso auklėtoju(6); Nenori atlikti darbų kuriuos auklėtoja užduodanedaras kas liepiama(4); Nemandagiai elgiasi, kalba; nesusitvarko kol nebuna paprašytas; nesilaiko elgesio taisyklių</i>	18

16 lentelė. Bendradarbiavimo valdymo proceso tobulinimo galimybės ir rekomendacijos. Tėvų požiūris (N=110)

<i>Kategorija</i>	<i>Subkategorija</i>	<i>Iliustruojantys teiginiai</i>	<i>Skaičius</i>
Proceso dalyvių tarpusavio sąveika	Komandinis darbas	<i>Bendradarbiavimas turi būti iš abiejų pusių; Didesnis bendradarbiavimas su tėvais ir auklėtojais vaikų atžvilgiu; Daugiau bendravimo su tėvais ir vaiku; auklėtojom bendradarbiauti su tėvais ir specialistais nes mano atveju kitai auklėtojai nelabai rūpi mano vaiko elgesio problemos; auklėtojoms labiau atsižvelgti į vaikus individualiai, su tėvais bendradarbiauti, pasakoti, patarti ir pasitarti visiems kartu; Tėvų, vaiko ir specialisto susitikimus; Šnekėtis ne vien su auklėtojom ir vaiku. O ir su pačia socialine pedagogė; labai bendradarbiaujame su auklėtoja ir soc. pedagogė; Daugiau pedagogams bendradarbiauti su tėvais, papasakoti kasdien kaip mano vaikui sekėsi; Bendradarbiavimo su kitais specialistais; Visiems darbuotojams įsigilinti į bendravimą su vaikais ir tėvais;</i>	10
	Pagalbos vaikui specialistų paslaugų plėtojimas	<i>Įdarbinti specialistus: soc. pedagogą ar psichologą; Daugiau dirbančių specialistų, kurie suteiktų pagalbą bei konsultacijas kaip padėti tokiems vaikams ir jų tėvams; Kad daugiau dirbtų specialistų, kurie patartų, ką daryti kai vaikai elgiasi problemiška bei padėtų išmokyti juos elgtis gerai; daugiau laiko specialistams dirbti su tokiais vaikams; Daugiau skirti finansavimo, kad specialistų būtų daugiau arba dirbtu kasdien nes kiek žinau musu darželyje dirba ne kasdien; Darželiuose turi būti specialistas, kuris padetu tevams konsultaciju metu; Manau turėtų būti pshihologė darželyje; Specialistus; Specialistų pagalbos(psichologas, spec.pedagogas, socialinis, pedagogai, kad visi bendradarbiautu); Psichologai turėtų bendrauti ne tik su problematišku vaiku, bet ir su visos grupės vaikais.; Reikia gero vaikų psichologo; Manau vaikam, kurie turi labai dideliu elgesio sutrikimų galėtų būti psichologas; Daugiau atitinkamų specialistų įstaigoje Galbūt kad darželis turėtų psichologą į kurį galėtų kreiptis; Pagalba būtų veiksmingesnė jeigu dirbtų daugiau specialistų arba jie dirbtų kasdien su mano vaiku ir kitais vaikais, kurie turi elgesio problemų</i>	15

	Tėvų įtraukimas	<i>Labiau bendradarbiauti su tėvais; Daugiau bendrauti su tėvais; Tėvai turėtų rūpintis kalbėtis su vaiku; Labiau įtraukti tėvus.</i>	4
Bendradarbiavimo formų taikymas	Individualus bendravimas	<i>Labiau teikti informaciją kaip elgtis ir bendrauti su vaiku, kai jis neklauso ir elgiasi piktybiškai; Daugiau kalbėtis su tėvais, pranešti kas netaip, stebėti labiau elgesio problemų turinčius vaikus, bendrauti su tėvais ta tema; Auklėtojom kalbėtis su vaiko tėveliais</i>	4
	Renginiai, edukacinės išvykos	<i>Daugiau švietėjiškų programų; organizuoti daugiau mokymų "gyvu" pranešimų tėvams; švietėjiškos informacijos prieinamumą</i>	3
Valdymas	Vadovų įsitraukimas	<i>Labai džiaugiuosi, kad kai pasikeitė vadovybė labai pasijuto, kad dirba geri pedagogai, kurie siekia padėti ir vaikui ir tėvams, organizuoja renginius, seminarus; reikia kad direktore padėtų spręsti vaikų elgesio problemas; Direktorei pasidomėti vaikais kuriems sunku darželyje ir padėti auklėtojai, soc.pedagogai, logopedai; Jeigu auklėtojos bendradarbiautų su socialine ir direktore atsizvelgtų į pagalbą kiekvienai šeimai, kuriai jos reikia turbūt pagalba būtų veiksmingesnė; vadovams skirti dėmesio į vaikų elgesio problemas, padėti pedagogams; kad nekenėtų kiti vaikai pasiūlyti neklaužados tėvams pasieškoti kitos įstaigos. Tai manau tikrai padėtų</i>	6
	Pedagogų kompetencija	<i>Auklėtojos turėtų atnaujinti žinias apie bendravimą su šiuolaikiniais vaikais; Pedagogams tobulinti savo kompetencijas bendraujant su vaiku ir sprendžiant elgesio sunkumus</i>	2
	Patenkinti lūkesčiai bendradarbiavimo procese	<i>Esu patenkinta visa teikiama pagalba ir teikiama informacija apie mano vaiko elgesį; esu patenkinta pagalba; Manau, kad ugdymo įstaigos siūlo pakankamai daug pagalbų; tenkina įstaigoje vykdoma pagalba vaikui</i>	5
	Nepatenkinti lūkesčiai bendradarbiavimo procese	<i>Trūksta atsakymo tėvams kurių vaikai patiria nekontroliuojamų vaikų elgesio, kas buvo daryta, kas taikyta ir ar tėvai pastebėjo pokyčius; Niekas man nepadedą spręsti problemų, kurios yra pakankamai didelės su mano vaiko elgesiu; Pastebėjau, kad labai kalbama, kad darželis bendradarbiauja, tačiau nepastebėjau, kad su mumis tėvais būtų labai bendraujama ar pasikalbama individualiai</i>	3